

Autor
Dr. Jahja bin Abdurrezzak El Gavsani

KAKO ĆEŠ NAUČITI KURA'NI KERIM

Osnovna pravila i praktične metode

كُلُّ شَيْءٍ بِمَا
كَانُوا يَوْمَئِذٍ
أَوْفَقُوا اللَّهَ وَالْكَرِ
أَكْبَرُ هُمْ يَجْعَلُونَ
وَكُلَّ مَا جَعَلْنَا

لَوْ أَنَّ جِئْنَا بِالْبَحْرِ
بِالْيَمِينَةِ وَكَانَ هُمْ
مُؤْتَمِرِينَ وَخَشَرْنَا عَلَيْهِمْ

حقوق الطبع محفوظة

الطبعة الأولى ١٤١٥ / ١٩٩٤،

الطبعة الثانية ١٤١٨ / ١٩٩٨.

دار نور المكتبات - جدة - حي السلامة - بجوار جامع الشعبي - هاتف

وفاكس: ٦٨٣٨٠٥١

المملكة العربية السعودية

Naslov originala:

كيف تحفظ القرآن الكريم

قواعد أساسية وطرق عملية

Prevod:

Fahrudin Smailović

Dtp i korice:

Ebu 'Isa 'Ismaili

Izdavač:

Organizacija

"Taibah International"

Ured u Sarajevu

Kako

ČEŠ NAUČITI KUR'ANI KERIM?

Osnovna pravila i praktične metode

Autor:

Dr. Jahja bin Abdurrezzak El-Gavsani

Taibah international

2000.

O knjizi su rekli:

Čitajući ovu knjigu, čovjek doista doživljava zadovoljstvo i užitak. Prvi red ove knjige je za mene bio poput vrijedne zabilješke, a tako je i sa ostalim redovima. Savjetujem svakog ko je čita da je ne napušta dok je ne dovrši, da ne bi propustio obilne koristi koje se kriju u ovoj knjizi.

Prof. dr. Hasan Ahmed Hamid

- Allah ﷻ te nagradio za ovu knjigu. Njome su se mnogi okoristili...

Šejh 'Ali Et-Tantavi.

-...Originalna, naučna i praktična studija...

Dr. Muhammed Ebul-Feth El-Bejanuni.

Slijedila sam upute iz Vaše knjige i naučila sam 15 džuzeva.

Studentica iz Jordana

Dragi autore knjige... Šaljem ti radosnu vijest da sam naučio cijeli Kur'an napamet, pridržavajući se i slijedeći pravila i metoda iz vaše knjige.

Student sa Afričkog Univerziteta.

Predgovor drugom izdanju

Hvala Pripada Allahu, čijom milošću se izvršavaju dobra djela. Neka je blagoslov i mir nad najboljim stvorenjem, Muhammedom, njegovom porodicom i onima koji se pridržavaju njegovog puta.

Onaj ko čita biografije i životopise velikih ljudi naše ponosne islamske historije, nailazi na sjajna imena(...) Te biografije izazivaju naše zanimanje i divljenje. Možda ćemo ih i više puta čitati i ponavljati na sijelima. Međutim, treba li se čovjek jednostavno zaus-taviti na tom divljenju?

Zar ne traba da se upita:

-Kako su stigli do tog stepena?, kako su postali ulema?, na koji način su to postigli?

Već dugo vremena postavljam sebi ovo pitanje... Analizirajući prve korake koji su preduzeli ti velikani, primijetio sam da je većina njih počela svoj naučni opus učenjem Kur'ani Kerima napamet. Ova činjenica me je učvrstila u uvjerenju da prvi ispravni korak u izgradnji kompletne vjerske i naučne ličnosti predstavlja Kur'ani Kerim; učenje napamet, razumijevanje i shvatanje te knjige.

Vidjevši da mnogi mladi ljudi nailaze na probleme tokom učenja Kur'ani Kerima, to me je zainteresovalo, te je nastala ova knjiga.

Allah ﷻ je pomogao da izađe prvo izdanje ove knjige... Pokrovitelj je bio Program za podučavanje muslimanske djece u svijetu Kur'ani Kerimu. Program je razdijelio knjige na više od 30 zemalja, tako da je cijeli tiraž nestao, hvala Allahu.

Isto tako, Program je odobrio da ova knjiga bude glavni udžbenik na kursevima koje su vodili šejhovi halki (kružoka), kampova i instituta za Kur'ani Kerim u svijetu. Knjiga je odobrena i kao udžbenik u nekim školama na Filipinima i nekim organizacijama za podučavanje Kur'ani Kerimu.

Budući da me je program zadužio da organizujem ove kurseve i da ih nedgledam, ova knjiga je postala jedan od glavnih stožera u tim kursevima. Knjigu sam u vidu predavanja izložio u: Austriji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Sloveniji, SAD, Kanadi, Africi, Turskoj

itd... To je pomoglo da se knjiga obogati novim sadržajima i da se preradi stara materija.

Nema sumnje da su ova putovanja i posjete, te raznovrsnost njihovih lokacija, u velikoj mjeri doprinijela upoznavanju novih metoda i načina hifza¹. Zahvaljujući tome, ova studija je obogaćena novim iskustvima, zato što sam sakupio zapažanja i zabilješke sa tih posjeta i uvrstio ih u ovu studiju.

Iskreno sam zahvalan Allahu kada vidim da ova knjiga ostavi uticaj na nekog ko ju je čitao ili predavao. Knjigu su analizirali stručni profesori pedagogije i edukacije, psihologije i ku'anskih nauka, i našli su u njoj mnoge novitete na polju učenja Kur'ani Kerima napamet.

Primio sam mnogo zahtjeva za drugo izdavanje knjige sa raznih strana svijeta. Stigla su i mnoga pisma, poetske i prozne zahvale, koje ću spomenuti u skraćenom obliku na kraju knjige.

Evo, i drugo izdanje je pred nama. Pretrpjelo je neke prepravke, korekcije i neophodne dodatke.

Zahvaljujem Allahu ﷻ, prije svega, zato što se smilovao i ovom djelu podario izvanredan odziv kod obrazovanih i običnih ljudi. Zahvaljujem se i vrloj ulemi i primjernim nastavnicima koji su me udostojili ponovnim čitanjem knjige i nisu škrtili na vrijednim primjedbama i zapažanjima.

Molim Allaha ﷻ da ovaj rad stavi na tas mojih dobrih djela, da mi radi njega oprostí grijehe i da me njime okoristi na Dan kada neće koristiti imetak niti porod, već sam često srce s kojim će Mu se pristupiti. On zaista sve čuje, blizu je i uslišava molbe.

Dr. Jahja ibn Abdurrezzak El-Gavsani.

Džidda, 13. ša'ban 1418. godine.

---

¹ Učenja Kur'ani Kerima napamet.

Predgovor šejha Abdullah 'Ali Bastera, nadzornika Programa za podučavanje Kur'ani Kerima i imama džamije Ša'bija u Džidi.

Neka je hvala Allahu, koji je Svome robu objavio Kur'an, da bi svetovima bio opomena.

Neka je salavat i selam (blagoslov i mir) nad našim Pejgamberom Muhammedom, koji je poslat da poziva Allahu – Njegovom dozvolom – poput blistave svjetiljke; nad njegovom porodicom i ashabima.

Nema sumnje da svaki vjernik teži da stekne ugled i čast kod svog Gospodara, kao i da dostigne obilnu nagradu i tako bude među spašenima. Naš Uzvišeni i Hvaljeni Gospodar nam je postavio smjernice na putevima dobra i natjecanja u dobročinstvu. Jedna od tih stvari je privrženost Časnom Kur'anu – kroz čitanje, hifz (učenje napamet), razmišljanje (o njemu) i rad (po njemu).

Uzvišeni je rekao:

"Oni koji Allahovu Knjigu čitaju i molitvu obavljaju i od onoga čime ih Mi opskrbljujemo udjeljuju, i tajno i javno, mogu da se nadaju nagradi koja neće nestati." (Fatir, 29).

Poslanik ﷺ nam objašnjava položaj prijatelja Kur'ani Kerima, vrijednost učenja, podučavanja i pamćenja Kur'ana. On kaže: "Najbolji od vas je onaj ko nauči Kur'an, pa zatim druge podučava."

Istinski povod za radovanje i sreću je to što nas je Allah uputio da služimo Njegovoj Knjizi; da održavamo halke Kur'ani Kerima, u raznim krajevima svijeta. Da materijalno i moralno pomažemo ove kur'anske aktivnosti, radimo na poboljšavanju nivoa učenika i učitelja i njihovih praktičnih sposobnosti.

U sklopu ove uzvišene misije koju vodi Program za podučavanje Kur'ani Kerima pred čitaoca stavljamo ovu vrijednu knjigu, koja je plod dugogodišnjih iskustava i velikih napora. Napisao

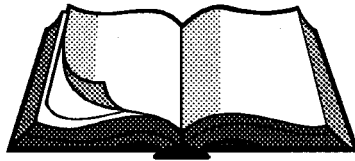
ju je poštovani šejh Jahja bin Abdurrezzak El-Gavsani. Njen cilj je da olakša pamćenje Kur'ana omladini, da otkloni probleme na koje nailaze neki od njih u toku hifza. Ona objašnjava kako otkloniti uzroke i korijene tih problema.

Ova knjiga daje poseban akcenat na savladavanje osnovnih pravila pamćenja Kur'ani Kerima savremenim metodama. Nisu izostavljeni ni savremeni načina učenja i obnavljanja.

Molimo Allah da nas uvrsti među one koji se druže sa Kur'anom, koji su njegovi prijatelji i izabranici; da nas udostoji šefa'atom Kur'ana, uzdizanjem na stepene džennetskih bašči; da nas uvrsti među robove Milostivog. Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

Šejh Abdullah 'Ali Basfer, nadzornik Programa za podučavanje Kur'ani Kerima i imam džamije Ša'bija u Džidi.

10. 11. 1414. H.

Recenzija poštovanog šejha - učitelja čitanja (Kur'ani Kerima), Abdulgaffara bin Abdulfettaha Ed-Derubija El-Himsija, profesora kiraeta na Univerzitetu Ummul-Qura u Meki.

Hvala Allahu koji nas je uputio u islam, učinio nas od ummeta Muhammeda ﷺ, objavio nam Knjigu kojoj laž ne može prići sprijeda niti straga. Neka je najbolji blagoslov i mir nad našim Pejgamberom Muhammedom, njegovom porodicom i ashabima.

Pročitao sam studiju pod imenom "Kako ćeš naučiti Kur'ani Kerim", autora šejha Jahja bin Abdurrezzak El-Gavsanija. Utvrdio sam da je to vrijedna studija koja sadrži metode kur'anskih stručnjaka u hifzu.

Često puta su nas ljudi pitali o metodama lakšeg pamćenja Kur'ani Kerima, te je Allah ﷻ otvorio put ovom bratu da prikupi materijal za ovu studiju... Molimo Allaha da je učini korisnom za one koji žele da postanu hafizi, da je na lijep način primi i da njenog autora najljepšom nagradom obraduje.

Autor studije, šejh Jahja, pravio mi je društvo u Mekki i Džiddi. Pređa mnom je proučio Kur'ani Kerim od početka na deset načina (kiraeta), prema Šatibiji i Durri. Nakon toga, ao am u idžazu¹ da uči i podučava druge (Kur'anu) u svakom vremenu i na svakom mjestu.

Još od tada, šejh Jahja je moj stalni pratilac u zajedničkom učenju Kur'ani Kerima prema rivajetima svih kari'a. Allahu pripada zasluga i hvala za to. I posljednja naša dova je hvala Allahu Gospodaru svjetova.

Sluga Kur'ana
Abdulgaffar Ed-Derubi,
Mekka, 27. Ševal 1414. H. godine.

---

¹ Svjedočanstvo, prim. prev.

Recenzija glavnog učaća u gradu Humah, poštovanog učitelja čitanja, šejha Seid Abdullah El-Muhammeda, profesora kiraeta na univerzitetu Ummul-Qura u Mekki.

Hvala pripada Allahu. Neka je blagoslob i mir nad našim Pejgamberom uhammedom, ad jegovom orodicom, shabima tabi'inima.

Pročitao sam knjigu **"Kako ćeš naučiti Kur'an napamet"** autora šejha Jahja bin Abdurrezzak El-Gavsani i u njoj našao odgovor koji mi je postavilo mnogo ljudi koji žele naučiti Allahovu Knjigu:

- kako da počnem sa hifzom Kur'ani Kerima?
- ...odakle
- ...kako?
- ...s kime?
- ...koji je najlakši način?

Ova knjiga daje preko 20 metoda učenja Kur'ani Kerima, uz pojašnjenje vrлина i osobina koje trebaju krasiti hafiza, kao i one koji podučavaju đake i navikavaju ih na hifz Kur'ana.

Sve ovo je napisano u skladu sa osnovnim pravilima i temeljima proizašlim iz iskustava prijašnjih stručnjaka, uz kratke citate prethodnika – selefa, Allah im se smilovao, na ovu temu.

Autor, Allah ga sačuvao, nije štedio mogućnosti niti je žalio truda u spominjanju svega što je korisno. U svemu tome strogo se držao naučnih principa, pripisavši svaku misao njenom autoru.

Pored svega toga, šejh Jahja bin Abdurrezzak El-Gavsani mi je dugo vremena pravio društvo tokom svog boravka u Mekki. U tom periodu preda mnom je dvaput proučio Kur'an – jedanput po kiraetu Asima i Ibn Kesira, a drugi put po kiraetu Ebu Amra El-Basrija. Isto tako, proučio mi je dio Kur'ani Kerima združeno na deset kiraeta, stilom šejha Sultana. Preda mnom je položio pravila tedžvida i os-

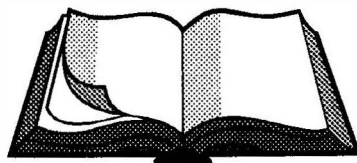
nove kiraeta... Radi svega toga, uručio sam mu idžazu (svjedočanstvo), uvjeren da je on kadar da nosi ovu odgovornost.

Molim Allaha da okoristi ljude ovom knjigom, i da njenog autora nagradi na oba svijeta. I neka je hvala Allahu čijom milošću se upotpunjuju dobra djela.

Sluga Kur'ani Kerima,

Se'id Abdullah El-Muhammed,

Mekka, 24. 10. 1414. H.

Recenzija poštovanog učitelja čitanja (Kur'ani Kerima), naučnika, šejha Ejmen Rušdija Suvejda

Neka je hvala Allahu, koji je na Sebe uzeo čuvanje Kur'ana, i tako je u svakom vremenu pripremio skupinu Svojih miljenika koji na svaki način služe toj Knjizi. Oni čak i posljednje slovo u riječi obilježavaju harekatima (vokalima). Neka je blagoslov i mir nad glavnim učačem na dunjaluku i ahiretu, našim Pejgamberom Muhammedom, koga krasi izvrsna svojstva, nad njegovom porodicom i svijetlim zvijezdama – ashabima.

Pročitao sam lijepu i zanimljivu knjigu pod imenom "**Kako ćeš naučiti Kur'ani Kerim napamet**" autora brata Jahja bin Abdurrezzak El-Gavsanija, Allah ga sačuvao i zaštitio... Uvidio sam da je autor obradio tradicionalne metode hifza Kur'ani Kerima. Štaviše, dodao je neke nove, savremene metode, poput upotrebe nekih savremenih "tehnoloških dostignuća", kao što su video i audio aparati. Nema sumnje da je raznolikost metoda hifza otklanja dosadu i monotoniju.

Koliko me je dragih prijatelja zaustavilo i pitalo koja je najbolja metoda da se nauči Kur'ani Kerim. Knjiga šejha Jahje, Allah ga sačuvao, predstavlja precizan odgovor i nepresušan izvor za mlade i za starije, koji žele naučiti Kur'an napamet.

Molim Allaha ﷻ da njome okoristi svakog ko je pročitao, da da beričet njenom autoru, da poveća njenu korist za prijatelje Kur'ani Kerima i muslimane uopće.

I neka Allah blagoslovi našeg miljenika i Pejgambera Muhammeda, njegovu porodicu i neka ih štiti. Hvala Allahu Gospodaru svjetova.

Sluga Kur'ani Kerima
Ejmen Rušdi Suvejd
Džidda, 1. 6. 1414. H.

Predgovor prvom izdanju

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, koji kaže: *"Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo nad njim bdjeti."* Neka je blagoslov ir ad ašim ejgamberom uhammedom, jegovom porodicom i ashabima.

Neki moji prijatelji su me zamolili napišem knjigu o najboljim metodama i sredstvima za učenje Allahove Knjige napamet – **hifz**. Dao sam im obećanje, ali sam mnogo odugovlačio i odlagao, iz uvjerenja da nisam dorastao tom zadatku. Međutim, molbe su učestale i zahtjevi braće su se uvećali, pa mi je preostalo samo da požurim u svojoj namjeri, i pored male opreme i slabih mogućnosti. Oslonio sam se na Gospodara Allaha, zamolio Ga za pomoć i uspjeh, i za uputu na pravi put.

Počeo sam tako što sam zabilježio glavne naslove ove teme. Napisao sam ih tokom tri medžlisa od akšama do jacije u toku predavanja u halki hifza u jednoj džamiji u Džiddi. Misli su ubrzo počele navirati, a dijelovi studije su se iskristalisali preda mnom. Iskustvo i višegodišnje praćenje ovog problema kroz rad sa hafizima i šejhovima je dalo svoj udio. Materija se nalazi u glavi i potrebno je bilo samo prostrijeti rečenice i nanizati riječi. Molim Allaha da ovaj rad bude samo radi Njegovog zadovoljstva, i da me okoristi njime na ovom i budućem svijetu.

Vjerujem da će čitalac između ovih pokušaja naći ono što će mu pomoći da nauči Allahovu Knjigu napamet. Nakon što razmotri ove metode, ostaje mu samo da se opredijeli za onu koja mu odgovara. Pri tome se mora truditi da poštuje pravila tih metoda, kao i uputa i napomena. Mora biti uporan u radu sve dok ne postigne cilj. Treba se paziti od donošenja prenatrženih zaključaka prije stvarnog iskustva.

Mnogo hafiza je postalo to što jesu upravo slijeđenjem neke od metoda sa kojima ćemo se upoznati u knjizi.

Već duže vrijeme pažljivo istražujem ovo područje. Do sada sam u dostupnoj literaturi uspio naći samo oskudne upute razasute po poglavljima knjiga. Čini se da autori djela o naukama o Kur'anu smatraju da je ovakva studija individualne prirode i da se razlikuje od osobe do osobe. Zato o tome nisu opširnije pisali, iako su znali

da je to tema koja iziskuje pažnju i istraživanje, te da joj se posveti visoka i specijalna studija. Ona bi svijetu pokazala kolike pažnje su muslimani posvetili Kur'ani Kerimu u prošlosti i sadašnjosti.

Nakon što sam završio sa pisanjem ove studije i poredao njena slova, otišao sam u posjetu Medini da bih knjigu predočio tamošnjim stručnjacima iz ovog područja. U jednoj džamiji ugledah knjigu koja nosi naslov **"Kako ćeš naučiti Kur'ani Kerim napamet: mišljenja hafiza."** Prelistao sam je na brzinu i vidio da se njena naučna građa razlikuje od građe moje knjige. Ona se sastoji od grupe pitanja koja je autor uputio nekim nastavnicima Kur'ana u Ri-jadu. Odgovori su uglavnom slični. Međutim, oslikavaju njihova vrijedna iskustva, tako da je knjiga bez sumnje korisna.

Među napisima iz ove oblasti je kur'ansko izdanje pod naslovom: **"Zlatna učenja Kur'ani Kerima napamet"** autora šejha Abdurrahman Abdulhalika. Ono je, i pored svog malog obima, veoma korisno. Poslužio sam se tom studijom i u cijelosti je uvrstio u ovu knjigu.

Isto tako, naišao sam i na brošuru pod naslovom **"Zlatna pravila učenja Knjige Gospodara stvorenja"** autora šejha Ahmeda Muhammeda Šavera. Ona predstavlja sažeti komentar prethodne knjige, uz dodatak nekih poglavlja o ponašanju nosioca Kur'ani Kerima, vrijednosti sureta i nekih drugih zabilješki, koje su knjigu izvele iz osnovne teme. Među knjigama kojima se autor služio našao sam naslov "Kako ćeš naučiti Kur'an napamet" u izdanju Abdurrahmana Nevabudina. Nažalost, nisam uspio doći do ove knjige.

Ne smatram da sam ovom studijom obuhvatio sve pojedinosti. Ovo je trud koji sam uradio radi moje braće. Ko u njoj nađe dobro, neka zahvali Allahu i neka učini dovu za mene. A ko nađe suprotno, to je samo rezultat mog truda i molim Allaha da mi ne uskratiti nagradu za njega. Isto tako, molim Uzvišenog da ova studija bude podstrijek meni i mojoj braći da budemo nerazdvojni od Kur'ana; da on bude u našim srcima, djelima i znanju. On je, zaista, taj koji sve čuje, blizu je i uslišava molbe. I neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

Jahja bin Abdurrezzak El-Gavsani

Džidda, 29. 3. 1414. H.

Prvi dio

Prvo poglavlje: Allahovo čuvanje ovog Kur'ana u svim fazama objave, sa svih strana i aspekata.

Drugo poglavlje: Vrijednost učenja Kur'ani Kerima napamet hifza.

Treće poglavlje: Obaveza obnavljanja i preslušavanja Kur'ani Kerima.

Četvrto poglavlje: Uvjeti za sticanje znanja.

Prvo poglavlje:

Allahovo čuvanje ovog Kur'ana u svim fazama objave, sa svih strana i aspekata.

Jedna od stvari u koju muslimani treba čvrsto da vjeruju jeste to da Allah ﷻ čuva Svoju Knjigu sa svih aspekata i u svim situacijama – kao što ju je On objavio sačuvanu od iskrivljenja, izmjena, dodavanja ili oduzimanja. Ne može joj laž prići sprijeda niti straga dok postoji svijeta. To je potvrđeno nedvosmislenim, čvrstim i neoborivim dokazima. Ukratko ću opisati faze u kojima je Allah ﷻ sačuvao Kur'an:

Prva faza: Čuvanje Kur'ani Kerima u Levhi-mahfuzu (ploči pomno čuvanoj):

Uzvišeni je rekao:

"A ovo je Kur'an veličanstveni, na ploči pomno čuvanoj" (El-Burudž, 22.)

Riječ "pomno čuvana" se u padežu slaže sa riječju "ploča" i prema tome, ona je pridjev ploči na kojoj je Kur'an prvi put bio zabilježen. U ovom ajetu se upozorava na to da je ono što je na ploči zapisano sačuvano. Postoji i drugi vjerodostojni kiraet, gdje se riječ "pomno čuvana" slaže sa riječju "Kur'an" i stoga biva njen pridjev. Prema ovom kiraetu, nedvosmisleno se kaže da je Kur'an sačuvan na ploči.

Na to upućuje i sljedeći ajet:

"A on je u Glavnoj knjizi¹ u Nas, cijenjen i pun mudrosti" (Ez-Zuhruf, 4)

Druga faza: Allahovo čuvanje Kur'ana u toku njegove objave našem Pejgamberu Muhammedu ﷺ.

Rekao je Uzvišeni:

"On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome, osim onome koga On za poslanika oda-

---

¹ Glavna knjiga, tj. "Levhi mahfuz" iz koje su sve nebeske knjige objavljene (napomena iz Korkutovog prevoda).

bere; zato on ispred njega i iz njega postavlja one koji će ga čuvati." (El-Džinn, 26, 27).

Znači: Džibril će se spustiti s Kur'anom, a sa njim meleki koji čuvaju to što se spušta, i okružuju Poslanika i štite ga sprijeda i straga, kao što prenosi Se'id ibn Džubejr, Dahhak i drugi.¹

U istoj suri, Allah ﷻ kaže o džinima:

"I mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda padalica puno." (El-Džinn, 8).

Allah je najveći!!! Razmotrimo zajedno ove ajete: "*moćni čuvari*" su meleki koji paze da se ne ukrade ijedan harf iz Kur'ani Kerima prilikom spuštanja;

- "*zvijezda padalica*" jesu meteori koji bi spalili svakog ko bi pokušao tako nešto;

- "*i sjedili smo okolo njega po busijama da bismo što čuli*" tj. Prije poslanstva Alejhisselamovog i prije objave, "*ali će onaj, ko sada prisluskuje*" tj. nakon poslanstva Muhammeda ﷺ i objave Kur'ana "*na zvijezdu padalicu koja vreba naići*"

Treća faza: Čuvanje Kur'ana u srcu Poslanika ﷺ i sakupljanje Kur'ana u njegovim mubarek-prsima od strane Allaha ﷻ.

Buharija u svom "Sahihu" prenosi riječi ibn Abbasa o ajetu:

"Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio, Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao. A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo, a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo." (El-Kijame, 16-19).

Poslanik ﷺ bi se teško osjećao kada bi se Džibril spuštao sa objavom. Pokretanje jezika i usana ga je mnogo zamaralo, pa je Allah ﷻ objavio ovaj ajet.²

U drugom ajetu se kaže:

---

¹ Pogledaj: tefsir Ibn Kesira, 4/462.

² Pogledaj Buharijin Sahih, 8/680, hadis br. 4927.

"A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo." (El-Furkan, 32).

Kur'an je, znači, doslovno sačuvan u srcu Poslanika ﷺ, zato što je Allah ﷻ na Sebe preuzeo da će ga čuvati.

Četvrta faza: Allahovo bdijenje tokom Muhammedovog ﷺ dostavljanja i učenja Kur'ani Kerima ljudima, da bi spriječio pobune protiv njega i uplitanje u njega.

Uzvišeni je rekao:

"A mi objavljujemo sve riječ po riječ, da bi razmislili." (El-Kasas).

Allah nas obavještava da On garantuje da će ovaj Kur'an dostaviti ljudima onakvog kakav je objavljen. Zato kaže:

"O Poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga – ako ne učiniš, onda nisi dostavio poslanicu Njegovu." (El-Maide, 67).

Prema tome, jedan od uvjeta poslanstva je da Kur'an dostavi u cjelosti.

Ajeti:

"On ne govori po hiru svome – to je samo Objava koja mu se obznanjuje" (En-Nedžm, 3,4) i "Mi smo vam jednog od vas kao poslanika poslali, da vam riječi Naše kazuje i da vas očisti i da vas Knjizi i mudrosti pouči." (El-Bekare, 151).

nedvosmisleno upućuju da je Poslanik ﷺ dostavio Kur'an onako kako mu je objavljen. Nije mu dodao ni oduzeo niti jedan harf. U ovo je obavezan vjerovati svaki musliman.

Peta faza: Allahovo ﷻ bdijenje nad Kur'anom nakon što ga je Alejhisselam dostavio, i očuvanje Kur'ani Kerima u originalnom obliku dok je ovoga svijeta.

Uzvišeni je rekao:

"Mi uistinu Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!" (El-Hidžr, 9).

Ovo čuvanje podrazumijeva tri stvari:

1. Čuvanje kur'anskih slova i riječi u onom obliku u kojem su objavljene Božijem Poslaniku ﷺ, i njihovo prenošenje mutevatir¹ predajom do Sudnjeg dana.

2. Čuvanje objašnjenja (komentara) ovog Kur'ana, a to je Poslanikov Hadisi-Šerif.

3. Čuvanje nosioca Kur'ani Kerima i postojanja ljudi koji će ga dostavljati do Sudnjeg dana, na način što će Allah ﷻ iz Svojih robova izdvojiti ljude koji će nositi Njegovu Knjigu u svojim prsima, i izgovarati je i čitati onako kako je objavljena?

Kur'an je, kao što smo rekli, tokom svih pet faza sačuvan od promjene i iskrivljenja, zaštićen od dodavanja ili oduzimanja. *"Laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od mudroga, hvale dostojnoga" (Fussilet, 42)*

Allah je, od ashaba pa do danas, u svakom vremenu i mjestu osposobio odabrane Svoje robove da čuvaju Njegovu Knjigu.

Zaista, blago nosiocima Kur'ani Kerima na ovoj časti koju im je ukazao Allah ﷻ. Oni treba da znaju veličinu ovog emaneta i da budu na nivou odgovornosti.

---

¹ Mutevatir predaja podrazumijeva da u svakoj generaciji prenosilaca bude toliko ljudi da je nemoguće da u vijest prodre neistina. (prim. prev.)

² Pogledaj knjigu: "Hadjul-Qur'anil-Karim ilel-hudžeti vel-burhan" šejha Abdullaha Siradžuddina, str 143 i dalje.

Drugo poglavlje:

Vrijednost učenja Kur'ani Kerima – hifza.

Uzvišeni je rekao:

"A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li koga ko bi pouku primio?" (El-Kamer, 17)

Imam Kurtubi, Allah mu se smilova, je rekao: "Učinili smo ga lahkim za učenje napamet i pomažemo onome ko želi da ga nauči. Pa da li neko želi da nauči Kur'an napamet, pa da bude pomognut u tome?"¹

O vrijednostima hifza govori i sljedeći ajet:

"A to su ajeti jasni, u srcima su onih kojima je razum dat." (El-Ankebut, 49).

Tako ti Allaha, pogledaj ljepotu ovog ajeta koji opisuje veliku vrijednost srca onih koji nose Allahov ﷻ govor. On o hafizima govori da su to oni kojima je dato znanje. A zar ima veće nauke od Allahove Knjige? Ovim ajetom nam Uzvišeni govori da je izabrao skupinu čija su prsa posude za Njegove riječi. To je, zaista, izvanredna čast.

Štaviše, kada bi ljudi bili svjesni da je Allah ﷻ ovaj ummet odlikovao time da su prsa naše uleme uzrok očuvanja Allahovih jasnih dokaza – tada bi znali vrijednost hafiza Allahove knjige.

Još veće čudo od toga je što jedan dio tih prsa pripada nearapima, koji ne govore arapski. Međutim, kada izgovaraju Kur'an, oni govore tečno, u što smo se više puta uvjerali.

Važnost učenja Kur'ani Kerima kod Poslanika ﷺ:

a) Vjerodostojno se prenosi da je Poslanik ﷺ pravio razliku između ashaba prema njihovom poznavanju Kur'ani Kerima. Tako je, prilikom slanja deputacija, govorio: "Neka vas vodi u namazu onaj

---

¹ Tefsirul-Kurtubi, 17/134.

ko zna najviše Kur'ana."¹ Kada bi sahranjivali šehide od ashaba, lično bi Poslanik stavio do dasaka onoga koji zna više od Kur'ana.²

Čak je odobrio da vjenčani dar (mehr) bude ono što čovjek zna iz Kur'ana.³

U bitkama bi zastavu vezao kod onih koji znaju najviše Kur'ana zbog njihove prednosti nad drugima.

b) Abdullah ibn 'Umer, radijallahu anhumu, je rekao: "Čuo sam Poslanika ﷺ kako govori:

- Ne smije se zavijediti osim dvojici ljudi:

Čovjeku kojem je Allah dao Knjigu pa je on uči po danu i po noći, i čovjeku kome je Allah dao imetak, te on udjeljuje od njega po danu i po noći."⁴

c) 'Amr ibn El-'As, radijallahu anhumu, prenosi od Poslanika ﷺ da je rekao: "Učaču će na Sudnjem danu biti rečeno:

- uči i uzdiži se, kao što si na dunjaluku učio. Tvoj stepen će biti kod posljednjeg ajeta kojeg budeš učio."⁵

d) 'Usman ibn 'Affan ؓ, prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Najbolji od vas je onaj ko nauči Kur'an, a zatim druge podučava."⁶

e) Abdullah ibn Mes'ud je rekao: "Rekao je Božiji Poslanik ﷺ:

- Ko bude učio i slovo iz Kur'ana imaće dobro djelo, a za dobro djelo se desetostruko nagrađuje. Ja ne kažem "elif lam mim" je harf, već kažem "elif" je harf, "lam" je harf, i "mim" je harf.⁷

f) Ebu Hurejre ؓ prenosi da je Pejgamber ﷺ rekao: "Bilo koja skupina koja se sastane u jednoj od Allahovih kuća, i u njoj čitaju i razgovaraju o Kur'anu; na njih će se uistinu spustiti mir, prekrit će ih

---

¹ Sahihul-Buhari, Kitabu-Megazi, 53.

² Sahihul-Buhari, 3/312, hadis br. 1347.

³ Sahihul-Buhari, 9/25, hadis br. 5149.

⁴ Hadis bilježi Muslim, br. 815.

⁵ Bilježi Tirmizi, koji ga je okarakterisao ka "hasen sahih", br. 2914.

⁶ Bilježi Buharija, br 5027.

⁷ Bilježi Tirmizija, br. 2912, kao "hasen sahih".

milost, okružiti će ih meleki, i Allah će ih spomenuti kod stvorenja koja su oko Njega."¹

Naši dobri prethodnici – selef iz generacije ashaba i tabi'ina, nisu ispred Kur'ana ništa stavljali. Nisu dozvoljavali da učenik pređe na izučavanje nauka i hadisa prije nego što nauči Kur'an napamet.

Velid ibn Muslim je rekao: "Kada bismo sjedili kod Evza'ija, a među nama se pojavi neko novi, on bi mu rekao:

- Dječčače, jesi li naučio Kur'an?

Ako bi rekao da jeste, rekao bi mu:

- Uči od ajeta "يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ"

Ako bi rekao da nije (hafiz), tada bi mu rekao:

- Idi i uči Kur'an prije nego što počneš izučavati nauku.²

Ovakvih je primjera mnogo, ali ćemo se ograničiti na ovome.

---

¹ Bilježi Muslim, 2701.

² El-Džami' u Iahlakir-ravi ve adabis-sami'i od Hatib El-Bagdadija, 1/42.

Treće poglavlje:

Obaveza obnavljanja Kur'ana i opasnost od zapostavljanja i zaboravljanja.

Allah ﷻ je htio da zaborav bude dio ljudske prirode. Uzrok toga je neredovno obnavljanje ili zauzetost raznim poslovima.

Uzvišeni je rekao:

"I objavljujemo ti od Sebe Kur'an. Ko za njega ne bude mario, na Sudnjem danu će doista teško breme ponijeti." (Ta ha, 99, 100).

"A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepa oživjeti.

- *Gospodaru moj – reći će – zašto si me slijepa oživio kada sam vid imao?*
- *Evo zašto – reći će On: - Dokazi Naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen." (Ta ha, 124-127)*

Prema ovome što se vidi, ajet se odnosi na učenje i recitiranje Kur'ana¹.

Ibn Kesir je rekao: "U ovom smislu neki učenjaci tumače ajet: *"a onaj ko okrene glavu od Knjige Moje"*, zato što okretanje glave od učenja Kur'ana izlaganje zaboravu i nebriga o Kur'anu predstavlja krupno omalovažavanje i neodgovoran odnos prema Objavi, da nas Allah sačuva od toga."²

Dahhak ibn Muzahim je rekao: "Ko god nauči Kur'an pa ga zaboravi, uzrok tome je grijeh koji je počinio. Jer, Allah ﷻ kaže: *"Kakva god vas nedaća zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili"* (Eš-Šura, 30). A zaboravljanje Kur'an je najveća nedaća.³

---

¹ Pogledaj tefsirul-Kurtubi, 11/258.

² Fedailul-Kur'an, 116.

³ Ibid. 116.

U drugom ajetu se kaže:

"I probdij dio noći u molitvi, - to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onom svijetu hvale dostojno mjesto darovati." (Isra', 79).

Ovaj ajet nam ukazuje na najbolji način obnavljanja Kur'ana, kojeg se čovjek treba pridržavati, a to je učenje Kur'ana na noćnom namazu... Tada je duša čista, a srce oslobođeno od drugih stvari.

Mnogo hadisa podstiče na obnavljanje Kur'ana i upozorava na opasnost od zaboravljanja. Navešću samo neke:

a) Ebu Musa El-Eš'ari رضي الله عنه prenosi od Poslanika صلى الله عليه وسلم riječi: "Obnavljaj Kur'an, jer zaista on lakše bježi nego deva iz konopca kojim je svezana."¹

b) Ibn 'Umer, radijallahu anhum, prenosi da je Poslanik صلى الله عليه وسلم rekao: "Nosilac Kur'ana je poput čuvara svezane (pripete) deve. Ako je nadgleda, uhvatit će je, a ako je ostavi, pobjeći će mu."²

c) Enes ibn Malik, رضي الله عنه, prenosi od Božijeg Poslanika صلى الله عليه وسلم da je rekao: "Predočene su mi nagrade mog ummeta, pa čak i trun koji čovjek iznese iz džamije. Predočeni su mi i grijesi mog ummeta, i ja ne vidjeh većeg grijeha nego da čovjek zaboravi suru ili ajet koji je znao."³

d) Sa'd ibn 'Ubade, رضي الله عنه, prenosi riječi Pejgambera صلى الله عليه وسلم: "Ko uči Kur'an; a zatim ga zaboravi, na Sudnjem danu će se sakat sa Allahom sresti."⁴

Ashabi su bili dosljedni u redovnom i danonoćnom učenju Kur'ana. Sebi su stavili u zadatak da dnevno prouče dio Kur'ana i nisu lijegali da spavaju dok taj zadatak ne ispune. Uprkos tome što su bili zauzeti džihadom, osvajanjima i podučavanjem novih muslimana islamu, oni nisu zapostavili obnavljanje Kur'ana. On im je bio navika, zakon od kojeg potiču i po čijim principima žive.

Dok su učili Kur'an, ulice bi brujale kao košnice pčela.

---

¹ Bilježi Buharija, 9/739, kitabu fedaili-I-Kur'an, i Muslim br. 791, kitabu salatil-musafirin: babu-l-emri bi te'ahhudil-Kur'ani-I-Kerim.

² Bilježi Muslim, br. 789 i Malik u Muvetta'u, 1/202.

³ Bilježi Ebu Davud, br. 461, i Tirmizi, br 2917.

⁴ Bilježi imam Ahmed u svom Musnedu 5/327, i Ebu Davud, br. 1474.

Ove riječi upućujem svima onima koji su naučili Kur'an u džamijskim halkama, pa su ga ostavili i zaboravili; kao i onima koji su pohađali škole hifza i naučili Kur'an, ili su ga naučili prije toga, pa su ih obaveze i nedostatak slobodnog vremena odvratili od obnavljanja i utvrđivanja, te su u gužvi dunjalučkih poslova napustili ovu vrijednu riznicu, koja se ne može povratiti kada se izgubi.

... I braći koji su naučili neke sure iz Kur'ana, pa su polahko otišle u zaborav.¹

---

¹ Jednom sam pošao u posjetu našem učitelju, poznatom istaknutom učenjaku, pravniku, hafizu, šejhu Mahmud Abdud-Dajimu, Allah mu se smilovao. Kada me je primio, u svojoj kući u Mekki, bio je vidno uzbuđen i potrešen. Oči su mu suzile. Rekoh:

- Šta vam je, učitelju?
- U kojoj sure se nalazi ajet {يا قومنا أحييوا داعي الله}? - upita me.
- U suri Ahkaf, učitelju.

On zaplaka, obrisa suze, a zatim uzdahnu i reče:

- Allah te nagradio. Već sat vremena tražim taj ajet, ali ga nisam mogao naći.

Zatim nastavi na svom, egipatskom dijalektu:

- Ja sam, sine moj, prekršio oporuku moje majke. Rekla mi je: "O Mahmude, nemoj nipošto izgubiti Kur'an koji smo uz velike napore naučili..." Prekršio sam njenu oporuku... Sine moj, hoću da mi svakog dana dolaziš i preslušavaš me po dva-tri džuzua. Počeo sam zaboravljati Kur'an i bojim se Božije kazne.

Nakon ovih riječi brznu u plač. Ovaj razgovor je bio kada je šejh imao preko devedeset godina. To su bili ljudi...

Ove priče navodimo da bi mladi ljudi prišli hifzu, često učili Kur'an i brinuli se o njemu.

A četvrto poglavlje ove knjige je posvećeno obnavljanju, vrstama i načinima utvrđivanja Kur'ana. Tu sam sopmenuo nekoliko metoda koje pomažu da se zadrži Kur'an.

Četvrto poglavlje:

Uvjeti za sticanje znanja kod selefa

Kao osnovu ove studije uzeću stihove koji su pripisani imāmu Šafiji, Allah mu se smilovao:

Do nauke te, brate, može dovesti samo šest stvari:
Navešću ti svaku od njih posebno:

Pamet, trud, rad, ulog,
Druženje sa učiteljem i dug period.¹

Imam te ljubazno poziva: brate koji želiš tražiti znanje i naučiti Kur'an napamet – moraš posjedovati šest stvari:

1. Inteligencija

Ona može biti urođeni dar od Allaha ﷻ, a može se steći i trudom. Obje vrste u osnovi potiču od Allaha. Čovjek može razvijati ovu drugu vrstu i tako unaprijediti svoju inteligenciju. Isto tako, možemo odgajati dijete pomoću savremenih, oprobanih sredstava koje odgovaraju njegovom fizičkom i mentalnom uzrastu, i na kraju dobiti inteligentnog, oštroumnog čovjeka, koji će koristiti svojoj zajednici.

Čitajući o sistemu obrazovanja u Japanu, naišao sam na zanimljivu informaciju. Kod njih dijete polazi u osnovnu školu sa tri godine. U ovom uzrastu odgajaju ih veliki stručnjaci čiji je zadatak da u te mlade umove ugrade čvrste temelje. Tako učenik završava srednju školu sa 14 godina, obogaćen znanjem i iskustvom, koje kod nas ne posjeduje ni svršeni fakulteta. I kod nas i kod njih mozgovi su iste građe. Međutim, metode i programi su faktor koji pomaže da se unaprijede mentalne sposobnosti učenika.

Na ovu temu su pisane mnoge studije, pa se može pročitati neka od njih.²

---

¹ Divan imami Šafije, 81. stih.

² Pogledaj, na primjer, časopis "Mudžteme'", br. 1133, izdat u Kuvajtu, i knjgu "Inteligancija" autor: Alan Sartun.

2. Trud i pažnja

Kada bi ti neki čovjek povjerio novac da ga odneseš drugom, kako bi ti pazio na taj novac? Zar ga ne bi pipao u džepu bojeći se da ne ispadne? Zar ga ne bi čvrsto držao? Da li bi preduzeo mjere da ga lopovi ne otkriju? Odgovor je, bez sumnje, da. A to se zove trud i pažnja.

Ovako treba da budeš brižan u traženju znanja i učenju Kur'ana. Jer, željom se ne postižu visine. Više treba da se trudiš da saznaš neku korisnu vijest ili informaciju nego da pronađeš bisere i drago kamenje. Ne odvajaj se od šejha koji će ti objasniti vrijednost tih podataka i otkriti ti njihovo pravo lice. ...Koji će te ispraviti kada skreneš s puta i otkloniti prepreke sa tvog puta nauke.

3. Rad (idžtihad)

To je, u globalu, ulaganje truda i snage da bi se postigao određeni rezultat. U ovom slučaju, pod radom se podrazumijeva jaka želja, svakodnevno zalaganje, intenzivno čitanje i obnavljanje. Ovdje se ne misli na idžtihad kao izdavanje fetvi i mišljenja o određenim šerijatskim pitanjima.

4. Ulog

To je novac koji ti je potreban da stekneš nivo znanja koji želiš. Naši dobri prethodnici – selef, nisu dozvoljavali da učenici zavise od naroda niti da se hrane od Kur'ana. Zato su od njih zahtijevali da se ekonomski obezbijede prije traženja nauke. Drugim riječima, morali su imati dovoljno ušteđevine da bi se mogli izdržavati tokom učenja. A onaj ko uči Kur'an treba da pazi da mu hrana bude halal u toku učenja.

5. Druženje sa učiteljem

To podrazumijeva stalno praćenje učitelja i redovno prisustvo kod profesora – odgajatelja, koji će te odvesti na pravi put i na pitki, obilni izvor. Neki su rekli: "Ne druži se sa onim čije te stanje ne podstiče, i čiji te govor ne približava Allahu."

Sticanje znanja i učenja Kur'ana se ne može odvijati bez iskusnog učitelja. Zato se mora stalno biti uz učitelja, klečati pred ulemom na koljenima da bi se učenik navikao da razumije, izvlači zaključke, vaga riječi i izraze uleme... Kome knjiga bude učitelj, imaće više grešaka nego pogodaka.

Opširnije o ovome biće riječi u drugom dijelu – 13. pravilo, u kojem sam naveo svojstva koja mora posjedovati učitelj, zatim kako se on izabira itd...

6. ...i dug period

Jedan dio braće često dobije "akutnu" želju za naukom, u toku slušanja vaza koji podstiče na nauku ili čitajući o vrijednostima nauke. Tada željno počinje prisustvovati predavanjima i u tome ostaje dosljedan jedan kratak period. Zatim ga, kao i mnoge druge, obuzme malaksalost, te postane trom i lijen prema nauci. Prokocka i ono malo što je naučio, kao i svoju znanstvenu budućnost.

Nažalost, ima i gorih slučajeva od ovoga. Šejtan tome bratu prišapne da je stekao dovoljno znanja, i da je time što zna nekoliko mes'ela postao šejh koji može izdavati fetve. Takvi misle da mogu svoja mišljenja izjednačavati sa mišljenjima velikih imama, zato što su vrata idžtihada otvorena za svakoga. Oba slučaja su veoma opasna. Nauka se ne može tražiti tako što će se odslušati jedno ili dva predavanja, niti studiranjem mjesec - dva. To zahtijeva dug period i druženje sa ulemom.

Bejheki u "Granama Imana" bilježi da je Abdullah ibn Mubarek rekao: "Nauka se samo može steći slobodnim vremenom, imetkom, učenjem i poštenjem."¹

---

¹ Šu'abu-Iman, 4/359.

Drugi dio

Opće odredbe i osnovna pravila hifza (učenja Kur'ana napamet)

Opće odredbe i osnovna pravila hifza (učenja Kur'ana napamet)

U ovom dijelu ću razmatrati najvažnija pravila koja su potrebna učaču koji želi postati hafiz Kur'ana. Zatim ću, ako Bog da, u narednom dijelu govoriti o praktično primijenjenim metodama hifza:

Prvo pravilo: Ihlas – iskrenost je tajna uspjeha i Allahove ﷻ pomoći.

Drugo pravilo: Učenje u mladosti je poput klesanja u kamenu.

Treće pravilo: Biranje vremena za učenje

Četvrto pravilo: Biranje mjesta za učenje

Peto pravilo: Učenje s tedžvidom i mekamom i melodično izgovaranje Kur'ana.

Šesto pravilo: Korištenje samo jednog primjerka mushafa.

Sedmo pravilo: Naučiti pravilno izgovaranja prije učenja napamet.

Osmo pravilo: Vezanje ajeta dovodi do kompaktnog hifza.

Deveto pravilo: Ponavljanje čuva svježje naučeno od zaborava i nestajanja.

Deseto pravilo: Svakodnevno ustaljeno učenje je bolje od isprekidanog.

Jedanaesto pravilo: Lagahno i tiho učenje je bolje od brzog i stihijskog.

Dvanaesto pravilo: Koncentrisanje na slične ajete otklanja zbrku tokom učenja.

Trinaesto pravilo: Povezivanje sa učiteljem – šejhom.

Četrnaesto pravilo: Usredsrijediti pogled tokom učenja na ajete da bi se urezali u pamćenje.

Petnaesto pravilo: Da učenje i čitanje bude propraćeno djelima. Držati se ibadeta, a kloniti se grijeha.

Šesnaesto pravilo: Sistematsko obnavljanje učvršćuje naučeno.

Sedamnaesto pravilo: Cjelovito razumijevanje dovodi do svestranog hifza.

Osamnaesto pravilo: Jak motiv i lična želja za učenjem Kur'ana.

Devetnaesto pravilo: Priklanjanje Allahu s dovom i traženje pomoći od Njega je važan faktor u učenju Kur'ana.

Prvo pravilo: Ihlas – iskrenost je tajna uspjeha i Allahove ﷻ pomoći.

Iskren nijet, istinsko stremljenje Allahu, dobra namjera i učenje Kur'ana napamet radi Allaha i Njegovog zadovoljstva, jesu tajne tvog uspjeha na putu nauke. Uzvišeni je rekao:

"Reci: - Meni se naraduje da se klanjam Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru." (Ez-Zumer, 11).

Onaj ko nauči Kur'an da bi se za njega reklo da je hafiz, ili da bi se hvalio time, on nema nikakve nagrade niti sevapa; štaviše, on je grijешnik.

Rekao je Poslanik ﷺ: "Prvi kojima će se suditi na Sudnjem danu biće trojica ljudi", a među njima je spomenut "čovjek koji je stekao nauku, podučavao druge i učio Kur'an. Biće mu predložene te blagodati i on će ih priznati. Zatim će mu biti rečeno:

- Šta si uradio s njima?

On će odgovoriti:

- Učio sam nauku i podučavao je radi Tebe, i učio Kur'an.

Reći će mu:

- Lažeš! Učio si da se za tebe kaže da si učač, što je i rečeno.

Zatim će narediti da ga odvedu, pa će ga vući po licu sve dok ga ne uvedu u Vatru."¹

'Ali ibn Medini je rekao: "Kada sam se opraštao od Sufjana, on mi reče:

- Ti ćeš svakako ovim biti iskušán. Potreban si ljudima. Zato se boj Allaha i neka tvoj nijet prema Njemu bude dobar."²

Poslanik, ﷺ, je rekao: "Djela se cijene prema namjerama"³.

---

¹ Sahihu Muslim, 6/47.

² الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع، للخطيب البغدادي، ٢١٣/٢.

³ Buharija, 1/9. Početak Objave, hadis br. 1.

A kada učenik radi Allahovog zadovoljstva uči Kur'an, tada osjeća kako velika radost kruži njegovim venama. Toj radosti ništa nije slično, i ona otklanja sve teškoće sa njegovog puta.

U skretanju učenikove pažnje na važnost iskrenog nijjeta veliku ulogu igra učitelj – odgajatelj.

Budući hafiz se jako mora paziti rijaluka (dvoličnjaštva). To je opasna i gadna bolest, koja usmjerava trud i napore ka nekom drugom, a ne ka Allahu ﷻ.

O tome nam govori hazreti Alija, ﷺ:

"Dvoličnjak ima tri obilježja:

-lijen je kad je sam,

-vrijedan je kad je među ljudima,

-više radi kada ga neko pohvali."¹

Odgajatelj ne treba pretjerivati u izrazima pohvale i uzdizanja hafiza Kur'ana da ih ne odvede u samoobmanu. Njegova pohvala treba da bude u vidu ohrabrenja, i mora biti umjerena.

---

¹ Pogledaj: إحياء علوم الدين، ٣/٣٩٦.

Drugo pravilo: Učenje u mladosti je poput klesanja u kamenu.

Poznato je da je um djece čistiji zato što ona nisu opterećena problemima i obavezama. Zato, da bi Kur'ani Kerim bio neizbrisiv u memoriji, jako je bitno iskoristiti životnu priliku da se Kur'an nauči u djetinjstvu.

U hadisu se kaže: "Učenje malog dječaka je poput klesanja u kamenu, a učenje čovjeka kada ostari je poput pisanja po vodi."¹

Ibne Madže prenosi od Poslanika ﷺ: "Ko nauči Kur'an prije punoljetstva (prije nego doživi prvi ihtilam), tome je data mudrost u mladosti"²

Koga nauče Kur'an u djetinjstvu, on se pomiješa sa njegovom krvlju i mesom, zato što ga je naučio u prvom životnom periodu, dok je pamet još u fazi razvoja i sazrijevanja. Tada se Kur'an učvršćuje u srcu istovremeno sa razvojem tijela i uma, i na taj način se miješa sa mesom i krvlju.

Buharija u svom "Et-Tarihul-Kebiru" prenosi hadis: "Ko nauči Kur'an u mladalačkom dobu, Allah će ga pomiješati sa njegovim mesom i krvlju."³

U većini slučajeva, najbolji uzrast za učenje počinje od pete godine. Ima slučajeva gdje su djeca uspješno učila i od četvrte godine. Sa djecom ispod ovog uzrasta treba raditi na učenju arapskih slova pomoću slike. Što su slova i slike veće, to su rezultati bolji.

Moguće je, takođe, da dijete u ovom uzrastu uči tako što će ponavljati za drugima, pod uslovom da se to uskladi sa njegovim mentalnim uzrastom (puštanje kasete, isl.)

---

¹ Hadis bilježi Dejlemi u Firdewsovom Musnedu, 2735. Muhaddisi kritikuju ovaj hadis, ali sam ga spomenuo radi primjera.

² Bilježi Bejheki u "Šu'abu", 4/507.

³ التاريخ الكبير، ٣/٩٤

Predlažem da roditelji nauče dijete kratkim surama u trećoj godini. Na to neka naviknu dijete. Od djeteta treba tražiti da uči pred drugima da bi pospješio pamćenje, i da razbije tremu i strah.

Svako od nas je primijetio da djeca mogu naučiti koliko hoćeš priča i pripovjetki. To, bez sumnje, zauzima jedan dio memorije u mozgu. Usmjeravanjem djeteta ka učenju Kur'ani Kerima dok je malo, mi ustvari na koristan način upotrebljavamo njegovu memoriju. To će se kasnije odraziti na pravilno čitanje, čistoću izgovora i dr. Time se i njegove mentalne sposobnosti povećavaju, što znamo iz prakse.

Napomena: Ako si davno prerastao ove godine, nipošto ne-moj reći da ti je prošao voz... **Ko ima jaku volju i želju da nauči i sebi to postavi za cilj, to će mu poći za rukom.** A ja poznajem braću koji su naučili cijeli Kur'an nakon što su prošli četrdesetu.¹

---

¹ Namjeravam izdati knjigu o onima koji su postali hafizi nakon četrdesete, i prije desete godine.

Treće pravilo: Biranje odgovarajućeg vremena pomaže u učenju

Ovo je veoma važna stvar kod učenja. Zato čovjek ne treba učiti u stanju napetosti i uznemirenosti, ili u vrijeme dok djeca galame. Treba se pogoditi vrijeme kada je okolina tiha, a duša odmorna i bezbrižna.

Praksa je potvrdila da je najbolje učiti u zoru i nakon sabaha. Razlog tome je to što su u to vrijeme misli čiste, a tijelo odmorno.

Hatib El-Bagdadi je rekao: "Učenje ima svoje vrijeme, koje se mora poštovati. A najbolje vrijeme za učenje je zora..."¹

Ibn Džema'a je rekao: "Najbolje vrijeme za učenje je zora; za istraživanje jutro, za pisanje sredina dana, a za čitanje i obnavljanje noć."²

Isma'il ibn Ebi Uvejs je rekao: "Kada poželiš da nešto naučiš, legni spavati. Zatim ustani u zoru, upali svjetiljku i gledaj u to. Nakon toga ga nikad nećeš zaboraviti, ako Bog da."³

Pitali su Hammad b. Zejda: "Šta najviše pomaže kod učenja?" On odgovori: "Bzbrižnost"⁴, a čovjek biva bez briga u tišini noći.

---

¹ الفقيه والمتفقه للخطيب البغدادي، ١٠٣/٢

² تذكرة السامع، ٧٢

³ الجامع في الحث على حفظ العلم، ١٧٧

⁴ Ibid., 177.

Ovo su savjeti naših predaka, Allah bio zadovoljan njima... Izabrali su noć zato što tada nema stvari koje odvrćaju pažnju. Neke od njih su pitali: "Čime si postigao znanje?" Jedan odgovori: "Svjetiljkom i sjedenjem do jutra", a drugi reče: "Putovanjem, bdijenjem i ustajanjem u ranu zoru."

Četvrto pravilo: Biranje mjesta za učenje

Biranje mjesta za učenje je također veoma važno u tom procesu. Zato je poželjno da mjesto ne bude pretrpano slikama, rezbarijom, ukrasima i predmetima koji odvrćaju pažnju. Bolje je da mjesto bude što zatvorenije – pod uslovom da je vazduh svjež i čist – nego da se uči na polju, među drvećem ili u bašti. Na takvim mjestima pogled se zamajava i luta.

Ovome nas savjetuju neki naši prethodnici (selef), koji su bili preteča u mnogim disciplinama savremene pedagogije.

Hatib El-Bagdadi je rekao: "Znaj da za učenje postoje posebna mjesta kojih se mora držati onaj koji želi da uči. A najbolja mjesta za učenje su: sobe na gornjim spratovima¹, svako mjesto daleko od stvari koje odvrćaju pažnju, gdje te ništa neće prepasti i odvratiti ti pažnju, ili savladati te pa te spriječiti... Nije pohvalno učiti u blizini biljaka niti zelenila, na obalama rijeka, niti pored puta, zato što se na ovakvim mjestima čovjek ne može koncentrisati niti smiriti."²

Ibn Dževzi je rekao: "Ne treba učiti na obali rijeke, niti u prisustvu zelenila, da se pažnja ne bi odvrćala."³

Učenje i koncentrisanje se razlikuje od slobodnog čitanja. A širina, šarenilo i drveće odvrćaju pažnju i narušavaju koncentraciju. Ovakva mjesta pogoduju slobodnom čitanju, koje ne zahtijeva napor niti koncentraciju, kao kada se čita povijest ili priče.

A najbolje mjesto koje mi predlažemo, jeste džamija, zato što u njoj čovjek čuva svoja tri organa:

- Oko, jer u džamiji ne vidi haram;
- Uho, jer ne čuje ono čime Allah nije zadovoljan,
- I jezik, jer govori isključivo dobro.

---

¹ Zato što je u njima čist vazduh, prim. a.

² ١٠٣/٢ كتاب الفقه والمنطق، uz napomenu da je Hatib umro 463. H. godine.

³ الحث على حفظ العلم، ٢٥٥

Ova tri organa u cjelini predstavljaju sredstvo pomoću kojeg se uči Kur'an. Ako su oni sigurni, tada je i pamćenje stabilno i kvalitetno.

Ovome možemo dodati učenje šetajući od stuba do stuba ili od ćoška do ćoška u džamiji. Hodanje pospješuje cirkulaciju u udovima kada oslabe; ono je ustvari kao punjenje baterija.

Hodanje je vrlo pogodno za ponavljanje. Tada u ruci držiš mushaf i otvoriš ga kad god zastaneš ili se dvoumiš.

Učenju na neki način može pomoći vezanje za određeno mjesto. Na primjer, čitaonicu odredi za učenje sure Isra', džamiju za suru Nahl... Slika mjesta će se urezati u pamćenje, a sa njom i sura koja se uči i tako će postati teško izbrisiva. Ovo je, dakle, jedan od načina da učvrstiš svoj hifz od početka.

A poznat nam je događaj kod prvog spuštanja objave Poslaniku ﷺ u pećini Hira', koja se poklopila sa tim dragim mjestom.

Ajeti koje je čuo urezali su se u njegovo pamćenje uz sliku te pećine.

Najveći dokaz ovome što govorimo je spuštanje Kur'ani Kerima u Mekki, drugog dijela u Medini, trećeg dijela na tom i tom brdu, četvrtog dijela u Aišinoj kući itd...

A pripovijeda se od Abdullaha ibn Mes'uda رضي الله عنه da je rekao: "Koja god sura iz Allahove Knjige bi se spustila, ja bih znao gdje je to bilo."¹

Zato, dragi brate,

Ako te Allah počasti odlaskom na umru, npr, odredi jedan dio Kur'ana i nauči ga u Mekkanskom Haremu, pored časne Ka'be. Kada posjetiš Medinu, isto tako odredi jedan dio koji ćeš naučiti u Revdi. Tako će tvoj hifz biti povezan sa ovim mjestima, što je mnogo bitnije budući da su to čista i sveta mjesta. Prilikom obnavljanja osjetićeš da je to što si tamo naučio čvrsto i postojano.

Ibn Džubejr je spomenuo da je završio hifz na jednom putovanju, dok je bio u egipatskoj pustinji, pored jednog bunara sa pitkom vodom.¹ Zar ima nešto ljepše od ovakve uspomene!?

---

¹ Buharija, Vrijednosti Kur'ana, 9/47, hadis br. 5002.

Napomena:

Izbjegavaj da učiš pred ogledalom, da ti se ne bi narušavala koncentracija. Sejtan te navodi da gledaš u njega i navodi te na razne misli da bi te odvratilo od učenja Kur'ani Kerima.

Međutim, ogledalom se može poslužiti prilikom učenja ishodišta i osobina glasova. Učenik treba da gleda u njega kada želi da popravi izgovor ishodišta, tako što će obratiti pažnju na pokrete usana i položaj jezika prilikom izgovora. Jer, ogledalo ima važnu ulogu u uočavanju finesa kod izgovora harfova iz njihovih ishodišta.

Nedavno sam saznao da neke škole jezika preporučuju ogledala, i koriste ih u fonetičkim kabinetima, zbog njihove važnosti na ovom polju.

---

¹ Putovanje Ibn Džubejra, 43.

Ovakvih primjera je jako mnogo. Sjećam se da sam naučio mnogo kiraeta (načina izgovaranja Kur'ana) pred mojim šejhom, gledajući u Ka'bu i oluk Milosti. Sada se uvijek sjetim prizora ljudi u tavafu, dok obnavljam te kiraete.

Peto pravilo: Melodično i oduženo čitanje Kur'ana učvršćuje ajete u memoriji.

Kur'an ima mnogo specifičnosti, a od običnog govora Arapa se razlikuje po trima stvarima:

- 1- Povećana nazalizacija (gunneh – propuštanje kroz nos) slova N (nun) i M (mim). Stapanje (idgam) i ispoljavanje (ihfa') određenih glasova.
- 2- Duži izgovor vokala na određenim mjestima.
- 3- Prirodno melodično učenje koje se može čuti kod svakog učača, bez obzira na stepen obrazovanja.

Radi toga, melodično izgovaranje Kur'ana, sukladno pravilima tedžvida bez sumnje olakšava pamćenje. Na taj način će i recitovanje napamet biti lakše. Jer, kada se navikneš na određeni sklad i ritam, jezik mehanički neće moći ispustiti neku riječ. A ako se to i desi, uho će u većini slučajeva to primijetiti.

Poslanik ﷺ je rekao: "Nije od nas onaj ko ne izgovara Kur'an melodično"¹

Isto tako, on nam preporučuje: "Uljepšavajte Kur'an svojim glasom"².

Uči prema svom ukusu i ne trudi se da oponašaš poznate učače. Moraš izgovarati glasno, zato što to pomaže u pamćenju Kur'ana.

Zubejr ibn Bekkar kaže: "Uđe k meni otac, a ja sam u to vrijeme čitao knjigu u sebi. Kada je to vidio, reče mi:

- Kada tako čitaš, samo će ti vid služiti za učenje. Nego, čitaj naglas, pa će ti i vid i sluh služiti u učenju."³

Ebu-I-Hilal El-Askeri je rekao: "Onaj ko uči treba da to glasno čini, zato što se u srce urezuje ono što uho čuje. Zato čovjek bolje

---

¹ Buharija, 13/501. Poglavlje o tevidu, hadis br. 7527.

² Darimi, vrijednosti Kur'ani Kerima, 24.

³ الجامع في الحث على حفظ العلم، ١٧٤، انتقاء أبي عبد الله الحداد.

razumije ono što čuje od onog što pročita. A ako se napisano tiče rječitosti (stilistike), rječitost se povećava čitanjem naglas.¹

Pažljivo, ispravno i melodično izgovaranje je jedna od specifičnosti ovog Kur'ana. Zato se dijete, kada pogriješi u ajetu, ne može ispraviti dok ne ponovi ajet onom melodijom po kojoj ga je naučilo.

Često sam gledao naše šejhove kako uče ili slušaju ajete. Kada bi se desila greška u bilo kojem ajetu, oni bi je osjetili i ukazali bi na nju... Zatim bi ispravno proučili ajet, melodijom po kojoj su ga i sami naučili. Ovo je jedna od Kur'anskih mu'džiza, koje su vrijedne pažnje i proučavanja.

الحث على طلب العلم والاجتهاد في جمعه، لأبي هلال العسكري، ٣٧¹

Šesto pravilo: Korištenje samo jednog primjerka mushafa.

Allah ﷻ je za Svoju Knjigu obezbijedio pisare i kaligrafe, koji su napisali hiljade kopija u raznim formatima. Pisari nisu zaboravili na detalje koji su važni u učenju. Tako su na početak svake strane stavili početak ajeta, a na kraju strane kraj ajeta. Iz ovog razloga mnogi iskreni ljudi preporučuju izdanje Haffaza, za čije se izdavanje pobrinula Štamparija kralja Fahda u Medini.

Postoji grupa koja smatra da treba učiti iz mushafa gdje se stranica ne mora završavati krajem ajeta i gdje se džuz dijeli na četvrtine... U ovom slučaju lakše se pamti poredak i veza između stranica.

U svakom slučaju, kada naučiš iz jednog mushafa, nemoj prelaziti na drugo izdanje da ti se ne bi u mozgu pomiješala mjesta ajeta. To je zato što se slika ajeta urezuje u pamćenje prema njegovom položaju na stranici.

Kod onih koji su učili prema Haffazovom izdanju primjećuje se da ne mogu nastaviti s učenjem kada se završi strana. Memorija je zapamtila stranice poput tabli koje su neovisna jedna od druge.

Zato se njima preporučuje da obrate pažnju na vezanje, o čemu će biti riječi u osmom pravilu, kao i da se usredsrijede na početak i kraj stranice, a naročito u prvim danima hifza.

Sedmo pravilo: Ispravno izgovaraj, pa onda pređi na hifz.

Prije nego što počneš učiti neku suru napamet, moraš naučiti da je pravilno izgovaraš. Pod tim se podrazumijeva pravilno izgovaranje vokala (hareketa), ishodišta i osobina (sifata) harfova. To se ne može postići samostalnim zalaganjem, već se mora potražiti pomoću učitelja. Jer, Kur'an se uzima od šejhova koji su, opet, to uzeli od svojih šejhova, i tako sve do Božijeg Poslanika ﷺ. Ako se ne može naći šejh, onda donekle mogu poslužiti i kasete dobrih učača. Međutim, ni na njih se ne treba potpuno osloniti.

Iskustvo je pokazalo da onaj ko počne hifz bez tuđe pomoći, ne ispravljajući greške u učenju, često griješi u vokalima, pa čak i u riječima. Što je još teže, kasnije teško može ispraviti te greške kada mu se ukaže na njih.

Iskustvo, također, pokazuje da je učitelj koji svoje učenike nauči da pravilno izgovaraju prije nego što pređu na hifz, ima više uspjeha od ostalih, što posebno važi za mlađe đake.

U školama za učenje Kur'ana napamet (medarisu-t-tahfiz) u Turskoj sam vidio da cijelu godinu posvećuju ispravnom čitanju. Počinju sa alfabetom, a zatim origuju shodišta lasova itanje a gledanjem u mushaf. Na taj način pređu čitav Kur'an i nije im dozvoljeno u toj fazi da išta uče napamet. Kasnije, u drugoj godini, prelaze na hifz – učenje napamet i za jednu godinu im to polazi za rukom. Tamo sam sreo jake hafize koji odlično uče Kur'an.

Napomena:

Tokom svojih obilazaka halki Kur'ani Kerima u zemljama gdje se ne govori arapski, primijetio sam jednu katastrofalnu grešku. Tamo štampaju mushafe latinicom, radi lakšeg čitanja.¹ Tako se

---

¹ U Francuskoj je izdat zadnji džuz Kur'ana napisan francuskim alfabetom. U Indoneziji je čitav Kur'an odštampan njihovim alfabetom, a i na engleskom imamo takvo izdanje. Pogledaj "Zabrana pisanja Kur'ana nearapskim slovima – latiničnim ili drugim", str. 17. Autor: Salih El-'Ud.

Dopuna: autor je u Bosni naišao na Amme džuz napisan latinicom, i učenici se služe tim izdanjem.

može primijetiti da učenik nepravilno čita, shodno tekstu koji je pred njim. Riječ "عم", npr, je napisana kao "aamma", a riječ "أعطيناك", kao "aatainaka". U ovome se jasno vidi krivljenje Allahovog ﷻ govora.¹

Idealna metoda učenja Kur'ana za one koji ne govore arapski.

Ova metoda se sastoji iz tri faze:

- a) Da prije učenja Kur'ana nauče arapski alfabet. U tome im može poslužiti knjiga "El-Ka'idetu-I-Bagdadije". Treba da ponavljaju slova za učiteljem dok ih potpuno i temeljito ne savladaju.
- b) Nakon što nauče slova, prelaze na čitanje riječi i rečenica. Potom će pod nadzorom učitelja čitati Kur'an dok ne usavrše izgovor slova i vokala kod kratkih sura.
- c) U trećoj fazi mogu početi sa procesom hifza. Tu im na raspolaganju stoje metode o kojima će biti riječi u sljedećem dijelu.

---

¹ Profesor Salih 'Ali El-'Ud je u svojoj studiji "Zabrana pisanja Kur'ana nearapskim slovima – latiničnim ili drugim" naveo više od pedeset dokaza iz Kur'ana, Sunneta, Idžma'a, radova naučnih komisija, islamskih organizacija i poznate uleme da takvo nešto nije dozvoljeno. Neka ga Allah nagradi na ovoj korisnoj studiji.

Osmo pravilo: Vezanje ajeta dovodi do kompaktnog hifza.

Jedna od važnijih pravila hifza jeste "povezivanje", tj. zvučno i vizuelno povezivanje krajeva i početaka ajeta. To se postiže tako što se otvori mushaf kod ajeta koji se žele naučiti, zatim se obrati pažnja na njihov kraj.

Uzmimo kao primjer ajeti kerim:

{ سيقول السفهاء من الناس ما ولاهم عن قبلتهم التي كانوا عليها قل لله المشرق والمغرب يهدي من يشاء إلى صراطٍ مستقيم } البقرة، ١٤٢.

Pročitaj ajet naglas, zatim pređi na sljedeći bez zastajanja:

{ وكذلك جعلناكم أمة وسطا } (١٤٣).

Ovo ponovi najmanje pet puta.

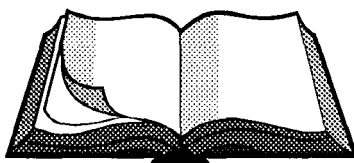
Na ove korake se mora dobro navići, jer se oni primjenjuju između ajeta, džuzeva i sura. Ovo mnogo koristi, zato što će jezik automatski prelaziti sa ajeta na ajet. Bit će riješen problem čestog zastajanja između ajeta, što muči većinu hafiza početnika. Stalnim pridržavanjem ovih koraka, stiže se kompaktna hifz, uz Allahovu pomoć.

Pod ovom metodom se podrazumijeva i vezanje između stranica, naročito u Haffazovom mushafu, gdje je kraj stranice istovremeno i kraj ajeta. Jedan od najboljih načina da se ovo postigne je da pred spavanje pokušaš da se sjetiš početaka što više stranica iz džuzi koji ti je zadat, i da ih "prelistaš" u memoriji.

...Preostaje nam još i vezanje između četvrtina (rub'ova). Važno je da shvatimo da se svaki džuz sastoji iz dva hizba. Svaki hizb od četiri rub'a. Koncentriši se na prvu rečenicu iz svakog rub'a. kao primjer, uzmimo prvi džuz Kur'an i razdvojimo ga u memoriji na dva dijela.

Prvi hizb sastoji se od četiri rub'a:	Prvi rub': ... الحمد لله رب العالمين Drugi rub': ... إن الله لا يستحي أن... Treći rub': ... أتأمرون الناس بالبر... Četvrti rub': ... وإذ استمعنى موسى لقومه...
Drugi hizb sastoji se od četiri rub'a.	Prvi rub': ... أفتطمعون أن يؤمنوا لكم... Drugi rub': ... ولقد جاءكم موسى بالبينات... Treći rub': ... ما ننسخ من آية أو ننسها... Četvrti rub': ... وإذ ابتلى إبراهيم ربه بكلمات...

Ovo čini kod svih džuzeva... To će te koštati par minuta, ali će rezultati biti nevjerovatni budeš li se pridržavao toga.

Deveto pravilo: Ponavljanje čuva svježe naučeno od zaborava i nestajanja.

Memorija nije kod svakog jednaka. Neki ljudi pamte dobro i sa malim brojem ponavljanja, a neki moraju mnogo puta ponoviti da bi zapamtili.

Ponavljanje se dijeli na dvije grupe:

a) Ponavljanje u sebi.

Da učenik, npr. prije spavanja obnovi ono što je tokom dana naučio. Ovakvim "premotavanjem" utvrđuju se slike naučenog, položaj ajeta, kao i opći presjek onog što se naučilo, što sam maloprije napomenuo.

Sufjan Es-Sevri je rekao: "Neka hadis bude vaš unutrašnji razgovor, i neka vaša skrivena namjera bude da ga naučite."¹

Ovo se može kazati i ovako: "Neka Kur'an bude vaš unutrašnji razgovor, i neka vaša skrivena namjera bude da ga utvrdite."

'Izz ibn Abdusselam je rekao: "Nijednu noć nisam zaspao a da prije spavanja nisam "prelistao" poglavlja fikha u sebi."²

b) Ponavljanje naglas i izgovaranje naučenog u cjelosti

Ko želi jak i postojan hifz mora više puta naglas ponavljati ajete. Ne smije se zaustaviti na jedanput ili dva, ma koliko bio inteligentan.

Ibnul-Dževzi je rekao: "Hasan ibn Ebi Bekr En-Nejsaburi nam je rekao:

- Uspijem da nešto naučim pošto ga ponovim pedeset puta."

Ebu Ishak Eš-Širazi je lekciju obnavljao stotinu puta.³

---

¹ الجامع في الحث على حفظ العلم، ١٩٠؛ انتقاء أبي عبد الله الحداد.

² طبقات الشافعية للمبكي، ٢١٣/٨، وطبقات المفسرين للدوادوي، ٣١٣/١.

³ الحث على طلب العلم، ٢٥٤.

Mora se priznati da ponavljanje i vraćanje ne početak dosta umara u početku. Ipak, rezultati su u budućnosti sjajni.

Ako se gradivo ne ponavlja nakon učenja – a naročito u prvoj fazi – ono se zaboravlja i nestaje, zato što se ne održava obnavljanjem.

Poslušaj ovaj događaj koji pripovijeda imam El-Dževzi: "Pričao nam je Hasan kako je neki učenjak više puta obnavljao lekciju. Starica koja je bila u njegovoj kući reče:

- Tako mi Allaha, i ja sam to naučila.
- Ponovi – reče on.

Starica doslovno ponovi lekciju. Nakon nekoliko dana, Hasan joj reče da još jednom ponovi onu lekciju.

- Ne znam je nikako – reče starica
- Ja ponavljam više puta da mi se ne bi desilo to što se tebi desilo."¹

Mnogo običnih ljudi zna napamet suru Jasin, suru Sedžde, kraj Bekare i dr. samo zato što su mnogo puta slušali druge kako ih uče.

---

¹ Ibid, 254.

Deseto pravilo: Svakodnevno ustaljeno učenje je bolje od isprekidanog.

Čovjeku se teško navići na neku obavezu. A hizf – učenje na pamet je jedna od stvari koje ne leže duši. Veliki broj učenika ne želi da se opredijeli za smjerove u kojima ima mnogo da se uči na pamet. Međutim, moramo shvatiti da se nakon nekog vremena mozak navikava na učenje na pamet i to mu postaje drago.

Zuhri je kazao: "Uistinu čovjek počinje sa učenjem dok mu je srce poput tjesnaca (klanca). Ubrzo zatim, ono postaje široka rijeka koja guta sve što se stavi u nju."¹ Drugim riječima, čovjeku je na početku učenja memorija tijesna, nesklona učenju. Kada se navikne na učenje, čitanje i rad, njeni horizonti se šire. Pamćenje postaje prirodna stvar, i tako taj čovjek guta gradivo kao što rijeka guta sve pred sobom.

Ebu Semh Et-Ta'i kaže: "Slušao sam svoje amidže na jednom sijelu kako recitiraju poeziju. Kada ih zamolim da ponove, oni me prekore i naruže.

- Kako možeš da nešto čuješ i da ga ne zapamtiš!?! – kažu mi.

Na početku mi je učenje vrlo teško išlo. Kasnije sam se navikao na to, tako da sam naučio Ru'betovu kasidu koja počinje sa وقائم وقائم... الأعماق خاوي المحترق... Ta kasida ima skoro dvjesto stihova."²

Zato, brate moj, treba da odrediš jedan dio dana za učenje, pa ma koliko to bilo kratko. Jer, uzastopne kapi vode prave rupu na stijeni.

Ebu-l-Hilal El-'Askeri je rekao: "Ahmed ibn Furat ni jedan dan nije propuštao da ne nauči nešto, pa makar to bilo sitno."

---

¹ الحث على طلب العلم والاجتهاد في جمعه، لأبي هلال العسكري، ٣٦

² الحث على حفظ العلم وذكر كبار الحفاظ لابن الحوزي، ٢٥٥

Neko je rekao: "Petkom ujutru bih dolazio kod šejha iako toga dana nema predavanja, da se moja navika dolaženja ne bi prekinula."¹

Organizuj svoje učenje:

- Tako što ćeš dan ili dva u sedmici apstinirati od učenja. To osvježava memoriju i pomaže joj da kvalitetno pamti, uz Božiju pomoć.
- Ibnu-l-Dževzi je rekao: "Neka se čovjek odmori od učenja dan ili dva u sedmici, kao što se zgrada ostavi da miruje da bi se učvrstila."²
- Tako što ćeš sebi odrediti jedan dio koji ćeš učiti u određenom periodu. Nakon toga ćeš se odmarati par dana, a zatim ponovo vratiti tome što si učio. Preporučuje se da ovo bude po dogovoru sa učiteljem i pod njegovim nadzorom, a ne prema sopstvenim prohtjevima i nahođenju.

Hatib El-Bagdadi je rekao: "Postavi sebi jedan zadatak. Kada ga ostvariš, napravi pauzu u učenju od par dana. To će postati poput zgrade. Onaj ko želi da mu gradnja bude čvrsta, neka izgradi nekoliko lakata, zatim neka sačeka neko vrijeme, i opet nastavi dalje. A kada bi cijelu zgradu ozidao za dan, ona ne bi bila čvrsta i možda bi se sutradan srušila. Isto tako i onaj koji uči treba da sebi odredi mjesto gdje će stati i sačekati da se materija "slegne" u memoriji. Nakon toga, nastaviće kada mu se pojavi želja za učenjem. U suprotnom, neka ne ide dalje."³

- Tako što nećeš učiti kada ti je dosadno i mrsko. Naprotiv! Kada osjetiš dosadu, treba da napustiš učenje i pređeš na ono što će te oraspoložiti. Priušti sebi malo odmora i dopuštenog zadovoljstva. Pročitaj neku priču, zanimljivost ili poeziju. U tome ima korisnih mudrosti. Možda će ti baš to odagnati dosadu.⁴

---

¹ Ibid, 36.

² الحث على حفظ العلم وذكر كبار الحفاظ لابن الحوزي، ٢٥٥.

³ الفقيه، ١٠٠/٢.

⁴ الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع، ١٢٩/٢، i pogledaj: ١٠٠/٢، الفقيه.

Jedanaesto pravilo: Lagahno i tiho učenje je bolje od brzog i stihijskog.

Zenica oka ima vrlo važnu ulogu u procesu učenja. To će nam biti jasnije ako je uporedimo sa sočivom kamere. Snimatelj pomijera kameru sporo po prizorima koje želi snimiti i pazi da mu ruka bude mirna da bi snimio svaki zanimljiv detalj. Isto tako treba postupati i onaj ko želi da nauči stranicu iz Kur'ana. Prvi put treba polahko pročitati prvi ajet i pažljivo ga fiksirati pogledom. Zatim se jezikom tiho ponavlja da bi ostao u pamćenju. Što je učenje lagahnije i mirnije, rezultat će kasnije biti bolji.

A onaj ko pogledom na brzinu prelazi između ajeta i na bilo koji način želi da završi zadaću za taj dan, i koji "prelijeće sa početka na kraj stranice da bi tu i tamo naučio pokoju riječi ili red – što je naučio bit će nestabilno. Ubrzo će nestati i morat će se ponovo učiti iznova.

Često smo se sretali sa slučajevima u halkama hifza da se učeniku odredi da nauči neku stranicu... Nakon nekoliko minuta taj učenik dođe i misli da ju je zapamtio. Možda će je i proučiti bez greške, ali dužnost učitelja je da ima u vidu vrijeme koje je učenik proveo u učenju te stranice. Ne treba tolerisati brzinsko učenje na pamet sa određenim brojem grešaka, iz želje da se učeniku olakša.

Iskustvo me je naučilo da su ajeti koje čovjek nauči uz veliku koncentraciju, polahko i tiho, i koje više puta ponavlja i tek tada ih smatra naučenim – da su ti ajeti daleko čvršći od ostalih. I sami hafizi osjećaju da neke sure bolje znaju od drugih. A to je samo zato što su u njih uložili veliki trud, zasnovan na oprobanim metodama učenja.

Hatib El-Bagdadi je rekao: "/Onaj ko želi da uči/ treba da pravi sigurne korake i da ne guta krupne zalogaje. Treba da polagahno napreduje, onoliko koliko mu memorija može primiti i um shvatiti. Uzvišeni kaže:

"Oni koji ne vjeruju govore: Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav, i to odjednom. A tako se objavljuje da bismo srce tvoje učvstili, i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo." (El-Furkan, 32).

Dvanaesto pravilo: Koncentrisanje na slične ajete tokom učenja otklanja zbrku.

Jedna od poteškoća na koje nailaze neki hafizi prilikom učenja jeste sličnost između ajeta. Kao što vidimo kod ajeta: ۷۸ {فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ} هود، ۶۷: i، {فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ} الأعراف، ۷۸. Kod ovakvih ajeta se učenik ili slušatelj lahko može zbuniti. Ove sličnosti imaju svoje uzroke i mudrosti, na što su ukazali neki mufessiri.

Najbolji način da se savlada ova poteškoća jeste da te tvoj iskusni učitelj upozori na slične ajete koje učiš. Tako, npr, kada pred šejhom budeš učio suru Bekare i stigneš do ajeta {ويقتلون النبيين بغير} (۶۱) {الحق}، šejh će ti napomenuti da se ovaj ajet ponavlja 3 puta; jednom u Bekari (navedeni ajet, prim. prev.), i dvaput u Ali 'Imranu:

- 1- {ويقتلون الأنبياء بغير حق} (۲۱) "ال", bez
- 2- {ويقتلون الأنبياء بغير الحق} (۱۱۲) "ال", sine moj, zabilježi u defter.

Ti i sam treba da ponavljaš te ajete da bi ih utvrdio – prilikom učenja, kao i tokom obnavljanja. Ako budeš u prilici, ukaži na to svome bratu. To će ti zaista pomoći da bolje paziš.

Ovako treba postupati sa svim sličnim mjestima u Kur'anu. Iz ovoga se vidi važnost iskusnog šejha, o čemu će više biti riječi u sljedećem pravilu.

Ukoliko je šejh nedostupan, učenik se mora osloniti na knjige koje se bave ovom problematikom, a njih je nekoliko vrsta:

- 1- Knjige koje se brinu o sličnim mjestima, sa objašnjenjima, uz objašnjenje i analizu svakog ajeta. U ovu vrstu spadaju sljedeće knjige:

الرهان في متشابه القرآن - للكرماني؛

فتح الرحمن - لشيخ الإسلام زكريا الأنصاري

متشابه القرآن - الحسن المناوي

- 2- Knjige koje se bave citiranjem sličnih mjesta bez objašnjavanja:

سبيل الذكر الحكيم - الحفاظ

آي القرآن – عبد الحميد صفى الدين
تنبية الحفاظ إلى الآيات المتشابهات الألفاظ – محمد عبد العزيز المسند
ضبط المتشابهات في القرآن الكريم – محمد بن عبد الله الصغير،
عون الرحمن في حفظ القرآن – القلموني.

3- Vrsta koja u stihovima obrađuje tu temu, da bi učenici lakše zapamtili te ajete:

نظم متشابه القرآن – محمد التشيبي،
منظومة الدمياطي،
منظومة السخاوي.

Ova posljednja je najljepša i najlakša za učenje.¹

---

¹ Ovu poemu sam čitao pred Se'id Abdullah El-Muhammedom, šejhom i učiteljem Kur'ana. Imali smo namjeru da je pripremimo za štampu. Uvjerili smo se da ona zaslužuje pažnju. Ali, poslije nekog vremena zanimanje je oslabilo, došle su druge obaveze i poslovi, što je prekinulo rad na njenoj korekturi i štampi. Molima Allaha, Uzvišenog i Svemoćnog, da pomogne da ta knjiga ugleda svjetlost dana.

Trinaesto pravilo: Povezivanje sa učiteljem – šejhom.

Ovo je, takođe, jedan od osnovnih činilaca u procesu hifza. Veza sa učiteljem se ne smije zanemariti. Jer, Kur'an se u prvom redu bazira na podučavanju. Podučavanom je u početku jako potreban učitelj koji će ga uputiti i predočiti mu optimalne metode hifza. Počet će sa vježbanjem pravilnog izgovaranja u pratnji učitelja.

To je vrlo važan momenat za učenika, kome su, pored toga, potrebne i neke upute u vezi ajeta, npr. povodi objave isl.

Od nesumnjive važnosti za učenika u početku jesu sljedeće stvari:

- Učitelj otklanja probleme koje hifz nosi sa sobom;
- Upozorava ga na međusobno slične ajete;
- Podsjeća ga na priklanjanje Allahu,
- Da uči Kur'an radi Allahovog zadovoljstva.

Ove smjernice i napomene imaju vidljiv uticaj i trag.

Kabisi je rekao: "Već sam spomenuo lijep običaj muslimana da podučavaju svoju djecu Kur'anu i dovode im učitelje. Oni su zaista uporni u tome."¹

Potreba za učiteljem je veća time što on "pročišćava misli mladih, budi im osjećanja, oživljava umove, razvija percepciju. On ih naoružava istinom protiv laži, vrlinama protiv mahana, znanjem protiv neznanja. On u ugašene duše vraća život, budi usnule umove, ojačava klonula osjećanja. On pali ugašenu lampu, osvjetljava tamni put, daje da iz mrtve zemlje nikne bilje i da neplodno drvo rodi."²

Sjediti pred iskusnim učiteljem koji preslušava zadaću iz Kur'ana za taj dan ostavlja trag na odgoj duše i naviku da se ona usavršava.

---

¹ الرسالة المفصلة لأحوال المعلمين والمتعلمين، ٢٨٧، بتحقيق أحمد الأهواني

² روح التربية والتعليم – محمد عطية الأبراشي، ١٦٥، عن آداب المتعلم في الفكر التربوي الإسلامي لأحمد محمد فلاتة: ٩٧.

Mudri Lukman je rekao svome sinu:
-Sine moj, koju si mudrost naučio?
-Ne trudim se radi onog što me se ne tiče – odgovori sin.
-Ima jedna važnija stvar, sine: sjedi sa učenjacima i guraj ih koljenima. Jer, Allah mrtva srca oživljava mudrošću kao što mrtvu zemlju oživljava obilnom kišom."¹

Kako izabrati učitelja?

Postoje osnove za izabiranje učitelja, koje učenik mora imati na umu. Neke od njih su:

1) Traženje, gledanje i analiziranje. Učenik treba da traži šejha koji ispunjava sve uslove, i da ne žuri u tome, prije nego što dobro i sigurno provjeri. Zernudži je rekao: "Ebu Hanife je izabrao Hammad ibn Selemeta nakon analize i razmišljanja"²

Također je rekao: Jedan mudrac se obraća svome učeniku savjetujući ga:

-Kada odeš u Buharu, nemoj žuriti sa odlaskom kod imama. Sačekaj 2 mjeseca dok ne razmotriš okolinu i izabereš učitelja. A ako požuriš kod učenjaka i približiš mu se, pa ti se njegovi dersovi ne svide i pređeš kod drugoga, to može oduzeti beričet od tvog učenja. Zato, razmisli dva mjeseca prije biranja učitelja."³

2- Savjetovanje sa povjerljivim ljudima, koji su upućeni u nauku o Kur'anu i u tedžvid. Ovo je, ustvari, opći islamski princip: "*I koji se o poslovima svojim dogovaraju*" (*Eš-Šura, 38*). Rečeno je: "Ko se dogovara sa ljudima, biće spašen od sramote"⁴

3- Klanjanje istihare. 'Nije propao onaj ko pita za mišljenje, niti se kaje ko klanja istiharu'. Ibn Džema'a je rekao: "Učenik treba dobro da razmisli i klanja istiharu prije nego što odabere čitelja odgajatelja."⁵

---

¹ جامع بيان العلم وفضله لأبي عبد البر، ٧٧/١

² تعليم المتعلم طرق التعلم، ٤١

³ Ibid, 43.

⁴ الشعراء البلغاء للراغب الأصفهاني، ٢٨/١

⁵ تذكرة السامع والمتكلم في آداب العالم والمتعلم، ٨٥

Uslovi koje treba da ispunjava šejh kojeg tražiš:

1- Ispravna akida (vjerovanje) – akida ehli sunneta i džema'ata. Od jednog prethodnika – selefa se prenosi: "Ova nauka je vjera i zato pazite od koga uzimate (vašu) vjeru."¹

2- Obilno znanje, da detaljno poznaje Kur'ani Kerim, uz bogobojaznost, dobrotu i poštenje.

3- Da bude sposoban da drugima prenese znanje:

Rezimirajući najvažnije osobine koje treba učitelj posjedovati, Ibn Džema'a kaže: "Poželjno je da bude potpuno stručan, suosjećajan, solidaran, pošten, ispravan, **i da bude dobar u predavanju i objašnjavanju.**"²

5- Da bude dobar hafiz Kur'ani Kerima, koji je poznat kod uleme i uživa njihovo povjerenje. Da ima idžazu (svjedočanstvo, diplomu, prim. prev.) iz Kur'ana, po mogućnosti iz deset kiraeta. Prednost imaju ljudi iz visočijeg seneda (lanca). Ako ne uspije naći ovakvog učitelja, neka izabere najboljeg kojeg zna. Ako ni takvog ne nađe, onda neka se poveže sa kolegom koji je hafiz, i koji će mu pomagati. Jer, kada se čovjek sam preslušava može i nesvjesno pogriješiti. Tako će pogrešno naučiti ajete i možda to primijeti tek poslije dužeg vremena. A teško će ih moći popraviti u memoriji kada se pogrešno nauče.

A jedna od prednosti ovog povezivanja je to što je budućem hafizu potreban neko da ga učvrsti, ohrabri i vodi ga dok ne završi Kur'an, uz Allahovu pomoć.

Radi ovoga, ja naglašavam da je obavezno povezati se sa šejhom koji ispunjava spomenute uvjete. Ne smije se gledati samo na idžazu. Mora se uzeti u obzir i vještina učenja. Isto tako, ni biti vješt učač nije dovoljno. Mora se imati i idžaza.

---

¹ Ibid, 85.

² Ibid, 85.

Četrnaesto pravilo: Usredsrijediti pogled tokom učenja na ajete da bi se urezali u pamćenje.

Pogled je osnovno sredstvo hifza. Zato se mora pokloniti velika pažnja načinu gledanja tokom hifza. U početnoj fazi učenja tvoje oko treba da obuhvati dobar dio stranice; da ispuniš pogled ajetima i dugo ih posmatraš. Naravno, uz učenje naglas. Dugo zadržavanje pogleda oslikava ajete u svijesti i urezuje ih u memoriju. Zato, kada bi i nakon nekoliko godina bio upitan o tom ajetu, u najmanju ruku bi znao gdje se nalazi, i sjećao bi se da li je na lijevoj ili desnoj strani.

Pripovijeda se da je Ahmed ibn El-Furat rekao: "Slušali smo kako naši šejhovi govore o hifzu. Složili su se da nema efikasnije stvari od dugog gledanja."¹

Mnogo naše uleme, Allah im se smilovao, pridavalo je važnost pogledu i fokusiranju. Isma'il ibn Ebi Uvejs je uputio nekog učenika: "Kada poželiš da nešto naučiš, legni spavati. Zatim ustani u zoru, upali svjetiljku i gledaj u to. Nakon toga ga nikad nećeš zaboraviti, ako Bog da."²

Ovo su upute islamskih pedagoga, koje su veoma korisne i vrijedne kod istraživanja i recenzija.

---

¹ الجامع في الحث على حفظ العلم، ١٧٧؛ انتقاء أبي عبد الله الحداد

² الجامع في الحث على حفظ العلم، ١٧٧

Petnaesto pravilo: Da učenje i čitanje bude propraćeno djelima. -Držati se ibadeta, a kloniti se grijeha.

Ustrajnost u ibadetima obasjava srce, spušta smirenost, i na taj način dovodi do čistoće uma i spremnosti na učenje. Za razliku od srca zamračenog grijesima... Allah kažnjava grijешnike oduzimanjem blagodat nauke i hifza.

Abdullah ibn Mes'ud je rekao: "Ja vjerujem da čovjek zaboravlja ono što je znao radi grijeha koji je počinio."¹

Neko je pitao Sufjan ibn 'Uzejneta: "Da li se čovjeku može oduzeti nanje bog rijeha oje očini?" n eče: Zar isi uo jet: "Ali zato što su zavjet svoj prekršili, Mi smo ih prokleli i srca njihova okrutnim činili. ni u iječi jesta a ojima u ile klanjali, dobar dio onoga čime su bili opominjani zaboravili." A zaboravili su Allahovu Knjigu. To je najveće znanje, i dio koji je pripao njima, po kome su postali poznati, i koji će biti argument protiv njih."²

Imam Malika, , su pitali:

-Da li nešto pomaže pri hifzu?

-Ako nešto pomaže pri tome, onda je to napuštanje grijeha."³

'Ali ibn Hašrem je rekao Veki'u ibn Džerrahu: "Ja sam ograničen čovjek i ne mogu pamtititi. Nauči me nekom lijeku protiv toga. Veki' mu reče:

-Sine moj, tako mi Allaha, nisam probao bolji lijek za učenje od napuštanja grijeha.

Ovo su savjeti našeg selefa, a imam Šafija, Allah mu se smilovao, o tome kaže:

Žalio sam se Veki'u na loše pamćenje,
a on me uputi na ostavljanje grijeha.

I obavijesti me da je znanje svjetlo,

---

¹ جزء فيه أخبار لحفظ القرآن تخريج ابن عساکر، ٢٢٦

² Ibid, 227.

³ Ibid, 228.

A Allahovo svjetlo se ne daje grješniku.

Nema sumnje da je ustrajnost u pokornosti jedna vrsta rada po Kur'anu kojeg učimo. A teško onima koji znaju, a ne rade po tome. Kaže Uzvišeni: *"O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate."* (Es-Saff, 3).

A Poslanik ﷺ je rekao:

"Prvi kojima će se suditi na Sudnjem danu biće trojica ljudi", a među njima je spomenut "čovjek koji je stekao nauku, podučavao druge i učio Kur'an. Biće mu predočene te blagodati i on će ih priznati. Zatim će mu biti rečeno:

- Šta si uradio s njima?

On će odgovoriti:

- Učio sam nauku i poučavao je radi Tebe, i učio Kur'an.

Reći će mu:

- Lažeš! Učio si da se za tebe kaže da si učač, što je i rečeno.

Zatim će narediti da ga odvedu, pa će ga vući po licu sve dok ga ne uvedu u Vatru."¹

Islam je povezao riječi sa djelima. Tako rad po ajetima koje si naučio učvršćuje iste u memoriji. Kako će to onda Allah otvoriti put nifze ako Kur'an nije praktično primijenjen u tvom svakodnevnom životu!!

Sufjan Es-Sevri je rekao: "Nauka doziva djelo, i ako ne čuje odgovor, odlazi dalje."²

Imam Gazali je rekao: "Čak i kada bi sticao znanje stotinu godina, i sakupio (napisao) stotinu knjiga, ne bi zaslužio Allahovu milost bez djela."³

Uzvišeni je rekao:

"...I da je čovjekovo samo ono što uradi..." (En-Nedžm, 39)

Veki' je rekao: "U učenju hadisa nam je pomagalo postupanje po njima. A u traženju hadisa nam je pomagao post."⁴

---

¹ Sahihu Muslim, 6/47.

² الإحياء، ٦٥/١. وانظر "سفيان الثوري" للدكتور أبو الفتح البيهقي، ٢٧.

³ أيها الولد للغزالي، ٩٩.

⁴ جزء فيه أخبار لحفظ القرآن، تخريج ابن عساكر، ٢٢٩.

Ovo pravilo je važno prije hifza i u toku njega. Čovjek u početku mora biti spreman za učenje tako što će očistiti svoje organe od grijeha krasiti ih okornostima. ako, razi rate, kom pomoću kojeg eliš a aučiš Allahov ovor emoj ledati no to e Allah zabranio. Uhom koje prima Allahov govor nemoj slušati beskoristan govor koji je Allah zabranio.

A tvoje srce, koje želiš da bude posuda za Allahovu Knjigu, treba da bude čisto i daleko od prljavštine; bistro poput uglačanog ogledala. Allah nas uputio onome čime će On biti zadovoljan, i oprskrbio nas praćenjem Njegove upute na ovome svijetu.

Šesnaesto pravilo: Sistematsko obnavljanje učvršćuje naučeno.

Proces obnavljanja je isto tako važan kao i samo učenje. Treba da mu također posvetimo punu pažnju. Prema mom mišljenju, faza obnavljanja je mnogo važnija od faze učenja. Jer, učenje je lahko i blago za dušu. Čovjek mu olahko i sa velikom voljom prilazi. Sa druge strane, ponavljanje je teško i zahtijeva trud i strpljenje, upornost i ustrajnost – naročito u prvoj fazi obnavljanja. Radi toga sam cijelo poglavlje posvetio načinima obnavljanja i korisnim metodama u tom procesu.

Za sada je dovoljno samo da ukažem na njegovu neophodnost i da je to važan činilac u procesu hifza. Naučeno se ne može iskoristiti ukoliko se ne obnavlja. U tom slučaju, čovjek će nakon određenog vremena biti primoran da uloži novi trud da nauči ispočetka.

Dža'fer Es-Sadik je rekao: "Srca su zernlja, a znanje je bilje po njima. Obnavljanje je za njih voda. Kada zemlji nestane vode, bilje će se osušiti."¹ Allah se smilovao pjesniku koji je rekao:

Daj nauci stalno obnavljanje.
Stalnost nauke je u obnavljanju.

---

¹ الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع للخطيب البغدادي، ۲/ ۳۳۴

Sedamnaesto pravilo: Cjelovito razumijevanje dovodi do svestranog hifza.

Jedno od važnih pravila jeste da čovjek, što je moguće više, razumije to što uči. Međutim, da li je ovo pravilo opće primijenjeno, to ćemo sada vidjeti.

Primjetno je da malo dijete uči bez razumijevanja. Isto to rade i nearapi. Sreo sam ljude koji cijeli Kur'an znaju napamet, a ne znaju ni riječi arapskog. Ako ga upitaš šta koja riječ znači, on to neće znati. Prema tome, pravilo razumijevanja ne važi u svim situacijama. Mora se praviti razlika između mladog i starog.

Pod "razumijevanjem" se misli na razumijevanje prizora koje se uče, tako što ćeš shvatiti najvažnije događaje. Kada naiđeš na nepoznatu riječ, prelistaj sažete tefsire da saznaš njeno značenje. Tada će se ona urezati u tvoje pamćenje i biće ti lakše da se sjetiš tih ajeta drugom prilikom, uz Allahovu pomoć.

Dijete ne mora da zna smisao svega što uči, zato što njegov razum ne može da pojmi većinu poruka iz ajeta. Mogu mu se objasniti slikovito i pojednostavljeno, ali to nije pravo značenje ajeta. Može neku poruku shvatiti pogrešno, i ta greška kasnije ostaje u memoriji i teško se briše.

Jedan slučaj se, ipak, izuzima iz ovog pravila. Kada djetetova memorija "zablokira" ili se jave poteškoće kod učenja ajeta, mogu se u skraćenom obliku objasniti neke riječi. Može mu se ispričati i prigodna priča.

Osamnaesto pravilo: Jak motiv i lična želja za učenjem Kur'ana.

Pedagozi definišu motiv kao "Grupu sila koje pokreću ljudsko ponašanje i usmjeravaju ga ka određenom cilju."¹

Postoji i druga definicija, koja je možda preciznija: "Unutrašnje stanje – fizičko ili psihičko – koje utiče na ponašanje pod određenim okolnostima, i vodi ga dok ne stigne do određenog cilja."²

Ako bismo se zapitali šta to motiviše čovjeka da nauči Kur'an Kerim, mogli bismo naći odgovor u sljedećim stvarima:

- a) Nagrada i sevap, i postizanje visokog stupnja u džennetu.
- b) Nadmetanje: *"I neka se za to natječu oni koji hoće da se natječu."*
- c) Poznavanje onoga što se uči – od prvog do posljednjeg i poštovanje nivoa naučenog. Hafiz osjeća da iz ničega prelazi u sticanje i hifz.

Ovo je jedan od efektnih motiva koji dovode do podizanja nivoa. U svemu tome ne treba zanemariti ulogu šejha koji te preslušava, kao što je već objašnjeno.

- d) Namjerno učenje napamet i određivanje cilja koji se želi postići hifzom.³

Nema sumnje da je cilj muslimana **sticanje Allahovog zadovoljstva**. A jedno od najvećih sredstava za postizanje tog cilja jeste Kur'an Kerim. Muslimanu je poznato kakvu nagradu je Allah pripremio hafizu i učaču Kur'ana, i visoke stepene tokom života i nakon smrti. Ovo su dovoljni motivi da se mladi i stari usmjere ka učenju ovog Kur'ana.

---

¹ الجامعة والتدريس الجامعي لعلي رشيد، ٥٦؛ عن آداب المتعلم لأحمد فلاته

² مدخل إلى التربية لإبراهيم ناصر، ٧٨

³ أصول علم النفس للدكتور أحمد عزت راجح، ص ٢٧٠. Za šire objašnjenje pogledati

Ovi ciljevi (obilna nagrada i velika čast za učače Kur'ana) stvaraju jednu unutrašnju psihološku atmosferu koja čovjeka podstiče na hifz bez obzira na sve poteškoće.

A iskrena želja za učenjem Kur'ana ruši sve prepreke.

Jedna od najvažnijih uloga učitelja– odgajatelja je da na pravi način svojim učenicima ukažu na ovaj momenat, da bi se ovi motivi usadili u njih odmalena, da odrastu na tome i da im to postane lična želja.

Jedan naučnik se bavio istraživanjem stranih jezika. Došao je do zaključka da vojnik može naučiti da govori strani jezik za nekoliko mjeseci, dok je učenicima u školama potrebno i nekoliko godina. I pored toga, njihov nivo poznavanja nije zadovoljavajući.

Jasno je da uzrok ovoj velikoj razlici leži u jačini motiva kod vojnika i učenika... Vojnik shvata važnost učenja jezika i cijeni to, dok učenik ne shvata ovu važnost. On učenje stranog jezika vidi kao školsku obavezu koje se mora otarasiti.

A svima je poznat primjer da čovjek uoči ispita nauči mnogostruko više gradiva nego tokom godine ili semestra. A razlog tome je upravo njegov jak motiv da uspije i ne propadne...

Devetnaesto pravilo: Priklanjanje Allahu s dovom i traženje pomoći od Njega

Većina pravila koja sam spomenuo ustvari jesu materijalne i opipljive prirode. Apstraktnim pravilima sam posvetio malo pažnje, pored toga što su ona veoma značajna. Radi toga sam ovo poglavlje započeo apstraktnim pravilom, i završit ću ga istim takvim.

Priklanjanje Allahu olakšava svaku poteškoću. Oslanjanje na Allaha, traženje pomoći od Njega u teškoćama u hifzu jeste najbolji lijek. Desilo se da je jedan učenik učio Šatibiju o sedam kiraeta, ali jedno poglavlje nikako nije mogao savladati. Nakon silnih pokušaja, on se predade Allahu, i u plaču u ranu zoru uputi Mu dovu za pomoć. Allah Plemeniti mu je tada podario da dobro nauči to poglavlje.

Često učenici nakon nekog vremena popuste u učenju radi nekog sporednog problema, kojih danas ima dosta. I pored poznavanja ovih pravila i metoda učenja Kur'ana, nikako im ne ide naprijed. U tom stanju nema boljeg lijeka od priklanjanja Allahu, stajanja pred Njim; utapanja u pokornost Njemu i iskrene dove u najbolje vrijeme, a to je zora. A Allah zaista neće odbiti iskrenog molitelja. Pa zar On nije rekao: *"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu."* (El-Bekare, 184).

Poslužimo se hadisom koji prenosi Alija, , iako muhaddisi sumnjaju u njegovu vjerodostojnost. Bilježi ga Tirmizi i Hakim, koji ga je okarakterisao kao sahih po kriterijima Buharije i Muslima. U njemu 'Ali ibn Ebi Talib kaže:

-Tako te moji roditelji blagosloville, Božiji Poslaniče: ovaj Kur'an mi se gubi iz srca i osjećam da nemam snage za njega.

Poslanik, , mu reče:

-Oče Hasanov, hoćeš li da te naučim riječima koje će koristiti i tebi i onome koga naučiš njima? One će učvrstiti u tvom srcu ono što si naučio.

-Kako da ne, Božiji Poslaniče, nauči me njima.

-Ako si u situaciji, klanjaj uoči petka u posljednjoj trećini noći. To je poseban trenutak u kome se prima dova. Moj brat Ja'kub je

rekao svome sinu: "Tražiću oprost za vas od Gospodara" – sve dok ne dođe noć uoči petka. Ako to ne mogneš, onda se moli u sredini noći, ili u prvoj trećini. Klanjaj četiri rek'ata. Na prvom prouči Fatihu i sure Ja-sin. Na drugom Fatihu i Ha-mim – Duhan, na trećem Elif Lam Mim – Sedžde, a na četvrtom opširnije Tebareke. Kada završiš sa tešehhudom, zahvali Allahu i pohvali Ga. Donesi salavat na Muhammeda i ostale poslanike. Traži oprost za vjernike i vjernice, i tvoju braću koji su prije tebe vjerovali. Na kraju toga prouči ovu dovu:

"Gospodaru moj, podari mi da se okanim grijeha dok sam živ, i da se ne opterećujem onim što me se ne tiče. Opskrbi me lijepim gledanjem, koje Tebe raduje. Gospodaru, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Uzvišeni i Plemeniti, bezgranično moćni, tebe - Allaha, koji si Milostiv pored.Svoje veličanstvenosti i svjetla Tvoga lica– molim da moje srce natjeraš da sačuva Tvoju Knjigu onako kako si me naučio njoj. Podari mi da je čitam onako kako ćeš ti biti zadovoljan.

Stvoritelju nebesa i Zemlje, bezgranično moćni, molim Te da mi Tvojom Knjigom osvijetliš vid, oslobodiš jezik i srce, raširiš pluća i zaposliš tijelo.

Prema istini me samo Ti možeš povesti i samo mi je Ti možeš dati. Nema sile niti moći sem u Allaha Uzvišenog.¹⁴

Oče Hasanov, praktikuj ovo tri, pet ili sedam sedmica biće ti molba uslišena.

Ibn 'Abbas je rekao: "Nije prošlo više od pet ili sedam nedjelja, kad Alija dođe na isto mjesto i reče:

-O Božiji Poslaniče, ranije sam učio po četiri-pet ajeta. Kada bih htio da ih ponovim, oni bi nestali. A sada učim po 40-tak ajeta. Kada ih ponovim, imam osjećaj da mi je Kur'an pred očima. Isto tako, slušao bih hadis i ubrzo ga zaboravljao. A sada slušam po nekoliko hadisa i, kada ih prenosim, ne zaboravim (oduzmem) nijedno slovo.

Na to Poslanik ﷺ reče:

-Hasanov otac je, tako mi Gospodara Ka'be, vjernik.¹⁴

---

¹ Na arapskom ova dova glasi:

لهم ارحمني بترك المعاصي أبدا ما أبقيتني، وارحمي أن أتكلف ما لا يعنيني، وارزقني حسن النظر فيما يرضيك عني، اللهم بديع السموات والأرض، ذا الجلال والإكرام، والعزة التي لا ترام أسألك يا الله ويا رحمن مجلالك ونور وجهك أن تلزم قلبي حفظ كتابك كما علمتني، وارزقني أن أتلوه على الوجه الذي يرضيك عني. اللهم بديع السموات والأرض، ذا الجلال والإكرام، والعزة التي لا ترام، أسألك يا الله ويا رحمن مجلالك ونور وجهك أن تنور بكتابك بصري، وأن تطلق به لساني، وأن تفرج به عن قلبي، وأن تشرح به صدري وأن تشغل به بدني، فإنه لا يعنيني على الحق غيرك ولا يؤتيني أحد إلا أنت ولا حول ولا قوة إلا بالله العظيم.

To su mnoga braća probala i koristilo im je. Sada im je Allah dao čvrstu memoriju i hifz.

Utjecanje Allahu ﷻ je najefikasniji lijek za onoga ko želi naučiti Kur'an. Kada naiđeš na poteškoće prilikom učenja, obrati se Allahu i traži od Njega, jer je On plemenit. A plemeniti ne odbija onog ko traži. Nemoj zaboraviti da se, uz hifz, moliš i za primjenu Kur'ana u djelima. Malo je onih koji su upućeni ka radu, a to je osnovni cilj hifza Kur'ani Kerima. Ashabi su to radili, ﷺ.

Molim Allaha da ti pomogne, dragi brate, da savladaš ovih 19 pravila i da ih primijeniš u svom učenju. Visoka zgrada mora imati čvrste temelje.

Što se tiče načina učenja Kur'ani Kerima; metoda koji će nam pomoći u tome i stilova pomoću kojih čovjek može naučiti Kur'an bez obzira na godine, o njima će biti riječi u sljedećem poglavlju, ako Bog da. Ujedno, to je srž na kojoj počiva ova knjiga.

---

¹ Bilježi Hakim, koji kaže da je hadis sahih (10/316), Timizi 10/18, Tuhfetul-Ahvezi.

Treći dio

- Praktične i primijenjene metode hifza.**
- Sredstva za poboljšavanje učenja.**

Treći dio

Praktične i primijenjene metode hifza.

Sredstva za poboljšavanje učenja.

Nakon objašnjavanja pravila učenja, u ovom poglavlju će biti riječi o najpoznatijim metodama učenja Kur'ana.

Svaku metodu sam posebno objasnio, iako su neke od njih slične. Nadam se da će na taj način put hifza biti otvoren za sve stepene, uzraste i temperamenta. Tako, kada službenik u kancelariji upozna ove metode, naći će onu koja mu odgovara i ne sprečava ga od posla. I radnik će, isto tako, naći načina da postane jedan od hafiza Kur'ana. Ove metode će i mladiću-početniku pomoći da pronađe jasan put. Nakon toga mu ostaje samo da ga slijedi. Čak i oni koji nisu više mladi mogu za sebe naći metodu koja će ih zadovoljiti.

Ko god sa zanimanjem čita ove metode postići će ohrabrujući rezultat, pod uslovom da se pridržava datih pravila i uvjeta.

Prva metoda:
Idealna metoda hifza
prema ličnom iskustvu autora

Uzevši u obzir pravila iz prošlog dijela, ko god želi da nauči stranicu iz bilo koje sure, neka pažljivo i lagahno pročita sljedeće korake. Nakon toga može preći na njihovu primjenu.

- 1- Izaberi za sebe dobar primjerak Kur'ani Kerima, u formatu koji ti odgovara. Nemoj nikad mijenjati taj primjerak da bi mogao zapamtiti raspored stranica i redova. Preporučuje se Haffazof mushaf u kojim stranica počinje i završava ajetom. On ima odličan raspored: Kur'an ima 30 džuzeva, džuz 20 strana, a strana 15 redova. Štamparija kralja Fahda edini tampa vo zdanje. a redlažem jega, zato što je to najpreciznije izdanje za sada.
- 2- Priprema za učenje, koja se sastoji od sljedećih stvari:
  - a) **Psihička priprema** – lijep nijet i želja za nagradom kod Allaha.
  - b) **Abdest i potpuna čistoća.** Ne traži olakšice u nekim fetvama koje govore suprotno od toga. One se kose sa veličanjem Allahovog Govora i lijepim ophođenjem prema njemu.
  - c) **Odabрати mjesto koje te psihički odmara,** a nema boljeg mjesta od džamije.
  - d) Preporučuje se da na tom mjestu ne bude **šarenila, rezbarije i ukrasa** koji odvrćaju pažnju. Što je prostor zatvoreniji – pod uslovom da je vazduh svjež i čist – to je bolje nego sjediti na otvorenom, među drvećem ili u bašti. Možda se neko neće složiti sa mnom, ali ja ovo govorim iz ličnog iskustva. Atmosfera slobodnog čitanja se razlikuje od atmosfere učenja i koncentrisanosti. A širina prostora, šarenilo i drveće odvlači pažnju, razbija koncentraciju. To je pogodno za neobavezno čitanje koje ne zahtijeva napor i koncentraciju, kao što je objašnjeno u četvrtom pravilu.
  - e) **Okretanje ka Kibli;** skrušenost, smirenost i poniznost.
- 3- **Počinjanie sa pripremnim "zagrijavanjem."** Prije nego što se počne sa hifzom tog dana, treba proučiti par stranica Kur'ana – sa gledanjem ili bez. Neka to bude melodično,

poluglasno i umjereno – ni brzo ni sporo. Ovaj proces je osnova u samopripremi. Većina uspješnih muhaffiza (ljudi koji preslušavaju i instruiraju hafize, prim. prev.) ne dozvoljava učeniku da pređe na učenje novog prije nego obnovi staro i izrecituje ga pred šejhom. Cilj toga je da se učenik duševno i psihički pripremi za hifz. Možda će to učenik i sam primijetiti.

- 4- Budi oprezan da te ne zanese ljepota tvog glasa na ovom stupnju, te da lebdiš u oblacima melodije, savladan slašću muzike. Zamisliš da si taj i taj učač i identificiraš se sa njim. Tako ćeš početi recitovati, duljiti i otezati slova, iznova počinjati i ponavljati poput nekih učača. Možda čak prineseš mikrofona i počneš samog sebe snimati. Na taj način ćeš nesvjesno protračiti vrijeme... Bićeš kao onaj mladić koji je želio da postane hafiz... Svaki put kada bi sjeo da uči, otvorio bi Kur'an kod sure Jusuf. Počeo bi izvijati glas učeći je i vrijeme bi prošlo a on ništa ne bi naučio.
- 5- Desetak – petnaest minuta nakon zagrijavanja i psihičke pripreme osjetit ćeš veliku unutrašnju želju da učiš. Tada ćeš moći da počneš novu stranicu koju želiš naučiti.
- 6- **Sada je na redu važan korak. Moraš se s velikom pažnjom koncentrirati na ajete;** da zamisliš da ti je oko objektiv kamere, i da želiš da zabilježiš tu stranicu "slikom i tonom". Zato pazi da ne potreseš kameru.
- 7- Dobro otvori oči. Oslobodi se svega ostalog i naglas čitaj prvi ajet sa vrha stranice uz primjenu tedžvida (pravila učenja). Vodi računa da to čitanje bude ispravno i pažljivo. Uzmimo, kao primjer, ajet:

{ سيقول السفهاء من الناس ما ولاهم عن قبلتهم التي كانوا عليها قل لله المشرق والمغرب يهدي من يشاء إلى صراط مستقيم } البقرة، ١٤٢.

Pročitaj ga najmanje tri puta, sve dok ga tvoj mozak ne usvoji. Zatim zatvori oči, zamisli u sebi riječi i pročitaj ih. Ako ih uspiješ pročitati u cijelosti i bez greške, ne raduj se, nego ih ponavljaj dva, tri, pet puta.

- 8- Sada ponovo otvori oči i pročitaj isti ajet u mushafu da se uvjeriš da si ispravno naučio. Kada budeš sto posto siguran da si ga ispravno naučio, ne raduje se, nego ponovo zatvori oči i još jednom ga prouči. Tako će ajet oštati zau-

vijek urezan u memoriju, uz Allahovu pomoć. Pažljivo slijedi ove korake i uvjerit ćeš se u istinitost ove teorije.

Napomena:

Vodi računa da tokom ponavljanja ne "šaraš očima" po stvarima oko sebe – levhama okačenim na zidove, naljepnicama, antikvitetima i arabeskama. Nemoj slijediti očima ventilator, i ne obraćaj pažnju na kvalitet namještaja ili ćilima na kojem sjediš. Kloni se radoznalog pogleda kroz prozor. Možda ti pogled padne na ružnu stvar. A možda te privuče prizor ljudi i auta po ulicama, kao što se događa studentima dok se pripremaju za ispite. Oni se naginju na prozore, kao bajagi da udahnu čistog vazduha, dok ustvari broje auta, modele i vrste... Tako se vrijeme gubi u beskorisne stvari.

Ti, brate, ne obraćaj pažnju na te stvari. Kandidirao si se da budeš jedan od učača Kur'ana i hafiza, a to zahtijeva čvrstu disciplinu, navike i koncentraciju.

9- Odmah pređi na sljedeći ajet {وَكذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا}, i preduzmi iste korake kao i kod prethodnog ajeta. Ako je ajet predugačak, podijeli ga na nekoliko dijelova, poštujući smisao i pravila stajanja. Zatim ponavljaj više puta dok se ne ureže u tvoju memoriju.

10- Sada počni sa vezivanjem, koje sam spomenuo u 8. pravilu hifza. Otvori mushaf i pažljivo promotri kraj prvog ajeta, npr. {إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ}. Prouči ga naglas i brzo se prebaci – bez stajanja – na naredni ajet: {وَكذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا}. Ovo ponovi najmanje pet puta.

Nakon što si pročitao ove korake počni odmah sa njihovom primjenom, ukoliko su ti se sviđeli. U posebnoj svesci zabilježi datum kada si počeo s hifzom. Kontaktiraj osobu koja ti znači i u koju imaš povjerenja i obavijesti je da si pronašao metodu hifza Kur'ana i da si odmah počeo da je primjenjuješ. Možda ćeš na taj način uputiti na dobro.

Ovaj kontakt je koristan zato što će te ta osoba podstaći na učenje i da budeš ustrajan. Imaćeš više povjerenja u to što si pročitao...

Jedan od postulata psihologije je:

Kada čovjek nešto uradi, i zatim u to ubijedi nekog drugog, to postaje kao poput tvrđave iz koje ne može pobjeći. Ovaj postupak uliva veće povjerenje u to što radi.

Grafički prikaz ove metode bio bi sljedeći:

1- Psihička priprema

2- Zagrijavanje

3- Koncentracija

4- Ponavljanje

5- Povezivanje

Rezultat: kvalitet naučenog pomoću idealne metode.

Druga metoda:
Učenje udvoje

Još se uvijek sjećam rečenice koju je naš učitelj napisao na tabli lijepim rukopisom: "Znanje je nastalo među dvojicom". Tada sam bio u srednjoj školi, u institutu "Furqan". Ovo pravilo je postalo vodilja u mom naučnom životu. Dakle, onaj ko želi da uči hifz koristeći ovu metodu, mora preduzeti sljedeće korake:

- 1- Izaberi jednog kolegu koji je također zainteresovan za hifz. Dogovorite termin koji vam odgovara. Ako to ne može biti poslije sabaha, što je preporučljivo, onda se dogovorite da se susrećete svakog dana između akšama i jacije.
- 2- Dogovorite se sa kojom ćete surom početi.
- 3- Obojica otvorite mushaf i neka jedan od vas prouči ajet. Drugi neka sluša i prati u svom mushafu. Zatime neka i drugi prouči taj ajet. Zatim prvi uči bez gledanja, pa isto to uradi i drugi.
- 4- Pređite na drugi ajet i ponovite ovaj postupak sa ostalim ajetima na stranici.
- 5- Zatim pređite na povezivanje o kojem sam govorio, sve dok ne osjetite da ste dobro savladali stranicu.
- 6- Sada dolazi na red provjera. Neka jedan od vas bude učitelj, a drugi učenik. Zatim promijenite uloge. Zabilježite greške koje je kolega napravio, da bi ih kasnije mogao ispraviti i da ih ne bi ponavljao.

Treća metoda:

Korištenje vremena provedenog u autu.

Mnogo braće koji su zauzeti poslovima govore kako nemaju vremena naučiti Kur'an, iako to jako žele. Pošto sam uvidio da se to zaista dešava sa njima, kao i da mnogo vremena provode u kolima, poželio sam da im skrenem pažnju na ovu metodu:

- 1- Kopiraj stranicu mushafa koji želiš naučiti.
- 2- Okači je u kolima ispred sebe, tako da ti ne smeta dok voziš.
- 3- Kada ujutru sjedneš u auto, pročitaj prvi ajet i ponavljaj ga dok se motor ne zagrije.
- 4- Kad kreneš - uz Allahovu pomoć – ponavljaj to što si naučio bez gledanja u papir.
- 5- Kada staneš na semaforu, pročitaj sljedeći ajet... Kada kreneš, uči ga bez gledanja itd...

Primjedbe:

- a) Vodi računa o papiru sa kojeg učiš. Ne dozvoli da se podjepa. Možeš ga plastificirati, i nakon učenja ga staviti u posebnu fasciklu, jer će ti možda opet trebati.
- b) Nemoj previše gledati u papir tokom vožnje da ne bi upao u nezgodu. **Gledaj samo dok stojiš i čekaš.**

Jedan od braće je uradio zanimljivu stvar. Uzeo je aparat za plastificiranje kartica... Zatim je odabrao mushaf džepnog formata i razdvojio sve listove. Svaki list je obložio plastikom i tako je dobio kartice koje sadrže po dvije stranice Kur'ana. Plastične su i otporne na prljavštinu i vodu. Ove kartice je stavio u podesnu kutiju sličnu kutijama za kasete.

Slog ovakvih kartica se može držati u džepu i iskoristiti u autu tako što će se staviti ispred očiju i pogledivati s vremena na vrijeme.

Umjesto ovoga može poslužiti džepni mushaf ili mushaf podijeljen na džuzeve.

Ova metoda je uspješna i kod učenja i obnavljanja metnova¹ iz drugih nauka, pod uslovom da se više vremena posveti obnavljanju i utvrđivanju, zato što to ne zahtijeva gledanje u tekst.

Na ovaj način su neki šejhovi učili. Međutim, umjesto auta su vozili bicikl ili jahali životinju. To sam čuo od našeg šejha Abdulfettaha Mersafija, Allah mu se smilovao, koji je naučio tekst "Tajjibe" iz deset kiraeta na leđima jahalice. Ovu metodu sam probao tako što sam naučio "Elfiju" Ibn Malika vozeći bicikl između drveća Sjeverne Kotline. Uvjerio sam se da je to veoma korisna metoda.

Svakako, i slušanje kasetofona u autu ima veoma važnu ulogu. To ne odvlači pogled. Jezik ponavlja za učačem. Ova metoda je naročito uspješna kod djece koja usmeno uče. Ovaj aspekt ću kasnije detaljno objasniti.

---

¹ Metnovi su pravila određene nauke sažeta u stihovima, ili rjeđe u prozi (prim. prev.)

Četvrta metoda:
Hifz kod zanatlija

Ovu metodu sam naveo radi velikog dijela braće koji se bave raznim zanatim, a žele naučiti Kur'an. Ukazat ću samo na neke zanate, jer nisam u situaciji da šire to razmatram. Na primjer, spomenuću metodu hifza kod tkalaca.

Možda će se čitalac iznenaditi ovim zanatom. Ja sam mu dao prednost zato što je profesor koji me je preslušao deset kiraeta, Abdulgaffar Ed-Derubi¹, Allah ga sačuvao, zahvaljujući ovoj metodi naučio Kur'an od početka pa do sure Furkan. To mu je pošlo za rukom za četiri mjeseca, dok je radio kao tkalac. Ova metoda je veoma interesantna, a sastoji se iz sljedećih tačaka:

- 1- Čovjek sjedne iza razboja (ili druge mašine za tkanje), zatim izabere mjesto gdje će mu počivati pogled.
- 2- Na tom mjestu će zakucati dva eksera na koje će smjestiti mushaf iz kojeg će učiti.
- 3- Počet će sa čitanjem prvog ajeta. Zatim će ga uz rad obnavljati. Budući da tkanje ne zahtijeva puno razmišljanja niti koncentracije, um će biti potpuno spreman za učenje. Štaviše, izgovaranje Kur'ana napamet podstiče na rad. Um je zauzet razmišljanjem, a ruka i noga mehanički obavljaju posao.

Ovaj zanat je jako pogodan za obnavljanje. Jer, obnavljanje otklanja dosadu i poboljšava pokretljivost radnika.

Pomoću ove metode, naučio je i usavršio Kur'an i prvi učač u Damasku – istaknuti učenjak, učitelj čitanja, šejh Husejn Hattab²,

---

¹ Naš šejh, istaknuti učenjak, učitelj Kur'ana, Abdulgaffar ibn Abdulfettah Ed-Derubi rodio se u Himsu 1338. H. godine. U tom mjestu je pohađao šerijatske znanosti pred velikim učenjacima. Naučio je Kur'an i sabrao 10 kiraeta pred svojim ocem Abdulfettahom i šejhom Abdulazizom Ujun Es-Sudom. Bio je aktivan u obrazovno – vaspitnom radu sa omladinom u svojoj džamiji. Nakon toga je odselio za Meku, a danas je profesor kiraeta na univerzitetu Ummul-Qura. Mnogi su pred njim sabrali kiraete. Allah je udostojio pisca ovih redova time što je pred ovim šejhom više od sedam puta proučio Kur'an na sedam kiraeta, zajedno i odvojeno. I dan-danas on dobrovoljno, radi Allahove nagrade, poučava đake u Mesdžidul-Haramu. Allah ga poživio!

² Istaknuti učenjak, pravnik, hatib i učitelj Kur'ana. Rođen je u Damasku 1918. godine. Kao mladić je naučio Kur'an radeći u kazandžiluku. Šerijatske nauke je

Allah mu se smilovao. On se u početku bavio kazandžijskim zanatom u Kazandžiluku amasku, a i asnije ostao lim koga se prstom upire...

Od onih koji su postali hafizi služeći se ovom metodom je naš profesor, istaknuti učenjak, učitelj Kur'ana, šejh Ebul-Hasen El-Kurdi¹, Allah ga sačuvao. On je počeo kao mesar, a zatim je glavni učač u džamiji "Zejd ibn Sabit u Damasku".

Jedan od šejhova – učača u Damasku, šejh 'Izzi, svoje vrijeme je posvetio preslušavanju grupe zanatlija. Tako je izveo jednu grupu jakih hafiza, među kojima je i "Pekar", koji je u cjelosti naučio Kur'an radeći u pekari uz furunu². Hvala Allahu na blagodati.

U biografijama učača Kur'ana često nalazimo sljedeće nadimke: staklar, tekstilac, sjemenar, uljar, tapetar, rezbar, stolar, klesar, papučar...³

---

pohađao kod šejha Hasen Habenke El-Mejadinija. Deset kiraeta prema Šatibiji i Durri je položio pred šejh Ahmed El-Halvani El-Hafidom. A prema Tajjibi je takođe deset kiraeta položio pred šejhom Abdulkadir El-Arbinijem. Jedan je od vođa naučnog preporoda u Damasku i tako je postao prvi učač u tom gradu. Na ahiret je preselio 1988. god. Imao sam čast da ga u poznam dok sam još bio učenik u Damasku. Posljednji put sam ga sreo 1407. god. u dvorištu časne Ka'be. Tada mi je pružio ove informacije i ponešto iz svoje biografije.

¹ Istaknuti učenjak, pravnik, odgajatelj, učitelj Kur'ana, šejh Muhjiddin Ebul-Hasen El-Kurdi je rođen 1912. god. u Damasku. Kur'an je naučio tokom rada. Položio je deset kiraeta pred učiteljem Kur'ana, šejhom Mahmud Fajiz Dir'atanijem. Zajedno sa šejhom Abdulkerim Er-Rifa'ijem pokrenuo je naučno-kur'anski preporod u džamiji Zejd ibn Sabita u Damasku. Ovaj jedinstveni preporod se kasnije proširio i na druge džamije. Pred njim je dosta učenika učilo i dobilo idžazu. On i dan-danas preslušava učenike. Allah me je počastio time da sam pred njim proučio Fatihu ispred Ka'be. Neka ga Allah sačuva i produži mu život.

² Ovo nam je ispričao cijenjeni šejh Es'ad Sagardži u svojoj kući u Medini.

³ Ovi nadimci na arapskom glase: القراز، البراز، البراز، الزيات، النجاد، النجار، النقاش، الحذاء. Pogledaj: ٢٨٧، ٢١٤، ١٣٥، ١١٩، ٦٧، ٢، ٤٣، ٢٦١/١، طبقات القراء، ا غاية النهاية في طبقات القراء، ا الحذاء. druge.

Peta metoda:
Slušanje kasete

Kasete se mogu koristiti na nekoliko načina, a ja ću spomenuti samo neke:

Prvi način:

- 1- Kupi cijelu hatmu Kur'ana na kasetama, u izvođenju nekog poznatog šejha, poput Husarija, Menšavija isl.
- 2- Ponesi prvu kasetu sa sobom u auto i prvi put je preslušaj do kraja.
- 3- Preslušaj je ponovo.
- 4- Preslušaj je i po treći put. Pokušaj da ponavljaš ajete za učačem, da počinješ kada on počinje, i da staješ gdje i on staje.
- 5- Kod četvrtog slušanja ponavljaš prvi ajet za učačem. Nakon završetka ajeta zaustavi kasetu i ponovi ajet napamet. Ako pogriješiš, pokušaj ponovo, a ako ispravno proučiš, ponovi ajet još tri puta napamet, da bi ga dobro zapamtio, uz Allahovu pomoć.
- 6- Pređi na drugi ajet i ponovi ovaj postupak.
- 7- Ne zaboravi povezivanje koje smo već nekoliko puta pomenuli.

Ova metoda je odgovarajuća i za kuću i za auto. Međutim, ako želiš da učiš u kući, moraš imati na umu slijedeće:

- a) Preslušaj suru pred otvorenim mushafom i prati stajanje i počinjanje.
- b) Podijeli suru na komade, prema scenama i značenju, vodeći računa da ti komadi ne budu veći od pet ajeta.
- c) Preslušaj prvi komad, a zatim ga ponovi napamet. Ako osjetiš da je preobiman i da ga teško pamtiš, podijeli ga na pola.
- d) Ova metoda je naročito pogodna za slijepce.

Zahvaljujući njoj, mnogo ljudi je naučilo Kur'an napamet.

Drugi način: podsvjesno učenje.

Ovaj način se ne razlikuje mnogo od prethodnog:

- 1- Uzmi kasetu sa surom koju želiš naučiti, u izvođenju nekog vještog šejha, čiji te glas psihički odmara.
- 2- Poslušaj kasetofon sa glavnom na jastuku, pred spavanje. Neka svjetlo bude ugašeno, tišina potpuna, a noć gusta.
- 3- Potpuno se predaj slušanju Kur'ana kako izvire iz grla vjernika.
- 4- Nastoj da ton bude što tiši.
- 5- Ustani ujutru, i nipošto ne spavaj odmah poslije sabaha. Potrudi se da u mushafu pročitaš suru koju si slušao pred spavanje. Uočiti ćeš da si je naučio zapanjujućom brzinom. Probaj, jer je proba najbolji argument.

Prednosti ove metode:

- 1- Podsvijest je uvijek aktivna. A problemi po kojima se vrzma, ili koji se po njoj vrzmaju, su ustvari problemi koje čovjek sreće tog dana, a naročito predveče. Podsvijest se cijele noći zanima posljednjim problemom s kojim se susrela. Tako će cijelu noć ponavljati ajete koje je zapamtila pred spavanje. Kada se čovjek ujutru probudi, osjetit će da mu jezik istim glasom i melodijom uči ajete koje je slušao prethodne noći.

Sa ovog aspekta nam je jasno zašto oni koji upravljaju medijima našeg ummeta – radijom i TV-om – kasno navečer emituju programe sa raskarlašnom muzikom, i nepristojne filmove... Sve to nam je proizvelo generaciju koja ne misli o problemima vjere, već o tome kako će ugasiti žeđ za besposlicama i uživanjima. Zato se čuvaj, brate muslimanu, budući hafize Kur'ana, od toga da ti radio ili kasetofon pred spavanje u uho unosi ono čime Allah i Njegov Poslanik nisu zadovoljni.

- 2- Ova metoda naročito koristi kod obnavljanja.
- 3- Ako patiš od duševnih problema i potištenosti, ovo je oprobani lijek za to.
- 4- Ako patiš od nesanice, ovo ti je najbolji lijek.

- 5- Ovo pomaže kod napada džina, epilepsije i noćnih košmara. Takvim ljudima se odaberu određeni ajeti i sure; poput ajetul-Kursije, sure Felek i Nas... To neka slušaju pred spavanje i njihovi problemi će biti otklonjeni, što je oprobano i poznato.
- 6- Jako je korisna za slijepe pri utvrđivanju hifza i preslušavanju.

Treći način: Preslušavanje kasete tokom sedmice

- 1- Odaberi kasetu provjerenog šejha, sa surom koju želiš naučiti.
- 2- Non-stop je preslušavaj tokom sedmice. To možeš raditi u autu ili na poslu. Tako ti neće oduzimati puno vremena.
- 3- Na kraju sedmice ostani od akšama do jacije u džamiji... Neka to bude petak, npr... Pročitaj suru koju si slušao tokom sedmice i potrudi se da je naučiš.
- 4- Iznenaditi ćeš se kad primijetiš da si vrlo dobro naučio tu suru. Potrebno ti je samo malo koncentracije da utvrdiš to što si naučio ponavljanjem i preslušavanjem.
- 5- U subotu pređi na drugu suru i ponovi ovaj postupak. Uz Allahovu pomoć, postići ćeš dobre rezultate. Zapazit ćeš da ti ova metoda ne oduzima puno vremena. Ona naročito pogoduje poslovnim ljudima koji su mnogo zaposleni.

Primjedba:

Ove termine i dane sam naveo kao primjer. Svako može odabrati vrijeme koje odgovara njegovom položaju i poslu.

Šesta metoda:

Uči tako što ćeš samog sebe snimati

Bez obzira na prirodu ili stepen obrazovanja, ljudi vole slušati lijep glas i uživati u njemu. Međutim, svakom od nas naiđe period kada može slušati samo svoj glas. Štaviše, osjeća neku posebnu slast dok pjevuši u sebi. Zbog toga ću posvetiti pažnju metodi učenja snimanjem sopstvenog glasa i slušanjem te snimke kada se želi učiti:

- 1- Uzmi kasetofon i praznu kasetu. Zatim naglas prouči suru koju želiš naučiti napamet, pridržavajući se pravila tedžvida i lijepog učenja.
- 2- Ne smeta da se sura podijeli na komade, prema značenjima i scenama.
- 3- Jedan komad se može snimiti i više puta. Tako ćeš se odmoriti od premotavanja i obnavljanja, a nećeš morati ni prekidati učenje.
- 4- Slušaj svoj lijepi glas u autu, kući ili bašti. To će ti pomoći da brzo pamtiš i da poboljšaš svoj stepen.
- 5- Potrudi se da uporediš taj snimak sa učenjem poznatih učača da bi uočio razlike i pokušao da ih prevaziđeš.
- 6- Ponavljaj naglas za kasetom.
- 7- Obrati pažnju na greške u vokalima i tedžvidu.
- 8- Kada osjetiš da si dobro naučio zadatak suru, provjeri samog sebe,
- 9- tako što ćeš snimiti tu istu suru bez gledanja, a zatim pratiti to što si snimio u mushafu.
- 10- Lijepo bi bilo da sakupiš kasete koje si snimio, a naročito one ispravljene, u posebnoj kutiji. Par godina nakon snimanja one će postati jedna vrijedna uspomena.

Sedma metoda:
Učenje mlade djece snimanjem njihovih glasova
Ova metoda ima više oblika. Navest ću samo neke:

Prvi oblik: Otac sa svojom djecom.

- 1- Uzmi jednu praznu kasetu i sjedni sa svojim djetetom koje je starije od četiri godine.
- 2- Izaberi jednu kratku suru – Felek ili Nas, npr.
- 3- Prouči suru pažljivo, a zatim reci djetetu da ponovi za tobom, dok kasetofon snima.
- 4- Reci djetetu da mu je to današnja lekcija, i nauči ga kako će uključiti kasetofon. Daj mu kasetu i reci mu : "Slušaj je dobro i nauči je. Navečer ću te preslušati."
- 5- Ako ti je naporno da svakog dana snimaš, možeš snimiti jednu grupu sura, i na kraju sedmice preslušati dijete to što si mu zadao.

Ovo je oprobana i izvrsna metoda. Naš šejh Sejjid Lašin Ebu-l-Feredž¹ je na ovaj način preslušavao svog sina, koji je sa devet godina postao hafiz. I mlađa šejhova kćerka je ovom metodom naučila Kur'an.

Dijete u ovom uzrastu voli da čuje svoj glas. To ga bodri i motiviše. Osim toga, ono čuje ajet po dva puta (očevim i svojim glasom), te ih nauči bez muke.

Prednost ove metode je u tome što dijete osjeća svoju nezavisnu ličnost. Uzda se u sebe dok uključuje kasetofon i brine se o svojoj ličnoj kaseti. Ono samo uviđa greške kada uporedi svoje učenje sa očevim. Nema sumnje da otac, u ovom slučaju, mora dobro poznavati učenje Kur'ana. U suprotnom, nastavnik Kur'ana može obavljati ovu ulogu.

---

¹ Vrijedni profesor, hafiz i poznavalac sedam kiraeta. Učio je u institutu za kiraete u Egiptu. Kiraete je položio pred šejhom 'Ata Sulejman Rizk. Deset kiraeta po Tajjibi je položio pred šejhom Abdulfettah Kadijem. Još uvijek predaje sedam kiraeta u školi za podučavanje hafiza u Medini. Mnogi su učili pred njim. Allah me je udostojio te sam pred njim naučio Kur'an napamet. On me je preslušao cijeli Kur'an, i dao mi idžazu sa senedom do Poslanika ﷺ.

Drugi oblik:

Jedinstvena metoda za djecu od tri godine pa naviše.

- 1- Dobar učaj snimi kratke sure, počev od sure Nas, Felek i Ihlas, prema mushafu.
- 2- Neka zastane nakon svakog ajeta. Četvoro djece lijepih glasova za njim ponavljaju ajet. Mora se voditi o lijepom i jasnom izgovoru.
- 3- Pošto se sve tri sure prouče, postupak se treba ponoviti više puta, dok se ne završi prva strana kasete.
- 4- Na drugoj strani se istom metodom prouče tri sljedeće sure.
- 5- Stavi ovu kasetu u kasetofon i podigni ga van domašaja djece. Zatim ih ostavi da se igraju, šale i slobodno kreću. Poslije veoma kratkog vremena primijetit ćeš da su djeca bez napora naučila snimljene sure.
- 6- Ovo može isprobati i majka dok radi u kuhinji. Koristit će i njoj, a i djeci koja se za nju kače gdje god se kreće po kući. Doživjet će da joj djeca uporno traže tu kasetu.
- 7- Jedna od prednosti ove metode je to što dijete sluša glasove svojih vršnjaka. U prvom redu, ono imitira, i tako nastoji da i samo izgovori glasove koje čuje. Tako će za kratko vrijeme naučiti pravilno.

Osma metoda:

Provjera znanja pisanjem

Vrste memorije se razlikuje od čovjeka do čovjeka. Neki imaju vidnu memoriju. Tako, ako pročita knjigu makar samo jednom, svojim vidom će zapamtiti položaj tih podataka. Reći će ti: ta i ta informacija se nalazi na tom i tom mjestu, na desnoj strani, pa iako nije naglas čitao.

Neki, pak, imaju "zvučnu" memoriju. Čak i poslije dvadeset godina će ti moći reći: to i to sam čuo od toga i toga. Pri tome će ti doslovno prenijeti te riječi.

Nekon ovog uvoda mogu reći da je metoda pisanja veoma dobra po pamćenje, a naročito kada ide uz gledanje i slušanje.

Metoda pisanja takođe ima nekoliko oblika. Navest ćemo neke:

- 1- Da naučiš npr. pet ajeta posebno obraćajući pažnju na oblik ajeta. Nakon toga pokušaj da napišeš to što si naučio. Zatim uporedi to što si napisao sa mushafom i uoči greške koje si eventualno načinio.
- 2- Da učitelj napiše učenicima zadate ajete u sveskama, ili na tabli. Zatim neka prekontroliše ono što su napisali, pa im to zada da nauče. Na drugom času će ih preslušati, i zadati da iz memorije napišu te iste ajete. Ono što se nauči po ovoj metodi neće se nikada zaboraviti, uz Božiju pomoć. Zato što je ostalo urezano u memoriji iz više izvora.

Deveta metoda:
Korištenje kućne table

Ovu metodu pojašnjavam onima koji žele svoju djecu naučiti Kur'anu korisnim i djelotvornim putem, uz Allahovu pomoć... Kao i majci koju brine to što joj djeca nisu hafizi Kur'ana. Mnogi su je probali i upotrebili je i na drugim poljima, poput poboljšanja rukopisa kod djece...

- 1- Kupi savremenu, bijelu zidnu tablu, sam kompletom olovaka (fulomastera) u boji.
- 2- Postavi tablu u dječijoj ili u dnevnoj sobi, da bi je djeca vidjela kamo god išla.
- 3- Napiši im lijepim slovima suru koju želiš da nauče, u crnoj boji. Vokale napiši crvenom, a tačke između ajeta zelenom. Ne zaboravi na desnom vrhu napisati dan i datum. Ukoliko nemaš dobar rukopis, onda potraži pomoć od nekog drugog.
- 4- Zadaj djeci da ih napišu u svoje sveske. Pregledaj im greške u pisanju i vokaliziranju. Upozori ih da ne brišu tablu prije nego što se s njome završi.
- 5- Traži da nauče tu suru u toku dana, na principu takmičenja da bi ih podstakao na učenje.
- 6- Drugog dana im napiši sljedeću suru, nakon što se uvjeriš da su prethodnu dobro savladali. Ovako će oni svakog dana učiti novu lekciju – radosni, sretni i u takmičarskom duhu.
- 7- Ne smeta da djeci, pošto savladaju prvu lekciju, dozvoliš da oprobaju svoj rukopis na tabli. To će ih jako obradovati. Trudit će se da oponašaju dobar rukopis i tako će poboljšati svoj.
- 8- Neko će reći: Ova metoda od oca zahtijeva da sjedi u kući, napusti dnevne poslove i potpuno se posveti djeci na račun svog posla.

Međutim, to nije tako. Nakon što prihvatiš ovu metodu, uvrstiš je u svoje najvažnije obaveze i svakodnevne poslove, ona ti neće oduzimati više od petnaest minuta za pisanje, i pola sata za ispravljanje grešaka i preslušavanje djece.

A molim te, poštovani oče, da mi kažeš koliko vremena protraćiš sjedeći pred televizorom i prateći dnevne emisije koje ne debljaju niti zasićuju? Štaviše, kaži mi koliko vremena neki očevi provedu zureći u nepristojne serije i raskarlašne filmove, zadržavajući dah da bi propratili neku scenu? Zar nije sramno i žalosno da otac u društvu svoje žene i djece posmatra najgoru i najotkriveniju scenu u filmu? Pri tome ne brinu za vrijeme i ka koliko je sati prošlo. I nakon toga ti dođe otac i žali se da mu djeca slabo uče, ili da ne žele učiti Kur'an!!!

9- I majka može voditi ovaj postupak, ako otac nije u mogućnosti. To je veoma jednostavna stvar. Umjesto da provodi vrijeme u telefonskim razgovorima sa drugaricama ili praćenju besposlica i drama na televiziji, ona treba da se bavi odgojem te mladeži kojom se stiče moć na ovom svijetu, i obilna nagrada na budućem.

10- Ovaj zadatak može obavljati i najstariji brat.

11- Nema sumnje da ova metoda jača kod djece sposobnost pisanja, pravopisa i pisanja Kur'ana.

Poznajem čovjeka koji je ovo radio, pa su mu sva djeca postali vrsni kaligrafi.

Primjedba:

Postoje stolice na kojima je ugrađen stalak za djecu, izrađen od materijala koji je pogodan za pisanje po njemu. Dijete po njemu može pisati sa lahkocom i učiti se da piše posebnim olovkama koje ga neće isprljati niti povrijediti.

Deseta metoda:

Učenje Kur'ani Kerima pomoću ploče.

Ploča je, ustvari, parče ukrašenog drveta dužine 40, a širine oko 15 cm. Na vrhu ima dršku nalik dršci mača. Učenici mnogo vode računa o ovim pločama. Stružu im ivice da bi bile oble i po površini stavljaju mast koja olakšava pisanje.

Ova metoda je slična prethodnoj, zato što se zasniva na pisanju. Izdvojio sam je zato što je važna, a i zato što je do danas zastupljena u većini afričkih zemalja: Sudanu, Somaliji, Senegal, Čadu, Kamerunu, Mauritaniji i dr.

Sastoji iz sljedećih koraka:

- 1- U prvoj fazi šejh na ploči čitko piše ajete koje učenik treba naučiti – Osmanskim rukopisom.
- 2- Zatim mu to slovo po slovo pročita i zada mu da to nauči pisati i recitovati.
- 3- Nakon toga naređuje da se ploča izbriše i da učenik isto to napiše iz svoje memorije.
- 4- Šejh sada ocjenjuje to što učenik napiše i prouči. Objasnjava mu kako će najljepše pisati, kako se pravilno drži olovka i kakav je položaj pri pisanju.
- 5- Kada se šejh uvjeri da je učenik savladao lekciju, prelazi na drugu, i sve tako...
- 6- Ono što se nauči na ovaj način ne može se zaboraviti, jer je naprosto "ukopano" u memoriju.

Sreo sam se sa nekim hafizima iz Mauritanije koji su se služili metodom ploča. Primijetio sam da znaju cijeli Kur'an kao što neko od nas zna svoje ime. Ploče se i dalje koriste i pored toga što su mushafi dostupni u većini islamskih zemalja.

Primjećuje se da je jedna od prednosti ove metode u tome što se uči ispravan način, uvježbava se rukopis i upoznava pravopis.

Njen značaj je veći stoga što se odvija pod nadzorom iskusnog nastavnika koji je cio vijek proveo u obrazovanju. On savjesno obavlja svoju dužnost i upozorava učenika na najsitniju grešku. Štaviše, skreće mu pažnju na slična mjesta u Kur'anu i diktira mu stihove koji olakšavaju pamćenje takvih mjesta. Nakon toga ih neće nikada zaboraviti, uz Allahovu pomoć.

Jedanaesta metoda

Motivisanje učenika putem takmičenja, inicijativa i nagrada

Pedagozima i psiholozima nije strana važnost motivacije u radu sa učenicima. Oni postaju mnogo aktivniji. A čovjekove sposobnosti su mnogobrojne i raznovrsne.

Nije mi namjera da sada navodim dokaze o prednostima takmičenja i inicijativa, nego ću odmah preći na oblike i načine na koje se mogu motivisati učenici.

Takmičenja imaju mnogo vrsta. Navešću samo neke:

1. Oblik: Dogovor sa kolegama na poslu

- 1- Dogovori se sa kolegama na poslu, u školi ili kancelariji da naučite neku suru u toku tri dana.
- 2- Nakon tri dana se sastanite u mesdžidu škole ili radne organizacije, ili, ako to nije izvodljivo, na nekom drugom mjestu.
- 3- Neka jedan od vas presluša svoje kolege tako što će postaviti svakom po pitanje i svima dati ocjenu.
- 4- Ko bude imao najmanje grešaka, taj je pobjednik. Pored njegovog imena se stavlja zvjezdica. Na kraju mjeseca će se vidjeti ko ima najviše zvjezdica.
- 5- Jedna od grupa neka onome ko sakupi šest zvjezdica u toku mjeseca daruje nagradu – korisnu knjigu, Kur'an u kasetama ili nešto slično.

Drugi način: Oglašavanje kur'anskog takmičenja.

Uprava škole neka objavi takmičenje u učenju pet džuzeva na kraju godine. Za to neka pripremi nagrade i naknade koje su prikladne učenicima.

Ovoj vrsti pripadaju međunarodna takmičenja koja se održavaju u mnogim zemljama svijeta, a jedno od najpoznatijih je takmičenje u Mekki.

Takmičiti se može i čovjek sa svojom ženom ko će više naučiti tog mjeseca.

Ostali oblici motivisanja:

1- Profesor sa učenicima: Citira im neke hadise o vrijednosti Kur'ana i hifza. Priča im događaje iz života hafiza. Nakon ove psihičke pripreme, obratit će im se na ovaj način: "Za sutra ćemo svi naučiti suru "El-E'la" (npr). Ko je nauči bez greške ime će mu biti objavljano na počasnoj tabli škole."

2- Opći oglas škole ili bilo koje druge organizacije da hafizu cijelog Kur'ana slijedi novčana nagrada.

3- Opći oglas za zatvorenike – ko nauči Kur'an biće mu smanjena kazna ili će biti pušten. Ovo se sprovodi u saudijskim zatvorima – hvala Allahu – pod nadzorom dobrotvornih organizacija za podučavanje Kur'ani Kerimu.

4 Otac sa djecom. I otac može birati načine da ulije ljubav prema Kur'anu svojoj djeci. On će, svakako, djeci kupovati neophodne potrepštine, ali ih može istovremeno upotrijebiti kao stimulans za hifz. Reći će svom djetetu: "Ako budeš učio ovog mjeseca, kupit ću ti odjeću." Drugom će reći: "Ovaj bicikl je poklon za tebe zato što si ovog mjeseca naučio "Amme džuz". Bio si redovan na namazu u džamiji i u halki Kur'ana.

Jedan od načina je da im kaže: "Ako ove sedmice naučite tu i tu suru, povest ću vas u slastičarnu na kolače. Šta mislite o tome?"

5- Imam sa svojim džematom, tako što će podstrekivati svoju braću na hifz. Onome ko završi hifz će prirediti javnu svečanost. Hafiz će obući najljepše odijelo i sjedit će na počasnom mjestu poput mlade. Zatim će se prema njemu i učačima Kur'ana usmjeriti svjetlo. Ova uspomena će mu uvijek ostati u sjećanju. To će biti stimulans prisutnim vršnjacima da i oni budu takvi. Poželjno je na ovakvim svečanostima da mu se pred svima uruči poklon iz ruku njegovog šejha ili neke značajne ličnosti.

U tome nema ništa čudno. Vodio je Muhammed ﷺ koji je rekao u bici na Bedru: "Ko se danas bude borio protiv njih, nagrada mu je džennet."¹

To je jedna vrsta stimulansa. Neka ovaj ummet nauči od svoga uzora i vodiča.

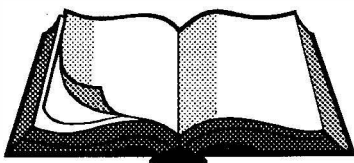
¹ سيرة ابن هشام، معركة بدر، ١/٦٨

6- Čovjek sa svojom suprugom. Ovdje ima više mogućnosti. Npr, kada ujutru krene na posao, može reći ženi da nauči neku suru dok je on na poslu, uz obećanu nagradu ili simbolični poklon.

...Poklon po povratku s putovanja. To ima naročit uticaj na ljude. Nemoj dopustiti da ti ova prilika propadne, savjesni mužu. Prije odlaska na put, dogovori se sa ženom da nauči određenu suru. Kada se vratiš, preslušaj je to što ste se dogovorili. Zatim joj uruči taj poklon i reci joj da je to radi njenog zanimanja za učenje Kur'ana.

Savjesna supruga, koja se brine o Kur'ani Kerimu, može zamijeniti muža u podsticanju djece na učenje Kur'ana.

Uticaj majke je nesumnjivo bitan, možda je čak i jači od očevog. Zato što se ona brine o djeci više od oca i tačno poznaje njihove ćudi. Ona zna šta djeca vole, a šta ne. Zato je njena uloga veoma važna i ne smije dozvoliti da propusti ovu šansu, naročito dok su djeca u najmlađem uzrastu. Ti dani djeci ostaju u pamćenju. Neka se sjeti obilne nagrade koja očekuje onoga ko podučava Kur'anu.

Dvanaesta metoda
Učenje sa kraja stranice

- 1- Uzmi mushaf i otvori stranicu koju želiš naučiti.
- 2- Umjesto da kreneš od početka, počni učiti od zadnjeg ajeta sa stranice.
- 3- Zatim pređi na prethodni ajet, pa opet na prethodni i tako sve do početka stranice.

Moramo znati da je šerijatski zabranjeno učiti ajete unazad ne praveći pauze između njih. Tako je izvrće smisao ajeta. Ako bi se učili odvojeno, a zatim se na kraju učenja proučili ispravnim redoslijedom, tada zabrana ne važi.

Ova metoda je korisna kod utvrđivanja hifza. Čovjek po prirodi bez problema uči prvi dio sura i stranica, zato što je tada koncentracija jaka. Kada stigne pred kraj stranice koncentracija slabi i sve mu je teže da uči. Zato se mnogi žale da ne znaju dobro završetke sura.

Vidio sam jednog slijepca kako uči suru Ibrahim ovom metodom. Imao je vrlo jaku memoriju.

Ne savjetujem braću da se potpuno oslone na ovu metodu. Ali, čovjek nekada zapadne u monotoniju. Zato neka oproba ovu metodu umjesto da prekine hifz, pazeći na uslove koje sam spomenuo.

Trinaesta metoda:
Učenje stranice red po red

- 1- Uzmi mushaf i izaberi jednu stranicu.
- 2- Uzmi prazan papir.
- 3- Prekrij cijelu stranicu osim prvog reda.
- 4- Pročitaj otkriveni red nekoliko puta, dok se ne uvjeriš da si dobro naučio.
- 5- Zatim skloni papir sa narednog reda i nauči ga kao što si naučio prvi.
- 6- Poveži drugi red sa prvim da bi ih bolje zapamtio.
- 7- Ovaj postupak ponavljaj dok ne stigneš do kraja stranice. Bit ćeš iznenađen rezultatom, uz Allahovu pomoć.
- 8- Isti postupak primijeni na drugoj stranici, itd...

Jedan brat mi je pričao da je njegov kolega naučio Kur'an ovom metodom.

Ovim se može poslužiti i kod polaganja pismenih ispita. Ima učenika koji žele da odjednom pročitaju cijeli test. I kada neki od njih naiđe na teško pitanje, nestaje samopouzdanja i zbuni se kod ostalih pitanja. A da je prekrio test i čitao pitanje po pitanje i istovremeno odgovarao na njih, to bi bilo učinkovitije i bolje, a Allah najbolje zna.

Četrnaesta metoda:
Upotreba kur'anskih video snimaka

Video aparat je bez sumnje efikasno obrazovno sredstvo, pod uslovom da se koristi na pravi način. Važno je da se taj aparat podredi službi nauke.¹

Video na polju Kur'ana može poslužiti na više načina. Spomenut ćemo samo neke:

Prvi način:

- 1- Neka hafiz koji lijepo i pravilno uči, pred video kamerom prouči cijeli Kur'an. Ja smatram da je za to potrebno oko 15 kaseti. Djetetu će biti dovoljno da kasetu presluša dva-tri puta i već će je naučiti, Allahovom voljom.
- 2- Da učenje bude srednjim tempom (tedvirom).
- 3- Da se ekran podijeli na dva dijela: na jednom se jasno vidi lice učača, kao i pokreti usana, da bi slušalac upoznao način izgovaranja. Na drugom dijelu će se vidjeti tekst ajeta iz mushafa u odgovarajućoj veličini.
- 4- Ovaj proces mora voditi organizacija, koja će ga financirati i obezbijediti snimatelje i studio, da bi se ostvarili željeni ciljevi.

Drugi način:

...Iskusni šejh uči ajet, a dječak ili grupa dječaka će ga ponavljati. Ovaj način je vjerovatno efikasniji od prošlog, zato što slušalac dvaput čuje ajet, na dva različita načina. Sa druge strane, slika se ocrta u mozgu gledalaca istovremeno sa učenjem.

Proces se odvija na sljedeći način:

- 1- Donese se video uređaj sa kasetama.
- 2- Željeni ajeti se prikazuju đacima u razredu ili djeci u kući. Poželjno je da uređaj i kasete budu privatna svojina da bi djeca mogla sama rukovati njima i koristiti ih za učenje.

---

¹ Šejh Abdulaziz ibn Baz je izdao fetvu da je dozvoljeno snimanje video kamerom ako je to korisno za vjeru, poput snimanje predavanja i sl. To mi je ispričao čovjek koji je lično čuo tu fetvu.

- 3- Slušanje učača uz praćenje pokreta njegovih usana– otvaranja, zatvaranja i sakupljanja.
- 4- Da bi se naučila polovina stranice, uz Allahovu pomoć, dovoljno je da se posluša dva-tri puta. Jer, tada sva čula rade. Vid učestvuje sa sluhom, a slika učača se oslikava na memoriji.

Treći način:

Ostavi video uključen od početka kasete u kući kod djece, ili kod učenika u školi. Kada više puta s pažnjom preslušaju kasetu, automatski će je naučiti.

Četvrti način:

Ako ekonomske prilike dozvoljavaju, nabavi kameru i sam upravljaj njome. Snimaj sebe ili svoju djecu dok učite. Ostavi kasetu kod njih da je slušaju ili da je prikazuju rođacima kada dođu u posjetu.

Lijepo je i da se djeca nauče da sama snimaju emisije o Kur'anu sa televizije.

Sav ovaj proces mora biti pažljivo nadgledan od strane oca ili odgajatelja, da se ovi uređaji ne bi upotrebljavali u ono čime Allah nije zadovoljan.

Petnaesta metoda:
**Učenje uz pomoć personalnog računara
(kompjutera)**

Ova metoda je slična prethodnoj sa nekih aspekata. Ona ima više oblika i načina:

Učenje na kompjuteru pomoću pisanja

- 1- Kupi računar, vodeći računa da bude napredan, i nabavi program Kur'ani Kerima.
- 2- Otvori stranicu koju želiš da naučiš. Počni je učiti sa ekrana, ili, ako ti je lakše, iz mushafa.
- 3- Zatim otvori program za pisanje.
- 4- Otkucaj ono što si naučio, a zatim uporedi to sa mushafom. Možeš upotrijebiti program koji pravi poređenje, ili koji ti u toku pisanja ukazuje na greške.

Učenje pomoću zvuka:

Postoje programi Kur'ani Kerima sa glasovima svih poznatih učača. Jednim pritiskom na dugme odaberi učača kojeg želiš slušati. Ponavljaj za učačem, ako želiš. Ovo je slično metodi kasetofona, s tim što su mogućnosti ovdje mnogo šire. Možeš snimiti svoj glas zajedno sa učačima.

Učenje pomoću glasa i slike (multimedije)

Ova metoda je slična video metodi, s time što ovdje ima veći izbor. U računaru se nalazi program za snimanje glasa koji je povezan sa videom. Možeš snimiti svaki ajet ili suru svojim ili tuđim glasom i pokrenuti ga kada god hoćeš, uz sliku i datum.

Nedavno sam čuo da jedna organizacija planira snimiti mushaf laserskim zracima. To će sigurno otvoriti nove i moderne metode učenja Kur'ana (hifza).

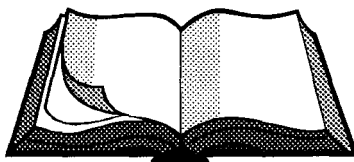
Čuo sam i to da je jedna organizacija u Njemačkoj odštampala mushaf specijalnim zracima. Taj mushaf se može čitati u mraku, tako da čovjek može na svome ležaju čitati Kur'an a da ne pali svjetlo.

Vjerujem da će neki mozak izumjeti metodu koja će omogućiti da se uveličani redovi mushafa prikazuju na plafonu ili zidu uz pomoć skrivene svjetlosti. Čovjek bi tada mogao čitati mushaf bez

ikakvog napora. Vidio sam sat koji radi po ovom principu, a od svakog znalca On više zna.

Moram spomenuti i to da neki programi Kur'ana sadrže kvizove u hifzu, i to na dva nivoa. U prvom nivou, računar ti prikaže ajet i traži od tebe da napišeš ime sure. Ako pravilno odgovoriš, kaže ti "tačno". A u drugom nivou ti izostavi neke riječi iz ajeta i traži od tebe da popuniš praznine iz svoje memorije. Ako napišeš ispravno, pojavi ti se poruka sa natpisom "tačno", a ako pogriješiš, upozori te na to itd...

Šesnaesta metoda:

Vezivanje ajeta sa posebnim vremenom

Jedna od stvari koje učvršćuju hifz jeste pozivanje s povodima, tj. da se uči u specifično doba. Tako ćeš, npr. uoči petka učiti suru Kehf. Ramazanske noći posveti jednoj grupi sura, a tokom izlaska sunca uči neke druge sure. Taj prizor će ti ostati u pamćenju, a sa njime i ono što si tada učio. To će ti olakšati obnavljanje i učvrstiti hifz.

Na primjer, učenje tokom zime. Kiša napolju pada, a ti sjediš pored peći u toploj odjeći. To uvijek ostaje u pamćenju i ne može se izbrisati.

Naš profesor i istaknuti učenjak šejh Mahmud Abdudajim, Allah mu se smilovao, nam je govorio da je naučio Sullemov metn iz logike na mjesecini, bez lampe, dok su njegovi rođaci bili zaokupljeni razgovorom o žetvi i poljoprivrednim radovima.

Dok čekaš svoju suprugu ispred ambulante ili porodilišta, umjesto da trljaš dlan o dlan, otvori džepni mushaf, koji stalno treba biti uz tebe, i nauči nešto. Kada god to budeš ponavljao, sjetit ćeš se prizora kada si učio. Na to ukazuju uzvišeni ajeti: "*I molitvu (Kur'an) u zoru, jer molitvi u zoru mnogi prisustvuju.*" (Isra', 78), "*Mi smo ga počeli objavljivati u noći Kadr*" (El-Kadr, 1).

Sedamnaesta metoda:

Vezivanje novog gradiva sa uzbudljivim događajima

Čovjeku se mnogo stvari događa u životu. Neke brzo zaboravlja, a neki ostaju u memoriji čak i u starosti. Uzrok tome je duševni, materijalni i tjelesni uticaj koji ti događaji ostavljaju na njega. Zato, ako je čovjek u mogućnosti da poveže učenje sa nekim događajem, memorija će mu biti čvršća. Kada god se sjeti tog događaja, sjetit će se i onog što je tada naučio.

Slučajeva ovakvog učenja ima mnogo, a navest ću samo neke:

- 1- Kada je Džibril obujmio Poslanika ﷺ govoreći mu: "Uči, čitaj", a Poslanik mu je odgovarao: "Ne znam čitati". Kada ga je po treći put obujmio, postao je sposoban za učenje i pamćenje, te mu je Džibril objavio početak sure "Alek."¹ Ajeti su mu se duboko urezali u memoriju. Ovaj slučaj je bio vrlo čudan na tom usamljenom mjestu, u pećini Hira, gdje nema drugova niti spasitelja.
- 2- Osvajanje ratnog plijena i zarobljenika u bici na Bedru, sa kojim je povezana obimna sura Enfal.
- 3- Sve bitke i okršaji povodom kojih su objavljane sure, poput: Bedra, Uhuda i Hunejna.
- 4 Slučaj potvore. Zar neko misli da će glavna uloga tog događaja – h. Aiša, radijallahu anha, ikada zaboraviti ajete koji su se spustili i zaključili taj problem?

Neki naši bolni primjeri:

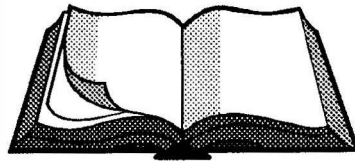
- 1- Mnogi zatvorenici su napustili zatvor naučivši Kur'an. Pošto izađu iz zatvora govore: "Ovo smo naučili u zatvoru. Ovaj zanat smo izučili tamo..."

---

¹ Vidi: صحيح البخاري، ٢٣/١، بدء الوحي، الحديث رقم ٣.

² Metode kojima zatvorenici uče Kur'an Kerim su mnogobrojne. U nekim zatvorima ne smiju držati mushafe, te moraju učiti usmeno od hafiza koji su sa njima. Ko god nauči suru, prenese je drugima. Neki na prstima broje ajete. **Mnogo** se zanimljivih stvari dešava tokom učenja u zatvoru. Nisam u prilici da ih u ovoj knjizi navodim. One bi mogle biti sakupljene u zasebnoj knjizi **"Zanimljivosti iz hifza u zatvorima."**, neka mi Allah olakša da je napišem.

- 2- Akutna bolest, poput loma ruke ili noge. Čovjek tada mora boraviti u kući, što mu pomaže da se posveti hifzu. Poznavao sam čovjeka koji je zbog bolesti bio vezan za kuću. naučio je Kur'an za četiri mjeseca.
- 3- Čovjek koji je razdvojen od voljenog sina, koji se nalazi na putu ili je u zatvoru. On neka uči suru Jusuf, jer će mu pamćenje biti bolje zato što se suosjeća sa prizorima koji se odigravaju pred njime, a kroz koje i sam u privatnom životu prolazi.

Osamnaesta metoda:

Vezivanje ajeta sa okolinom ambijentom

Tvoj mozak u toku učenja mora biti pripremljen i rasterećen. Potrudi se u ovoj metodi da svoju pažnju usmjeriš na ajete i prizore koji su sadržani u njima – poput neba, Zemlje, brda i drugih stvorenja. Kada pročitaš ajet: ١٤، {وهو الذي سخر البحر النحل}، dok si u blizini mora, poveži sliku mora iz ajeta sa morem koje se prostire ispred tebe.

- A kada proučiš ajet: ٧٩، {البحر النحل... في جو السماء...}، pogledaj u nebesko prostranstvo, možda ćeš biti obradovan viđenjem ptica koje se spominju u ovom ajetu.
- Kod ajeta ٤٤، {الطور، الطور، الطور}، pogledaj u oblake iznad sebe.
- Dok učiš ajet: ٦٧، {ومن الشجر وما يعرشون النحل}، sjeti se hlada loze.
- Kada proučiš: ٤، {بلى قادرين على أن نسوي بنانه القيامة}، pogledaj u svoje prste.
- Kod Allahovih riječi: ٦٨، {الرحمن، الرحمن، الرحيم}، baci pogled na palmu ispred sebe i na nar, ako je moguće.

Ovakvih primjera ja mnogo i ne mogu se obuhvatiti.

Ako budeš vezao ajete sa okolinom i ambijentom pri učenju, ponavljanje će ti biti lahko. Ako zaboraviš neku riječ, potrudi se da se sjetiš onoga s čime si je vezao, i memorija će ti priteći u pomoć kada ti je najpotrebnije.

Prenosi se da je Alija rekao Ebu Musau, radijallahu anhumā: "Božiji Poslanik mi je naredio da molim Allaha za uputu i ispravnost. Na uputu me asocira put, a na ispravnost strijela."¹

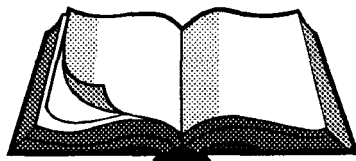
Uživljavanje u prizore jako pomaže pri učenju. Iz tog razloga primjećujemo da lakše pamtimo sure koje sadrže priče, poput sure Jusuf, Merjem i Kehf. Njih je lakše naučiti od ostalih. Savjetujem one koji su izgubili nadu da će postati hafizi, i sa kojim se šejtan poigrava, da nauče sure koje sadrže priče. nakon toga Allah će im raširiti grudi da nauče cijeli Kur'an.

Uz ovo pravilo se može reći sljedeće: Iskoristi trenutke kada čuješ radosnu vijest da naučiš neku suru. Osjećanje radosti jača

---

¹ رواه مسلم برقم ٢٧٢٥

memoriju. Naučena sura će se vezati sa srećnim trenucima koje si doživio. Svaki put kada je budeš obnavljao primijetit ćeš da ti duša trepti od sreće, zato što će memorija uvijek prizvati taj događaj.

Devetnaesta metoda

Oslanjanje na razumijevanje značenja ajeta

Ova metoda se temelji na objašnjavanju i tumačenju ajeta, povoda objava. Više pogoduje odraslima nego djeci. Učenje prema ovoj metodi se sastoji iz sljedećih koraka:

- 1- Nabavi mushaf i rječnik kur'anskih izraza, ili jedan osrednji tefsir.
- 2- Izaberi komad sure koju želiš naučiti.
- 3- Prouči taj komad vodeći računa o nepoznatim riječima.
- 4- Pročitaj u tefsiru značenje nepoznatih riječi, i načelni smisao ajeta. Upoznaj se sa povodom i mjestom objave.

Ovdje moram napomenuti da se pod "smislom ajeta" podrazumijeva djelomično smisao komada koji želiš naučiti. Jer, sura je jedna kompaktna, međusobno povezana cjelina koja je sačinjena od jednog jezgra. Na ovaj problem su ukazali i na najbolji način skrenuli pažnju: šehid Sejjid Kutb u "Okirilju", i dr. Abdullah Derraz u knjizi "Velika vijest."

- 5- Ovime si stekao jasnu predstavu koja generalno oslikava ajete.
- 6- Počni učiti detalj po detalj iz komada koje si prethodno savladao.
- 7- Kada potpuno naučiš i shvatiš komad, postigao si sve. Ostaje ti samo da radiš po tome što si naučio i razumio. Ovo je metoda po kojoj su učili ashabi ﷺ. "Mi bismo uzimali deset ajeta. Učili bismo ih, shvaćali i radili po njima", kaže Abdullah ibn 'Umer, radijallahu anhumu.
- 8- Nakon toga pređi na drugi komad i primijeni isti postupak.

Ovu metodu može koristiti grupa službenika ili radnika koji nemaju dovoljno vremena za učenje. Okupljat će se oko šejha, ili jednog od njih ako nema šejha, jednom sedmično. Šejh će im proučiti jednu oblast. Objasnit će je i protumačiti, a zatim će je svaki od njih proučiti zasebno. Dogovorit će se da je nauče u toku sedmice. Šejh će ih na sljedećem sastanku preslušati... Na ovaj način će smisao biti naučen uz kur'anski tekst.

Prednost ove metode je što čovjeku, uz Allahovu pomoć, u glavi ostaje generelna slika ajeta, ma koliko vremena prošlo, čak i ako ih ne obnavlja.

Dvadeseta metoda: **Učenje slijepaca**

Vid je jedna Allahova blagodat koju malo ko od nas cijeni na pravi način. Jedan šejh mi je rekao: "Ako želiš da saznaš vrijednost vida, stavi povez na oči i ne skidaj ga neko vrijeme." Ovako ćeš spoznati vrijednost ovog Allahovog ﷻ dara. Možeš zahvaliti Allahu na ovom ni'metu tako što ga nećeš koristiti u onome što ne raduje Allaha ﷻ. Oni kojima je uskraćena blagodat vida, Allah je to nadomjestio jakim oštromnošću i posebnim sposobnostima. Oni se, u većini slučajeva odlikuju inteligencijom i brže pamte od ostalih. Mnogo je metoda hifza kojima oni mogu služiti prema svojim sposobnostima. Ja ću objasniti metodu koju koristi većina od njih:

- 1- Da se slijepac bilo koje životne dobi sastane sa šejhom-hafizom, koji je u ovom slučaju neizostavni činilac u hifzu. Nije važno da li je šejh slijep ili ne. Ovo prvo je možda po-desnije zato što slijepac bolje poznaje probleme učenika.
- 2- Ako se ne može doći do sposobnog šejha, može se učiti u društvu bilo koga ko pravilno uči. Ako ni to nije izvodi- jivo, onda može poslužiti kasetofon.
- 3- Taj drug se mora odlikovati:
  - velikodušnošću,
  - uslužnošću
  - dalekovidnošću,
  - ljubavlju prema drugima,
  - promišljenošću,
  - da to radi iz ljubavi prema Allahu,
  - da pazi na osjećanja svog druga,
  - i da bude tačan u radu.
- 4- Mora se odabrati tiho mjesto, daleko od buke.
- 5- Da ga podučava ajet po ajet. Prvi ajet će mu proučiti čisto i glasno. Zatim će tražiti od učenika da ga ponovi nekoliko puta, dok ne ocijeni da ga je naučio.
- 6- Prelaze na drugi ajet, i tako sve do kraja stranice. Zatim mu povezuje ajete, i na kraju ga preslušava cijelu stranicu.

7- Količina gradiva se mora prilagoditi mogućnosti slijepca, i vremenskim mogućnostima šejha.

8- Preostaje veliki trud na plećima samog slijepca – a to je da svakog dana obnavlja naučeno. Ako "zapne" kod neke riječi ne smeta da pređe na sljedeću. Drugog dana neka pita šejha o toj riječi; koja će se nakon toga čvrsto urezati u pamćenje.

U ovom vremenu kasetofoni igraju važnu ulogu kod slijepaca. To im je najbolje pomagalo kada nema druga.

Sreo sam grupu slijepih hafiza, koji su uglavnom bolji hafizi od onih koji vide. Svi oni su pomoću ove metode naučili Kur'an.

Postoji način da slijepac bez tuđe pomoći nauči Kur'an, i to uz pomoć reljefnog pisma.

Kur'an je napisan tako da slijepac može čitati dodirom. Već je nekoliko knjiga napisano na ovaj način u institutima za slijepe.

- **Zanimljivosti iz svijeta slijepih:**

Način preslušavanja slijepaca:

Jedan kaže drugom: {ولقد أرسلنا}. Tada upitani prouči sve ajete iz Kur'ana koji počinju sa {ولقد أرسلنا}.

Zatim se uloge izmijene, i drugi postavi zadatak:

- Prouči ajete {الذين آمنوا} – na to upitani prouči ove ajete iz Kur'ana koji počinju sa {الذين آمنوا}. Tako se preslušavanje nastavlja u obliku ovog jakog takmičenja, kojem su dorasli samo najjači hafizi.

Zanimljiva je njihova umjetnost preslušavanja. Oni tako citiraju pjesme s kraja, a tako rade i sa kur'anskim surama, kao što sam čuo od nekih.

Od zanimljivosti je to što uče ajete po brojevima.

Učenje brojeva ajeta nije teško ako se tome čovjek posveti od početka. Kada se ajeti uče numerisano, onda se urezuju u pamćenje zajedno sa svojim brojevima. Nakon završenog hifza slijedi utvrđivanje numerizacije - tako što se navedu sure sa brojem ajeta od početka do kraja Kur'ana.

Dvadeset prva metoda:

učenje u hafiskim halkama (kružocima) u džamijama

Halke za učenje Kur'ani Kerima u džamijama su postale raširena pojava u mnogim islamskim zemljama. Ovo širenje je naročito primjetno posljednjih godina u džamijama Kraljevine Saudijske Arabije, u svim gradovima i selima. One sada broje na hiljade, hvala Bogu. Ovo se desilo zahvaljujući Allahovoj milosti, a nakon toga naporima koji su uloženi u službu Kur'anu. Pokretač ove mubarek-akcije je bio Pakistanac po imenu Muhammed Jusuf Sit¹, i to 1962. godine. Namjeravao je da osnuje školu za Kur'an u Pakistanu i da je finansira. Za to su mu bili potrebni hafizi. Odlučio je da ih dovede iz Mekke, kolijevke Objave. Iznenadio se kada je vidio koliko je malo hafiza u tom gradu. Došao je do zaključka da je preče da taj posao započne u Mekki, te je osnovao jednu hafisku halku u Bin Ladinovoj džamiji u DžerVELU, zatim u Mesdžidul-Haramu, nakon čega je krenuo ovaj preporod koga vidite.

U ostalim džamijama se ostalila sljedeća metoda:

- 1- Nastavnik oglasi otvaranje halke za učenje Kur'ana u mjesnoj džamiji, i okupi jedan broj učenika raznih uzrasta.
- 2- Počinje sa kratkim surama. Prvog dana nastavnik uči, a oni slušaju.
- 3- Zatim im zada da nauče nešto, i presluša ih sutradan.
- 4- Ova metoda se sastoji iz toga da svaki od njih zauzme svoje mjesto u halki, otvori mushaf i uči ono što mu je šejh zadao. Ponavljać će zadaću dok je ne nauči napamet.

---

¹ Šejh Muhammed Jusuf Siti je bio trgovac i poslovni čovjek koji se bavio proizvodnjom kože. Posjedovao je i skromno šerijatsko obrazovanje. Završio je jedan od pakistanskih univerziteta za savremene nauke. Bio je ljubitelj Kur'ana i hafiza, zbog čega je osnovao vakuf za hifz. Pokretač je ovog kur'anskog preporoda u Pakistanu. Od staratelja učenika je tražio da snose polovinu troškova, a on da snosi drugu. Na ovaj način je osnovao mnoge halke za učenje Kur'ana. Nedostajalo mu je profesora, pa je otišao u Mekku da ih dovede. Tamo je ustanovio da i samoj Mekki nedostaje hafiza, te je osnovao prvu halku Kur'ana u džamiji Bin Ladina u DžerVELU. Tu halku je predvodio šejh Halil Abdurrahman, nakon čega su se halke proširile i na Mesdžidul-Haram i ostale džamije. Umro je u Londonu 1982. godine.

Ovo mi je usmeno saopćio pratilac šejha Jusufa, koji mu je u to vrijeme pomagao – šejh Halil El-Hamidi, poznati da'ija, tokom našeg susreta u mojoj kancelariji u Džiddi, u mjesecu rebius-sani, 1415. godine.

Ako završi prije određenog vremena otići će da ga šejh presluša pa će preći na sljedeću lekciju.

- 5- Ovdje primjećujemo da polaznici jedne halke nisu na istom stepenu hifza.
- 6- Uloga nastavnika u ovim halkama se zasniva na praćenju i preslušavanju učenika.
- 7- Sposobnosti učenika se razlikuju. Tako neki nastave po ovoj metodi dok ne završe Kur'an, a neki odustanu. Dobitnik je, bez sumnje, onaj koji ustraje i bude redovan.
- 8- Nastavnik vodi dnevnik hifza da bi ga predočio kontroloru halki. U njemu stoje imena i dobi učenika; koliko džuzeva su naučili. Pored toga, on vodi dnevnik evidencije o tome šta će učenik učiti tog dana, a šta obnavljati, kao i ocjena za taj dan.
- 9- Prikupljaju se prigodne nagrade, koje se dijele naprednim učenicima. To se može obaviti u samoj halki, ili na općoj proslavi, da bi i roditelji prisustvovali tome.
- 10- Priređuje se divna godišnja proslava kojoj prisustvuju staratelji učenika, kao i neke javne ličnosti, ulema i profesori. Pohvaljuju se najbolji učenici – hafizi, koji su položili ispit za cijeli Kur'an, i to uz nadzor gradonačelnika – prinčeva.¹

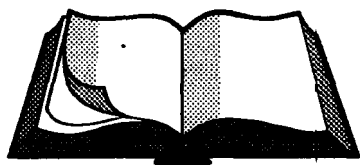
Primjedba:

Na većini ovakvih halki se može primijetiti da se učenici njišu naprijed-nazad u toku učenja i obnavljanja. Ovo njihanje daje dodatnu energiju učenicima. To je poput elektromotora koji ih pokreće. I praksa potvrđuje ovu ulogu njihanja. Kada bi napravio poređenje između dva učenika od kojih je jedan miran, tih i nepomičan, a drugi se ravnomjerno pokreće naprijed-nazad, uvidio bi da drugi bolje napreduje od prvog. Ja ne zagovaram to njihanje, niti podstičem na njega... Već, ako se ono spontano javi kod učenika, onda ne smeta, za razliku od pretjeranog njihanja koje se ne može tolerisati.

---

¹ Za šire detalje pogledaj godišnje izvještaje koje izdaje dobrotvorna organizacija za podučavanje Kur'ana u Kraljevini Saudijskoj Arabiji, a naročito izvještaj za godinu 1414. i 1415. H. godinu.

Učitelj neka skrene pažnju učeniku da treba da bude uzdignute glave dok uči pred drugima. Ono što se toleriše tokom učenja, ne može se tolerisati na nekom drugom mjestu.

Dvadeset druga metoda:

Kruženje

Ovu metodu sam sreo u Sudanu. Sama po sebi nije čudna, iako se to može naslutiti iz njenog imena. Ona je na neki način nova. Želim da je opišem svojoj braći, ne da bi se oslanjali na nju, već da bi imali to što mnogi još uvijek uče Kur'an po ovoj metodi i smatraju je izvanrednom. Ona se sastoji iz sljedećeg:

- 1- Svakog učenika oko sebe šejh podučava onom rub'u do kojeg je stigao. Kontroliše njegov izgovor i učenje, kao i pisanje na tabli.
- 2- Šejh se nalazi u sredini halke da bi nadzirao sve.
- 3- Ovo će trajati više od dva sata. Za to vrijeme svako treba naučiti svoj dio. Budući da učenici sjede na hasurama, što je dosta naporno, a nekad sjede i na šljunku (što sam lično vidio), šejh ih vodi u drugu fazu, da ih ne bi obuzela ljenost i da im misli ne lutaju. Učenik se vraća na svoje mjesto poslije kontrole, a drugi dolazi, da bi na taj način svaki od njih bio ispravljen u učenju. Tada se oni koljenima guraju oko šejha da bi im ispravio lekciju za taj dan.
- 4- Naređuje im da se poredaju jedan iza drugog u krug, a zatim počinju sa hodanjem jedan za drugim. Šejh stoji u sredini kruga da ih nadzire, bodri, upućuje, i opominje onog ko pogriješi.
- 5- Tokom ovog kruženja učenici obnavljaju ono što su naučili sjedeći.
- 6- Ne smeta ako se uči poluglasno, jer to motiviše i podstrekuje učenike.
- 7- Nakon sat vremena kruženja, šejh im dozvoljava da sjednu. Oni po drugi put sjedaju oko šejha, sa novim elanom i jačom voljom.

Nekad šejh zatraži od učenika halke da stojeći odgovaraju. To se u Africi zove "gađanje", zato što učenik "gađa" šejha onim što je naučio.

Kada uči stojeći, učenik je potpuno pripravan i spreman.

Ovo "kruženje" ima mnogo prednosti:

- Poboljšava se cirkulacija,

- Stimulišu se srčani mišići i drugi organi nakon dugog sjedenja,
- Promjena položaja podstiče na učenje, i mijenja raspoloženje učenika koga je obuzela ljenost ili umor. Dijete po svojoj prirodi voli kretanje. Ako ga spustiš duže vrijeme, ono će se osjećati loše i neće raditi.

Meni se čini da je ideja kruženja proizašla iz pažljive psihološke analize učenikove ličnosti od strane muslimanskih profesora iz Afrike.

U zapadnim zemljama danas postoje pedagoške teorije koje liče ovom kruženju sa nekih aspekata. Govore da su oni izumjeli savremene teorije, iako su ustvari muslimani ti koji su prvi došli do većine savremenih pedagoških teorija, pored svojih slabih mogućnosti.

Mora se paziti da ovo kruženje ne bude prebrzo, te da krug bude malo širi da učenik ne bi gubio ravnotežu. Isto tako, ono se mora obavljati na širokom prostoru i čistom vazduhu.

Dvadeset treća metoda:
Uzbekistanski način učenja

Ova metoda je primijenjena u nekim od bivših sovjetskih republika, poput: Kirgistanu, Kazahstanu, Dagestanu... Izgleda da je najraširenija u Uzbekistanu. Ovdje je navodim radi poznavanja. Sastoji se iz sljedećeg:

- 1- Učenik pred šejhom čita stranicu s početka Kur'ana.
- 2- Šejh mu zada da 300 puta pročita stranicu gledajući u mushaf.
- 3- Poslije toga šejh ga preslušava i zadaje mu novu stranicu, i tako sve do kraja mushafa.
- 4- Pošto završi sa hifzom, šejh mu naređuje da pročita Kur'an još 150 puta.
- 5- Ako u svemu ovome uspije, bude prozvan "Učačem-hafizom".

Izgleda da ovakvo ponavljanje jeziku daje naviku da automatski izgovara ajete Kur'ana.

Jer, primjećujemo da sure koje se često uče, ljudi skoro znaju napamet, poput sure Kehf, Jasin. Razlog tome je što se uho naviklo na njih.

Dvadeset četvrta metoda:

Turska metoda

Turska zauzima važno mjesto na polju Kur'anā i nije naodmet da se pozabavimo njihovom metodom hifza radi njene jedinstvenosti. Sastoji se iz sljedećeg:

- 1- Dugo vremena se učenik uvježbava da uči Kur'an sa gledanjem. očinje e d lfabeta, a ve ok e vježba izgovaranje spravi reške. o ože rajati odinu ana. Zatim ga vode u drugu fazu, fazu hifza.
- 2- Uči se iz Haffazovog mushafa koji je podijeljen na 30 džuzeva, a džuz na 20 stranica, a stranica na 15 redova.
- 3- Učenje se počinje od zadnje stranice prvog džuzā, a sljedećeg dana se prelazi na zadnju stranicu drugog džuzā. I tako svakog dana prelazi na zadnju stranicu svakog džuzā, sve dok ne nauči trideset strana. To znači da mu je za učenje zadnjih stranica svih džuzeva Kur'anā potrebno mjesec dana.
- 4- Drugog dana počinje sa učenjem predzadnje stranice prvog džuzā, zatim se sljedećeg dana prelazi na predzadnju stranicu drugog džuzā, i završit će i drugi džuz kao što je završio prvi.
- 5- Ovako će nastaviti do kraja Kur'anā učeći od kraja džuzā. Uvijek kada nauči stranicu, šejh će ga preslušati i prethodnu, koju je naučio u prošlom krugu. Tako mu hifz postaje čvrst, zato što to biva poput slaganja ploča jednu pored druge.

Ulema se po pitanju ove metode podijelila na one koji je podržavaju i one koji joj zamjeraju. Velike šejhove Istanbula sam pitao za mišljenje o njoj, a oni su mi odgovorili: "Naslijedili smo je od naših učitelja" i svi je smatraju idealnom metodom za učenje Kur'anī Kerīma. Štoviše, veliki broj Turaka ne može zamisliti da se može na drugi način naučiti Kur'an.

---

¹ Ono što se može reći o školama za podučavanje Kur'anu u Turskoj, kao i savremenom kur'anskom preporodu u toj zemlji, jeste da ona zauzima prvo mjesto u savremenom metodu podučavanja Kur'anu i brizi o njemu. U tu svrhu ulažu sva raspoloživa sredstva.

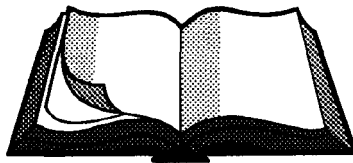

Zapazio sam da je ova metoda raširena u zemljama koje su osvojili Osmanlije, poput Bosne i Hercegovine, gdje se i dan-danas uči na turski način.

Ako pažljivije razmotrimo ovu metodu, vidjet ćemo da ona ima prednosti, a naročito za strance koji ne znaju arapski. Njeni plodovi se ubiraju tek ako učenik ustraje dok ne završi cijeli Kur'an. On stiže jak hifz po brojevima strana i džuzeva.

Međutim, ona ima i **nedostataka**. Ako se učenik ne strpi do kraja i prekine hifz iz nekog razloga, u memoriji će mu ostati isprekidani, nepovezani krajevi. Ako tražiš da ti prouči određenu suru, on neće moći to učiniti. Teško će mu biti da nastavi učenje kada jednom prekine.

Ovo je metoda koja se ne može djelomično primijeniti, već se mora do kraja sprovesti. Sa druge strane, mora se čekati najmanje dvije godine dok ne urodi plodom.

Dvadeset peta metoda:
Dovođenje ajeta u vezu sa istinitim pričama i stvarnim prizorima

Ova metoda je naročito djelotvorna kod djece. U njoj glavnu riječ ima učitelj-odgajatelj ili učiteljica. Djetetu se prouči sura, zatim mu se ispriča događaj vezan za ovu suru, ili povod objave, ako je podoban njegovom uzrastu. Priča mu se pojednostavi što je moguće više. Dijete će naučiti priču bez ikakvog napora. Kada mu se uz suru ispriča pripovjetka, poželjet će da svakog dana uči nešto novo, da bi svakog dana čuo novu priču od učitelja.

Na primjer:

- a) Sura Leheb. Uz nju se ispriča priča o Ebu Lehebu, amidži Poslanika, ﷺ, i o njegovj ženi što drvlje nosi. Djetetu se prikazuje kako ona nosi drvlje i trnje kako bi ga bacila na put Poslaniku ﷺ. Primijetit ćeš da dijete uči ovu suru brže od drugih, uz koje mu nije ispričana sura.
- b) Sura Ihlas. Djetetu se opiše kako su idolopoklonici obožavali kipove. Kako su ih sami izrađivali, a zatim ih obožavali.
- c) Sura Kevser. Djetetu se pripovijeda o lijepoj rijeci Kevser. Onaj ko pije iz nje neće biti žedan na Sudnjem danu. Ona je poklon od Allaha ﷻ Njegovom miljeniku Muhammedu ﷺ.
- d) Sura 'Alek. Pripovijeda im se kako je stigla prva objava i kako je Džibril razgovarao sa Poslanikom ﷺ. Isto se može učiniti i kod sure Muddesir i Muzzemil.
- e) Sura Nuh, Hud, Jusuf, Junus, Ibrahim... Djeci se može na zanimljiv način ispričaju događaji iz života ovih Božijih poslanika. Ukoliko je sura dugačka, može se podijeliti na komade, i uz svaki komad se ispriča odgovarajuća scena.
- f) Rijetko koja sura iz Kur'ana ne sadrži neku priču ili prizor koje bi vješti učitelj mogao izložiti učenicima na zanimljiv način. Ako sura ne sadrži jasnu priču, tada povod objave može biti sam po sebi privlačna i zanimljiva priča za dijete.

Ova metoda na neki način **pogoduje i odraslima**. Prije nego što počnu učiti određene ajete, pogledat će u knjigama tefsira kakvo je objašnjenje tih priča. Uzmimo kao primjer priču o stanovnicima

pećine, događaj u vezi Musa عليه السلام i Hidra, ili kazivanja o vjerovjesnicima uopće, poput h. Jusufa عليه السلام, Ibrahima عليه السلام i drugih.

Ako govorimo o ilustrovanim prizorima, naći ćemo mnogo ajeta koje možemo vrlo lahko naučiti nakon što smo upoznali prizore iz tih ajeta, objašnjene u knjigama tefsira. Neke od knjiga koje se bave ovom problematikom su:

التصوير الفني في القرآن، ومشاهد القيامة في القرآن، autora Sejjida Qutba, čija knjiga "U okrilju Kur'ana" obiluje ovakvim primjerima.

Na kraju ovog poglavlja mogu reći: da postoji mnogo metoda koje se primjenjuju u svijetu, a o kojima nisam govorio da ova studija ne bi bila predugačka čitateljima. Ograničio sam se na najpoznatije metode koje većina učenika može primjenjivati bez većih problema.

Prije nego što zatvorimo posljednju stranicu ovog poglavlja, svrsishodno bi bilo da promotrimo neka jela koja pomažu u hifzu.

Dodatak

o jelima koja pomažu u procesu učenja

Iz želje da spomenemo sve korisne stvari za učenje, navest ću mišljenje neke uleme o jelima koja pomažu hifzu.

Zuhri je rekao: "Jedi med, jer je on dobar za pamćenje."¹

A med je lijek za ljude prema tekstu Kur'ana. Uzvišeni je rekao:

"Iz utroba njihovih izlazi piće različitih boja, koje je lijek ljudima." (Nuh, 69).

Preporučljivo je korištenje meda umjesto šećera, uz hladne ili tople napitke, poput čaja i dr. Ako se na to navikneš, naći ćeš slast u tome. Neki preporučuju sljedeći recept:

- Umjesto indijskog čaja skuhaj čaj od nane. Nakapaj u njega nekoliko kapi crnog zrna (nigela sativa - ćurekota). Zatim dodaj supenu kašiku pravog meda i to popij ujutru. Tog dana ćeš imati bistru memoriju, dobru pokretljivost i nećeš imati povećan nivo šećera u krvi.²

Smjesa od meda i crnog zrna je vrlo korisna za poboljšanje glasa, otklanjanje sluzi (flegme), kako tvrde stručnjaci za med, pod uslovom da se ne pretjeruje sa konzumiranjem meda.

Hašimi je rekao: "Ko želi da nauči Hadis, neka jede suho grožđe."³

Naš profesor, šejh Najif El-Abbas¹, Allah mu se smilovao, svakog jutra je jeo po 21 čistu grožđicu. Bio je primjer dobre memorije. Upućivao nas je na ovaj recept...

---

¹ الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع، للخطيب البغدادي، ٢١٧/٢.

² Za šire informacije pogledaj knjigu "Mu'džiza liječenja medom" dra Hassar Šemsi Baše, 215.

³ الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع، للخطيب البغدادي، ٢١٧/٢. O suhom grožđu govore nek hadisi, međutim, njihove predaje su slabe. Za više informacija pogledaj لتذكرة للأطباء، ٧٧.

Moj otac², Allah mu se smilovao, mi je govorio: "Jedi groždice našte srce, imat ćeš jaku memoriju. Naročito su cijjenjene žute."

Neki čovjek se požalio 'Ali ibn Ebi Talibu, ؑ, da brzo zaboravlja, na što mu on reče: "Pij kravlje mlijeko. Ono hrabri srce i otklanja zaborav."³

Takođe je rekao: "Jedite nar, jer on jača želudac."⁴

Neki od korisnih lijekova su: Popiti vodu Zemzem sa nijjetom da se poboljša pamćenje.

Poslanik, ﷺ je rekao: "Voda Zemzem pomaže u onome za što se pije."⁵

A mnogi iz prvih generacija (selef) su pili vodu Zemzem sa raznim nijjetima, i to im je Allah ﷻ ispunio:

Pripovijeda se da je hafiz Ibn Hadžer El-Askalani pio Zemzem sa nijjetom da ga Allah u hadisu učini poput imama Zahebija. Nakon njega je imam Sujuti pio s nijjetom da bude poput Siradžuddina El-Bulkinija, a u hadisu da bude na stepenu Ibn Hadžer El-Askalanija⁶

Hafiz Es-Sahavi u biografiji Ibn El-Dževzija piše: "Otac mu je bio trgovac i četrdeset godina nije imao djece. Tada je otišao na hadž i pio sa vrela Zemzem s nijjetom da ga Allah opskrbi učenim

---

¹ Istaknuti učenjak, pravnik i historičar, Najif ibn Hamid El-'Abbas, pripada ulemi regije Hawran. Rođen je u selu Inhal 1335. H. godine. Zatim je prešao u Šam gdje je učio pred šejhom 'Ali Ed-Dakrom u Gara' školi. Pretekao je svoje kolege u historijskim studijama, izučavanjima frakcija i pravaca u islamu. Dugo vremena je obavljao dužnost predavača u Damasku. Umro je 1407. H. godine, Allah mu se smilovao. Imao sam čast da mu budem pratilac, i da pred njim učim nasljedno pravo, historiju i 'akaid.

² Abdurrezzak ibn Ibrahim El-Gavsani rođen je 1916. godine. U mektebu je učio⁴ Kur'an pred šejhom Se'idom. Zatim se počeo baviti trgovinom i ratarstvom. Znao je dosta poezije napamet. On me je naučio da čitam Kur'an. Umro je 1983. godine, rahimehullahu rahmeten vasiah.

³ الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع، للخطيب البغدادي، ٢١٧/٢.

⁴ Ibid. 2/217.

⁵ Hadis se prenosi iz više puteva. Prema tome, stepen ovog hadisa kod učenjaka je dovoljan da bi se koristio kao argument. Za šire informacija, pogledaj: جزء فيه الجواب عن حديث ماء زمزم لما شرب له: ١٩٢، بتحقيق د. سائد بكداش، ملحق بكتابه: فضل ماء زمزم.

⁶ Vidi: ١٢، مقدمة تدريب الراوي.

djetetom. ako u e odio uhammed I-Dževzi akon eravih namaza.¹

Zato, brate, ako imaš problema sa učenjem, probaj ovaj Poslanikov lijek uz iskren nijjet. Mnogi su ga probali i Allah im je ispunio želju.

Od korisnih jela je i svježa riba. Dr. Hassan Šemsi Baša mi je pričao da riba sadrži vitamine koji jačaju mozak i da je vidio naučnu studiju na tu temu².

Uopće uzevši, pretjerivanje u hrani slabi memoriju i hlabavi koncentraciju. To ne pogoduje onome ko želi da ima jaku memoriju i čvrst hifz. Davno su šejhovi govorili: "Gojaznost uništava oštroumnost."

Božiji Poslanik, ﷺ, je rekao: "Najgora posuda koju Ademov sin može napuniti jeste stomak. Dovoljno mu je ono što mu održava leđa (čvrstinu). Ako se baš mora, onda neka trećina trbuha bude za hranu, trećina za piće, a trećina za dušu."³

Znači, pun želudac je opasna prepreka hifzu.

Hatib El-Bagdadi je rekao : "Glad je bolja za učenje od sitosti. Ko želi učiti, neka sačeka dok ne ogladni. Neki ljudi ne mogu učiti kada su previše gladni... Zato, neka utole glad nečim lahkim, narovim sokom i sl, i neka ne jedu mnogo."⁴

Ibn Džema'a prenosi da je rekao: "Mnogo jela povlači za sobom mnogo pića. To za sobom povlači pospanost, tromost, otupljenost misli i čula, ljenost tijela, uz svu pokuđenost toga sa vjerskog aspekta."⁵

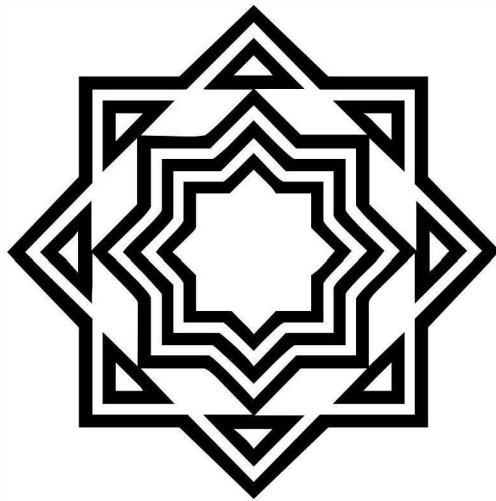
¹ ٢٥٥/٩، الضوء اللامع، To znači da se Ibn El-Dževzi rodio devet mjeseci nakon što je njegov otac pio Zemzem. Jer, pije je bilo u toku hadža, a rođenje sina u ramazanu. A poznato je ko je Ibn El-Dževzi po pitanju hifza, znanosti, a posebno znanosti o kiraetima.

² Pogledaj njegovu knjigu: الأسرار الطبية الحديثة في السمك والحوت، ٨٤.

³ Bilježi ga Tirmizi i za njega kaže da je "hasen sahih". ٤٧، باب الزهد، i Imam Ahmed, 4/132.

⁴ الحث على حفظ الحديث، ١٤٨.

⁵ تذكرة السامع، ٧٤.

Četvrti dio

Obnavljanje i preslušavanje utvrđuje naučeno

Četvrti dio

Obnavljanje i preslušavanje utvrđuje naučeno

Kada te Allah počasti da naučiš Njegovu Knjigu napamet, to je zaista krupan dar i velika blagodat. Znaj da si potao jedan od rosilaca tog emaneta, pa se pazi od opuštanja i neobnavljanja. Sada se nalaziš u fazi koja je možda važnija od prethodne.

Nemoj misliti da treba obnavljati samo pošto se hifz završi. To je proces koji prati hifz od početka. Čovjek mora isplanirati vrijeme za hifz i vrijeme za obnavljanje.

Kada završi hifz, obnavljanje dobija drugu dimenziju, o čemu ću govoriti u sljedećim poglavljima.

Svima nam je poznat Poslanikov ﷺ hadis: "Obnavljaj Kur'an, jer zaista on lakše bježi nego deva iz konopca kojim je svezana"¹

Prenosi se da je Dža'fer Es-Sadik rekao: "Srca su zemlja, a znanje je bilje po njima. Obnavljanje je za njih voda. Kada zemlji nestane vode, bilje će se osušiti."²

Govoreći od učenju hadisa, Hatib El-Bagdadi kaže: "...a najvažnije je obnavljati naučeno..."³

Također je rekao: "...treba se voditi računa o naučenom i obnavljati ga s vremena na vrijeme. To se ne smije zaboraviti. Neki učenjaci su pitali svoje učenike o sekvenci koju su skoro naučili. Ako bi je znali, nastavili bi s njima, a ako ne, napustili bi tog učenika."⁴

Našem seľefu, ؓ, je na prvom mjestu bio Kur'an i hifz. Hatib El-Bagdadi bilježi zanimljiv događaj o tome kako su oni brinuli o Kur'anu prije svega ostalog. Kaže: Velid ibn Muslim nam je rekao:

---

¹ Bilježi Buharija, 9/739, kitabu fedaili-I-Kur'an, i Muslim br. 791, kitabu salatil-musafirin: babu-l-emri bi te'ahhudi-I-Kur'ani-I-Kerim.

² Pogledaj: ٢٠٠، الحث على حفظ الحديث للخطيب البغدادي.

³ Ibid, 201.

⁴ Ibid, 202.

"Kada bismo sjedili kod Evza'ija, a među nama se pojavi neko novi, on bi mu rekao:

- Dječaće, jesi li naučio Kur'an?

Ako bi rekao da jeste, rekao bi mu:

- Uči od ajeta "يوصيكم الله في أولادكم"

Ako bi rekao da nije, tada bi mu rekao:

- Idi i uči Kur'an prije nego što počneš izučavati nauku.¹⁴

Obnavljanje se može izvoditi na nekoliko načina, zavisno od osobe. Ukratko ću spomenuti neke od ovih načina, uz Allahovu pomoć.

U globalu, obnavljanje može biti samostalno i grupno.

Obje vrste imaju svoje oblike i stilove:

1. Samostalno obnavljanje

U ovom slučaju, hafiz se oslanja na samog sebe i svoje dnevne zadaće prilagođava svome slobodnom vremenu i radu. Ovo obnavljanje ima nekoliko oblika:

Prvi oblik: Podjela Kur'ana na šest dijelova

To je najbolja i najjača metoda. Ona se sastoji iz toga da se svakog dana obnavlja pet džuzeva. Hatma se završi za šest dana. Zato je rečeno: "Ko redovno po pet obnavlja, taj ne zaboravlja".

Drugi oblik: Podjela Kur'ana na sedam dijelova

Ova metoda je bila zastupljena kod selefa, ﷺ:

Ibn Džema'a je rekao: "Učenje Kur'ana za sedam dana je lijep svakodnevni zadatak. To je spomenuto u hadisu, i po tome je radio Ahmed ibn Hanbel."²

Kod ove metode Kur'an se dijeli na sedam komada, i svakog petka se završi hatma, i to na ovaj način:

---

¹ El-Džami'u liahlakir-ravi ve adabis-sami'i od Hatib El-Bagdadija, 1/42.

² تذكرة السامع والمتكلم لابن جماعة، ٢٢

Dan	Sedmina	Zadata sura	Stranice	Broj strana
Subota	1.	Od Bekare do Maide	1 – 106	106
Nedjelja	2.	Od Maide do Junus	106 – 207	101
Ponedjeljak	3.	Od Junus do Isra'	208 – 281	73
Utorak	4.	Od Isra' do Šu'ara'	282 – 366	84
Srijeda	5.	Od Šu'ara' do Saffat	367 – 445	78
Četvrtak	6.	Od Saffat do Kaf	446 – 517	71
Petak	7.	Od Kaf do kraja Kur'ana	518 - 604	86

Zatim se prelazi na drugu hatmu. Ova metoda je zastupljena u Mauritaniji, i zato im je hifz veoma jak. Jedan od njih ovu metodu sažeo u riječima:

بكر، عقود، يونس، سبحانا الشعراء، يقطين، قاف، بانا

Mladim hafizima preporučujem ovaj način, i da ga se pridržavaju najmanje šest mjeseci. Tako će steći veoma čvrst hifz. A nakon 24 hatme, Kur'ana bez gledanja (napamet), šta mislite kakva će to biti memorije?

Treći oblik: Hatma za 10 dana

Dnevno se obnavlja po tri džuzi, a hatma se zaklapa za deset dana. To znači da si za mjesec dana proučio tri hatme, a za godinu trideset šest.

Četvrti oblik: Princip određivanja i obnavljanja

U svakoj sedmici odredi po tri džuzi i obnavljaj ih svakog dana. Počni od subote, npr, a završi u petak. Tako da ćeš sedam puta preći ta tri džuzi. Zatim pređi na druga tri, što znači da ćeš završiti Kur'an za deset sedmica i prevaliti ga preko jezika sedam puta.

Peti oblik: Dvije hatme istovremeno

Ovo je spoj trećeg i četvrtog načina. Počet ćeš sa dvije hatme istovremeno:

- Kod prve ćeš obnavljati pa dva džuzi svakog dana u toj sedmici. Naredne sedmice pređi na druga dva.

- Kod druge hatme ćeš svakoga dana učiti po jedan džuz, što je ukupno tri džuz. Završit ćeš hatmu za mjesec dana, i uz to ćeš dobro utvrditi osam džuzeva.

Ovu metodu preporučujem onima koji dugo nisu obavljali Kur'an, a imaju želju da ga ponovo utvrde.

Šesti oblik: Jedna hatma mjesečno

Dnevno obnavljaj po jedan džuz i završi hatmu na kraju mjeseca... Hafiz Kur'ana ne treba da se spušta na ovaj stepen, jer je to stepen ljenivaca, kako neki kažu.

Sedmi oblik: Obnavljanje u namazu

- Iskoristi šansu noćnog namaza. To je veoma korisna i oprobana metoda. Tokom tog namaza obnavljaj što više možeš, jer je tada srce čisto.

Šejh Abdulfettah El-Mersafi¹, Allah mu se smilovao, je svake noći klanjao vitr od jedanaest rekata i učio po tri džuz.

Naš šejh, Muhammed El-Bet², glavni učač u Pakistanu, na noćnom namazu je učio po deset džuzeva.

- Iskoristi šansu **teravij-namaza**. To je lijepa rekreacija za hafize Kur'ani Kerima. Uči se svakog dana po jedan džuz. Da bi se to

¹ Učitelj Kur'ana, azharovski alim, završio je institut za kiraete. Položio je deset kiraeta po Šatibiji, Durri i Tajjibi pred mnogim šejhovima, tako da ih je usavršio. Pripada ljudima koji jako brinu o Allahovoj ﷻ knjizi. Skrušen je dok uči. Napisao je mnogo djela o tedžvidu i kiraetima. Jedna od najpoznatijih je: "هداية القارئ إلى تجويد كلام الباري". Pred njime su mnogi polagali kiraete u Egiptu i Medini. Allah me je udostojio da ga posjetim više puta i da me on preslušava kiraete. Umro je 1409. H. godine.

² Učitelj Kur'ana, šejh Muhammed ibn Isma'il Bani Beti, glavni je učač Pakistana. Kao dijete je postao hafiz Kur'ana. Sabrao je kiraete po Šatibiji, Durri i Tajjibi, i to pred šejhovima: Ebu Muhammed Muhjilislamom, i Šir Muhammed Širvanijem. Napisao je mnogo djela o kiraetima. Bio je slijep. Preselio je u Medinu i mnogo godina je tamo proveo. Pred kraj života se djelimično paralizirao, ali i pored toga nije dozvolio da izostavi ijedan namaz u Medinskom Haremu. Mnogo je učio Kur'an i volio slušati druge kako uče. Bio sam prisutan kada je jedan od njegovih učenika učio suru Bekare, 'Ali 'Imran i Nisa' na jednom medžlisu. Allah me je počastio da pred njim proučim Fatihu i jedan dio sure Bekare. Dao mi je usmenu pohvalu (idžazu). Naložio je svojem slugi da mi uruči idžazu i sened sa njegovim pečatom. Umro je, Allah mu se smilovao, 1407. godine i sahranjen je u Beki' u.

postiglo, mora se svakog dana mnogo obnavljati prije učenja na namazu. Onaj ko prvi put klanja sa hatmom, mora najmanje pet puta obnoviti taj džuz. A učenje u mihrabu ojačava i učvršćuje hifz.

- **Nafile i sunneti.** Većina od nas na nafilama i sunnetima uči kratke sure. Međutim, ako dnevno klanjamo blizu šesnaest rek'ata i na svakom proučimo po pola stranice, obnovit ćemo otprilike pola džuzua svakog dana.

Osmi oblik: Obnavljanje uz pomoć kasete

Uzmi kasetu nekog poznatog i vještog učača. Ponesi je sa sobom u auto ili je slušaj pred spavanje. Preporučeno je da to učenje bude srednjim tempom (tedvirom).

Deveti oblik: Učenje Kur'ana iznova

Ovo je naročito djelotvorno kod završetaka sura i HA-MIMova. Ako se dugo ne obnavlja, Kur'an se zaboravi kao da se nikad nije učio.

Psihički moment je ovdje veoma važan. Kada želiš da utvrdiš neku suru, treba da joj pristupiš kao da je nikada nisi učio. Odmah ćeš osjetiti da ti učenje lahko pada, uz Allahovu pomoć.

2. Grupno obnavljanje

To je obnavljanje u društvu druge osobe. Poželjno je da ta osoba bude ugledni šejh koji će te pratiti u učenju i obnavljanju. Ako je to nemoguće, onda potraži pomoć vjernog prijatelja. I ova metoda ima nekoliko oblika:

Prvi oblik: Izlaganje svega što učenik zna svome šejhu:

Učenik koji u prvom stupnju hifza pred šejhom odgovara sve što je naučio tog dana. Nakon darsa, šejh provjerava ono što je učenik ranije naučio, pitajući ga određene odlomke. Ako učenik prođe taj mini-test, prelaze na drugu suru. U suprotnom, isto to će odgovarati sljedećeg dana. Šejh ne smije prihvatiti suru koju učenik nije dobro utvrdio i proučio je bez greške i zastajanja.

Drugi oblik: Obnavljanje i korepeticija (zajedničko učenje)

Obnavljaj sa svojim bratom svakog dana po jednu suru. Sljedećeg dana izostavite prvu stranicu, i u isto vrijeme pređite na prvu stranicu sljedeće sure. Tako ćeš svakog dana izostavljati po jednu stranicu i prelaziti na novu. Jedna stranica će biti više puta obnovljena i kvalitetno naučena.

Treći oblik: Džibrilsko sastajanje

Buharija bilježi hadis od 'Aiše i Fatime, radijallahu 'anhuma, koje su rekle: "Božiji Poslanik ﷺ mi je povjerio tajnu:

- Džibril se sa mnom svake godine sastajao radi obnavljanja Kur'ana. Dolazio mi je dvaput godišnje. Kada ga ugledam, čini mi se da mi je smrt došla."¹

Ovaj hadis ima toliko korisnih stvari da se na ovom mjestu ne mogu spomenuti. Nas ovdje interesuje Džibrilovo ﷺ preslušavanje Poslanika ﷺ, da bi se pojačalo ono što je ostalo, a izbrisalo ono što je derogirano – dokinuto. Poslanik je tada utvrđivao, obnavljao i učio Kur'an. Radi toga je zadnje godine Džibril ﷺ dolazio dva puta, kao što kaže Ibn Kesir.²

---

¹ صحيح البخاري، ٢٢٩/٦.

² "فضائل القرآن، لابن كثير، ٧٤".

Po mom mišljenju, ova metoda bolje odgovara svršenim hafizima nego ostalima. Ako pripadaš grupi koju je Allah počastio time da su naučili cijeli Kur'an, ili neke džuzeve, uradi sljedeće stvari:

1. Dogovori se sa svojim bratom po vjeri da se preslušavate. To može biti povremeno, jednom mjesečno, sedmično ili dnevno. Ja vam preporučujem ovo posljednje. Počnite sa učenjem sure Bekare, npr. Neka jedan prouči prvu četvrtinu hizba, dok drugi prati u mushafu. Zatim neka drugi uči drugi hizb, i neka se tako mijenjaju do kraja prvog džuzua.
2. Zatim se mijenjaju uloge. Drugi uči četvrtinu (hizb) koju je čitao njegov kolega, zatim drugi nastavlja iza njega.
3. Na kraju jedan drugom postavljaju pitanja, po mogućnosti sa kraja stranice. Neka to bude pet pitanja - na svakih pet stranica po jedno pitanje.
4. Zatim drugi postavlja pitanja... Ukoliko se budu pridržavali ove metode, ove kolege će izvanredno utvrditi Kur'an.

Ovaj oblik se naziva zajedničkim učenjem. Praksa je potvrdila da je ova metoda veoma uspješna. Ona se odvija na nekoliko načina:

- Da profesor zaduži bolje učenike svoje halke da zajedno uče sa svojom braćom. Svaki od njih je dužan da zabilježi džuzeve koje je preslušao, uz broj grešaka koje je kolega napravio.
- Da profesor zajednički uči sa svojim učenicima. To može biti grupno – da svaki učenik redom uči po četvrtinu, ili da svaki učenik, a naročito svršeni hafiz, uči zasebno sa profesorom, u odvojenom terminu. Ovo je uspješna taktika.

Napomena: Mnogi učenici misle da obnavljanje počinje tek pošto se završi hifz, što je potpuno pogrešno. Ono, naprotiv, počinje sa prvim savladanim dersom.

Obnavljanju se u svim situacijama mora posvetiti duplo više vremena nego samom učenju. Ono je naročito važno za učenike u prvoj fazi učenja.

Neka učenikov moto bude: "Malo dobro naučenog je bolje od većeg, koje je nesigurno, tj. koje se ne može prizvati iz memorije kad god se to od tebe traži."

Neobični načini obnavljanja

Želio bih da čitaocu prenesem neke neobične načine obnavljanja, koje sam sretao na svojim putovanjima. Ovo neka smatra neobaveznim štivom...

1- Marokansko obnavljanje. O njemu mi je govorio šejh iz Maroka. Zastupljeno je u nekim područjima te zemlje. Učać obnavlja tri sure istovremeno. Od svake uzima po jedan ajet i pravi mješavinu koja nema veze sa onim što je Allah objavio, a koja izgleda ovako:

"عم يتساءلون والنازعات غرقا عبس وتولى عن النبي العظيم والناشطات نشطا أن جاءه
...الأعمى الذي هم فيه مختلفون والسابحات سبحا وما يدريك لعله يزكى كلا يعلمون"

Ovdje dolazi do izražaja jaka moć prisjećanja. Međutim, ne smije se prećutati to da vjera ne dozvoljava ovu metodu.

Kružno obnavljanje. O ovom načinu mi je pričao šejh iz Somalije, gdje se to i dan-danas praktikuje. Nekoliko hafiza posjeda u obliku kruga. Prvi započne ajet neke sure, ne gledajući u mushaf. Drugi uči sljedeći ajet, zatim učenje preuzima treći... i tako sve do kraja sure. Kružno obnavljanje je jako korisno, uz određene napomene:

- 1- Da svaki od njih uči u sebi ajete koje uče njegove kolege, a svoj ajet će učiti naglas, da ne bi došlo do isprekidanog učenja.
- 2- Ovaj način obnavljanja je dobar zbog toga što svi obnavljaju suru u sebi, i mehanički recituju ajete koji su im zadati.

U nekim halkama u Bosni i Hercegovini na ovaj način se obnavlja.

- **Obnavljanje zatvorenika.** Najčudnije što sam čuo jeste da neki zatvorenici uče ajete brojeći ih na čukljevima prstiju. Tako se sure Tebareke sastoji od dvije šake. Šaka ima po petnaest čukljeva. Prema tome, sura Tebareke ima trideset ajeta. Isto se primjenjuje na ostalim kur'anskim surama.

- **Najinteresantniji događaj** za koji sam čuo, vezan je za grupu zatvorenika koji nisu imali mushaf. Svaki od njih je druge podučavao onome što je znao iz Kur'ana. Tako su naučili cijeli mushaf, međutim, niko od njih nije znao zadnju stranicu sure Enfal napamet. To ih je jako brinulo. Tako je došlo vrijeme da se

sudi jednom od njih. Kada je došao u sudnicu, najvažnije mu je bilo da pronađe nekog ko zna kraj Enfala. Našao je tu osobu među prisutnim, i ona mu je šapćući izučila. Zatim se vratio svojoj braći noseći u svom srcu najveći dar. Okupili su se odmah oko njega. On im je proučio tu stranicu, i oni su je zapamtili otprve, poput Fatihe.

Preslušavanje više učenika istovremeno

Iskusni učitelj može istovremeno preslušavati više učenika, i to različite sure. Oni ih uče poluglasno, a on ih uredno ispravlja, znajući gdje učenici obično griješe.

To sam vidio u nekim halkama u Pakistanu.

Ova metoda je veoma praktična kod obnavljanja. Međutim, ne može se koristiti kod davanja idžaze ili seneda, zato što postoji mogućnost da promakne neka riječ ili slovo.

A hatma koja se uči radi idžaze treba da se pažljivo kontroliše - slovo po slovo, sa pažljivom primjenom tedžvida, i lijepog izgovaranja Kur'ana.

Peti dio Preporuke i napomene

- Preporuke i napomene za one koji su završili hifz;**
- Preporuke i napomene za sve ljubitelje Kur'ana,
studente i omladinu**

Prvo poglavlje

Preporuke i napomene za one koji su završili hifz

Kada te Allah počasti da naučiš Kur'an Kerim, ostaje ti još da se pridržavaš nekih principa, koje si većinom upoznao čitajući ovu studiju:

1- Pronađi iskusnog šejha sa idžazom i visokim senedom u Kur'anu do Božijeg Poslanika ﷺ. Prouči pred njim cijeli Kur'an po predaji (rivajetu) Hafsa od 'Asima. Nipošto se ne zadržavaj na individualnom, hifzu u školi ili halkama.

Hafiz kojeg ne preslušava iskusni šejh sa idžazom i senedom, nije kompletan i sigurno ima grešaka koje nije ni primijetio.

Pod iskustvom se podrazumijeva: poznavanje pravila tedžvida, ishodišta i osobina slova.

Idžaza je svjedočanstvo koje daje šejh pred kojim se uči. Ovo je ustaljena praksa kod učača.

Sened je lanac šejhova i kari'a putem kojih nam je stigao Kur'an. Taj lanac se proteže od Poslanika ﷺ pa do današnjih dana.

Visoki sened je da bude što manje ljudi između tebe i Božijeg Poslanika ﷺ. Što je lanac kraći, to je sened visočiji.

Najvisočiji poznati sened na svijetu je da između šejha i Božijeg Poslanika ﷺ bude 26 ili 27 učača.¹

---

¹ Allah je počastio siromašnog roga, autora ovih redova, da uči pred šejhovima iz ove generacije. Za to samo mogu Allahu zahvaliti, i Njemu pripada zasluga.

Možda će se neko pitati: "Da li je živ neki od šejhova sa visokim senedima?" Odgovor je da postoji jedan mali broj njih, vrijednih poput rijetkog dragulja. Traži ih i pronaći ćeš ih. Nisam u prilici da navodim njihova imena, jer prostor to ne dozvoljava. Namjeravam napisati knjigu sa biografijom učača sa idžazom. Ako neko od braće učača posjeduje podatke o biografiji, životopisu i tekstovima idžaza, zahvalan ću biti ako mi to pošalje. Ko posjeduje tekst svoje ili nečije drugo idžaze, molio bih da me obraduje njenom kopijom na adresu napisanu u ovoj knjizi.

2- Kada te šejh presluša i dodijeli ti idžazu, ne smeta da potražiš šejha sa visočijim senedom. To se cijeni u ovoj struci. Razno-likost iskustava šejhova povećava znanje i proširuje vidike. Od svakog šejha preuzmi njegovo krajnje dostignuće u 'ilmu. Tako ćeš ubrati srž i nektar znanja, i imati višestruku korist.

Nemoj se zaustaviti na jednom šejhu i slijepo slijedit njegove riječi i stavove. Svako ima vrline i mane osim Božijeg Poslanika ﷺ. Ako se ograničiš na jednog šejha i zadovoljiš time što si od njega naučio, mnogo ćeš izgubiti i svoje znanje ćeš osuditi na krnjavost.

3- Od Tedžvidskih metnova nauči "Džezriju" napamet, ili više od toga. Ako budeš imao motiva i želje za učenjem, pređi na Šatibiju. To je veoma lijepa pjesma o sedam kiraeta.

4- Mnogo obnavljaj, a posebno odmah po završetku hifza. Pridržavaj se sistema obnavljanja koji sam opisao u prošlom dijelu.

5- Iskoristi priliku u noćnim namazima da bi obnavljao u namazu. To je vrlo korisno.

6- Iskoristi teravijah-namaz i prouči Kur'an Kerim u mihrabu napamet. To je sjajan oblik obnavljanja.

7- S vremena na vrijeme preispitaj svoj hifz, a posebno zadnje stranice sura. Mnogi hafizi se žale da teško pamte zadnje stranice. Započni hifz iznova da bi opet uživao u učenju poslije toliko vremena. Ljepota hafiskih dana se ne može opisati. To se može samo doživjeti, a uskraćen je onaj koga Allah ﷻ uskrati.

8- Pokušaj da se uživiš u značenje prilikom obnavljanja. Nastoj da pri svakom obnavljanju saznaš nešto novo o tim ajetima.

9- Nabavi džepni mushaf i nikad se ne odvajaj od njega. Kur'an ti je jedini prijatelj s kojim ne smiješ raskinuti prijateljstvo. Drži se samo jednog primjerka Kur'ana i ne mijenjaj ga ni po koju cijenu.

10- Kada si na predavanju, uvijek ponesi praznu svesku u kojoj ćeš zapisati korisne stvari od šejha. Pazi da nešto ne "promakne" tvom peru. Koliko samo korisnih stvari mi nismo zapisali, te su se izgubile. To je vrednije od dragulja. Mislili smo da ih nećemo zaboraviti, ali su naišle druge obaveze i poslale te dragulje u zaborav.

Allah se smilovao onome ko je rekao:

Nauka je lovina, a pisanje njena sveza

Uveži svoju lovinu čvrstim konopima

Jer, glupo je da uloviš gazelu,
Pa je pustiš da pobjegne ponovo.

11- U toj svesci zabilježi datum kada si počeo da učiš hatmu pred šejhom, koliko si časova uzeo, na kojim mjestima si učio. Zapiši imena prisutnih, a ne zaboravi ni datum kada si završio hatmu i prisutne a tom medžlisu. Zamoli šejha da ti potpiše to što si bilježio, ukoliko mu to nije neprijatno. Ovo ti možda ne izgleda vrijedno pažnje, ali ćeš njegovu važnost shvatiti tek nakon nekoliko godina, ili nakon smrti šejha. Tada taj defter postaje dio naslijeđa i vrijednih uspomena. Njegov potpis će biti poput vrijedne diplome. Pokušaj to, koštati će te samo nekoliko minuta.

Ja još i danas čuvam svoj stari defter u kojem za svaki ajet mogu naći gdje sam ga učio, kada, na kojem medžlisu, pred kime, uz tačne datume.

Ovo nije nova, izmišljena metoda, već je poznata kod naše prethodne uleme. Nalik je takozvanim "odslušavanju ili idžazama"

U savremenim metodološkim istraživanjima, veliki značaj se pridaje riječima koje su zapisane na kraju ili po marginama rukopisa koji se izučava. Ovi detalji daju prednost jednom rukopisu nad drugim.

Drugo poglavlje

Preporuke i napomene za sve ljubitelje Kur'ana, studente i omladinu

- 1- Moraš imati iskren nijet na svakom koraku. Ihlas - iskrenost je tajna uspjeha i ključ Allahove pomoći. Kada se nađe u djelu, ono biva primljeno kod Allaha. U čuvenom hadisu se kaže: "Djela se cijene prema namjerama, i svako će biti nagrađen prema onome što je naumio. Ko učini hidžru radi Allaha i Njegovog Poslanika, hidžra će mu biti radi Allaha i Njegovog Poslanika. A ko učini hidžru radi neke dunjalučke stvari ili djevojke da se njome oženi, hidžra će mu biti radi te njegove namjere."¹
- 2- Čuvaj se grijeha svih vrsta i oblika, a naročito grijeha vida i sluha. To su najopasnija vrata grijeha. Zamisli da je srce bazen sa tri otvora. Ako na jedan otvor lijevaš čistu vodu, bazen će biti pun čiste vode. Isto tako, ako na slušni otvor napuniš srce dobrom, ono će biti puno dobra. A ako u njega naguraš zlo i pjesmu, biće puno zla i pjesme. Na to upućuje dosta hadisa i ajeta.
- 3- Druži se sa mu'minom koji se boji Allaha, koji će te podsticati na traženje nauke i vrline. Kada se ulijeni, ti mu pomogni. Ako bude uporan u ljenosti, napusti ga, da ta zaraza i zaostalost ne bi i na tebe prešli. Moli se za njega u samoći, zatim potraži nekog ko je poletan, vrijedan i radin; ko žudi za naukom i ko prisustvuje naučnim halkama.
- 4- Ne smiješ pretjerano gledati TV, niti pratiti filmove i beskorisne serije. Te stvari brišu Kur'an iz srca i na tom mjestu siju ljubav prema strastima. Ubrzo će ti srce postati crno, tvrdo i grubo. Neće primati savjet, niti će uživati u slušanju ajeta. Tvoje misli će biti okupirane strastima, a šejtanske nedoumice će tobom vladati. Više nisi skrušen u namazu. Duša ti nije smirena u džamiji. Bićeš sve više

---

¹ Pogledaj Sahihu-I-Buhari, 1/9. hadis br. 1.

lakomislen. Oko tebe će se okupljati loše društvo koje je uzrog svakom zlu.

- 5- Nipošto ne čitaj pornografske časopise sa nemoralnim slikama. To kvari moral i uništava omladinu. Ne listaj ih ni pod izgovorom da želiš da naučiš. Ta golotinja nije tvoj posao, već obnavljanje onog što si zaboravio od Kur'ana i čitanje korisnih naučnih knjiga koje ti predloži dobronamjerna ulema.
- 6- Misli o važnim stvarima. Okani se besposlica, kao što su beskorisni hobiji o kojima čujemo danas, poput filatelije, dopisivanja sa poznatim i nepoznatim, sakupljanja slika itd.
- 7- Lijepo je da svakog dana praktikuješ vježbe kojim ćeš ojačati tijelo. Bavi se gimnastikom, dizanjem tegova, treniranjem uz neku knjigu ili uz instrukcije prijatelja koji je iskusan u tom sportu. Možeš se baviti i plivanjem u šerijatskim granicama, pod uslovom da ovo ne ovlada tvojim mislima i planovima. Ne odvajaj u te svrhe više od sat vremena dnevno.
- 8- Kada se učlaniš u sportski klub, provjeri ko su ljudi koji ga vode i kakvi su po pitanju islama. Raspitaj se da li su treneri na dovoljnom nivou ahlaka i islamskog ponašanja. Moraš biti oštrouman i pronicljiv.
- 9- Izbjegavaj zabavne igre kao što su: šah, dama, bilo koja igra sa kartama i ostale kojima ni imena ne znam. Jer, ti se baviš Kur'anom i naukom, i iznad si ovih mizerija.
- 10- Čuvaj svaku minutu svog vremena i napravi plan za nju. Gdje ćeš je potrošiti? u koju svrhu? s kime? Mu'minovo vrijeme je vrednije od zlata. Jer, ono je život kojim će kupiti džennet koji je prostran poput nebesa i Zemlje.
- 11- Traži savjet uleme o knjigama koje ćeš čitati. Kloni se ljubavnih romana, priča o romantičnim avanturama, nemoralne književnosti i krimića, jer su to uglavnom prevodi iz stranih knjiga koje izlaze u društvima koja ne poštuju islamske vrijednosti.
- 12- Čovjek u mladalačkom dobu posjeduje ogromnu sposobnost pamćenja. Zato, usmjeri tu energiju ka hifzu Kur'ani Kerima. Kada završiš s hifzom, postaraj se za

metnove šerijatskih znanosti, poput: "Džezrije", "Bejkunije", "Rehabije", "Elfije Ibn Malika" iz gramatike i druge koji su temelj svake naučne ličnosti. Nakon toga, ne zaboravi tefsire, hadis i njegovu terminologiju, fikh i usul, izučavanje Poslanikove biografije, islamske historije. Neka ti instrukcije daje priznati alim u toj disciplini. Jer, mnogo hafiza Kur'ani Kerima ima slabu opću naobrazbu i veoma malo pročitanih knjiga iza sebe...

- 13- Čuvaj se neposlušnosti roditeljima, i lijepo se prema njima odnosi na dunjaluku. Njihova lijepa dova bit će ti od velike pomoći.
- 14- Izbjegavaj besposličarenje u svojoj sobi. To ti neće donijeti dobro ni na ovom ni na budućem svijetu. Organizuj svoje vrijeme tako da nemaš vremena za besposlice. One su fatalne za omladinu. Kada ne vidiš nikakav cilj pred sobom i nemaš s čime da se zanimaš, nipošto se ne predavaj razmišljanju ležeći na leđima.

Već, iziđi iz osamljenosti i posjeti svog šejha ili profesora, ili bilo kojeg pobožnog i dobrog čovjeka. Tako će ti se duša iskristalirati, stremiti ka dobru i uzdizati na visine. To je poznato i doživljeno.

- 15- Kada se osamiš u sobi ili bilo kojem mjestu, kloni se loših navika koje štete zdravlju. Spriječi svoje misli od lutanja po stvarima koje ti ne trebaju.

Budi uvijek svjestan da je Allah uz tebe i da te kontroliše. Da su meleki oko tebe i da zapisuju svaki tvoj pokret. Znaj da ruka koju ti je Allah podario treba da bude instrument pokornosti Allahu, i da će ona svjedočiti protiv tebe na Sudnjem danu pred svim stvorenjima. Uzvišeni je rekao:

"Danas ćemo im usta zapečatiti, njihove ruke će Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su radili svjedočiti." (Ja-sin, 65).

- 16- Izbjegavaj druženje sa dunjalučarima koji su utonuli u ovaj svijet. To čini srca tvrdim, zato što se njihov govor kruži oko putovanja, uživanja i zabranjenih strasti.
- 17- Ispitaj svoje srce u toku druženja sa kolegama u džamiji ili školi. Pazi se pokuđene veze – radi ljepote lica, lijepog govora, privlačnog izgleda ili dunjalučke stvari. Stalno popravljaj nijet. Kada naslutiš da tvoja veza sa

bratom nije radi Allaha pokušaj da je promijeniš u onu koja je radi Allaha. Ako ne uspiješ, okreni svoje srce od njega. Pokaj se Allahu zbog svojih neispravnih misli.

- 18- Svake noći prije spavanja zapitaj sebe: "Šta sam doprinio islamu? šta ću doprinijeti?"
- 19- Pored jastuka drži posebnu svesku, i zabilježi u nju najvažnije deje oje u i ale a amet, animljivosti koje si tog dana saznao.
- 20- Mnogo čitaj korisne knjige koje ti iskreni profesori predlažu. Ne treba da zaspiš prije nego što pročitaš najmanje pedeset strana.
- 21- Mnogo spominji Allaha ﷻ. Ponavljaj riječi tevhida "La ilahe illallah", salavat na Poslanika i traži oprost od Allaha. Mnogo vjerodostojnih hadisa govori o ovom zikru. Ima li ljepšeg načina da završiš dan od spominjanja Allaha, da nam Allah pomogne da nađemo uputu.

Pogovor

Dragi brate, pošto si pročitao ovu studiju, jasni su ti sljedeći zaključci:

- 1- Ova studija, u globalu, predstavlja odgovor na pitanje koje su mi mnogi postavljali, a koje glasi: "Kako ću naučiti Kur'ani Kerim?" Ona je u potpunosti ispunila jednu veliku prazninu koja već dugo vremena zjapi u kur'anskoj knjižnici.
- 2- Ova studija je umnogome doprinijela utemeljenju osnova i definicija, kao i naučno-primijenjenih pravila hifza. Izrasla je u kompletnu cjelinu koja objedinjuje teoriju i praksu.
- 3- Pokazala je razne načine učenja Kur'ana ljudima svih klasa, ukoliko žele da postanu nosioci Allahove Knjige. Ako nekom ne odgovara jedna od ovih raznovrsnih naučnih metoda, među ostalim će sigurno naći onu koja odgovara. Knjiga sadrži dvadeset pet metoda, koje su rezultat iskustava stručnjaka ove struke.
- 4- Ova studija nije zanemarila obnavljanje i utvrđivanje, zbog njihove velike važnosti, koja nije ništa manje važna od samog hifza. U studiju sam uvrstio više od deset metoda obnavljanja.
- 5- Ova studija podvlači nužnost učenja Kur'ana pod nadzorom stručnjaka, nužnost traženja učača sa senedom do Poslanika ﷺ, te preuzimanja kiraeta i seneda od njih.
- 6- Na kraju ove studije sam naveo neke vrijedne savjete i primjedbe, koji se odnose na hafize Kur'ani Kerima, i učenike.

U ovom "mošusnom pečatu" ne želim propustiti da najljepše zahvalim mojim plemenitim profesorima, šejhovima i ulemi, koji su izvoljeli pročitati ovo istraživanje i napisati svoje mišljenje o njemu. Zahvaljujem i braći što su me obasuli svojim zapažanjima. Ona nisu neopaženo prošla kod mene.

Molim Gospodara, Uzvišenog, da ovo djelo bude posvećeno samo Njegovom zadovoljstvu, i da ga oslobodi svega što ga muti ili od udjela nefsa. On je taj koji sve čuje, koji je blizu i uslišuje molbu.

Dr. Jahja ibn Abdurrezzak El-Gavsani
Nedjelja, 29. Ševval 1414. H. godine
10. 4. 1994. Džidda, tel. 6512232

Recenzije

Pristiglo mi je mnogo pisama od visoke uleme i studenata. Neka su u proznom, a neka u poetskom obliku. Po njima se vidi kakav su utisak ostavila ova pravila i metode i da su prihvaćene od mnogih, hvala Allahu. Čim je nestalo prvo izdanje, zahtevi za doštampavanjem su se počeli gomilati. Ja sam to drugo izdanje odlagao nadajući se da ću otkriti nešto novo iz ove oblasti.

Dugo izdanje je pretrpjelo dodatke, dopune, korekcije. Molim Allaha da to primi od mene.

Dosta braće mi je pisalo kako su postali hafizi Kur'ana slijedeći uputstva iz ove knjige.

Zahvaljujem svakom ko je pohvalio ovu knjigu poezijom ili prozom. Premda duboko u sebi osjećam da ne zaslužujem sve te epitete koje su spomenuli. Ja sam daleko od toga. Moja sprema je malo vrijedna. Moje neznanje je veće od znanja. Zato, Gospodaru, oprost mi ono što oni ne znaju i učini da budem bolji od onog što oni misle.

Pisama i pjesama je mnogo, pa ću spomenuti samo neke. Molim Allaha da nagradi pošiljaoce.

Recenzija prof. dr. Hasen Ahmed Hamida, dekana Fakulteta šerijata na Univerzitetu za Kur'an i islamske nauke

Hvala pripada Allahu, koji je podario ugled kome On hoće, i koji čisti duše ljudi da prihvate Njegovu Uzvišenu Knjigu. Neka je blagoslov i mir nad onim kome je Allah naredio da uvećava ovu časnu znanost sve dok Objava ne prestane, nad njegovom porodicom i vrlim ashabima.

Nakon (ovogo prologa) kažem:

Pročitao sam knjigu "Kako ćeš naučiti Kur'an", koju je napisao vrijedni šejh Jahja ibn Abdurrezzak El-Gavsani. Ona je poput bistrog potoka kojim smo ugasili žeđ i osvježili prsa. Podsjetila nas je na običaj selefa da probleme rješavaju u korijenu. Razložio ih je lijepim stilom, tako da čovjek osjeća zadovoljstvo i uživanje tokom čitanja. Od prvog retka ova knjiga me je obasipala novostima. Moja savjeta onome koji je čita je da ne prekida dok ne stigne do kraja, da ne bi propustio ove vrijedne zanimljivosti, koje je vrlo teško naći u drugim knjigama, iako je naslova mnogo... To bogatstvo potiče iz autorog druženja sa knjigama koje je sa zanimanjem čitao i iscrpio iz njih onoliko koliko mu se Allah dopustio.

Pisanjem ovih riječi želimo da podsjetimo autora da mora nastaviti sa pisanjem, da bi pomogao drugima. Neka se Allah brine o njemu, kao što se brine o Svojim dobrim robovima.

Prof. dr. Hasen Ahmed Hamida,
Dekan na Fakultetu šerijata na Univerzitetu za Kur'an i islamske nauke

Um Derman, 19. 5. 1415. H. god.

**Recenzija istaknutog učenjaka, istraživača, šejha
Muhammed ibn Hafiz ibn Es-Salih ibn Et-Taleba, di-
rektora za istraživanje na Visokom institutu za stu-
dije i islamska istraživanja Mauritanija Nouak-
chotte**

Knjigu "Kako ćeš naučiti Kur'an"
Zavoljeh, jer odgovara naslovu

Zavoljeh u njoj lijepo načine
Pomoću kojih ćeš naučiti Kur'an.

Iz bogatog iskustva i dugovremenog.
Stil joj je jedinstven i izvanredan.

S njima je put jasan i svjetao,
Za učenike Kur'ana gdje god se nalazili.

Šejtan je, poražen, pobjegao,
kao što bježi od ezana.

Njene riječi ukrašavaju uši
Rječitošću i biserima.

Žedan, nađoh taj pitki izvor
i zahvatih iz njega znanja i imana

Čitam ga, ushićen i radostan,
iz njegovih redova miris izbija.

Zato zahvalih Plemenitom Vladaru
Na dobru što nam podari.

Ponizno rekoh: Gospodaru moj,
Sačuvaj njenog autora dugo vremena

Okruži Jahjaov dom sigurnošću,
Njegova ruka prepuna je dobra.

On je ojačao stubove prave vjere
Lavinom svoga znanja.

On se kreće na polju pobožnosti
I na svojem polju se ne može optužiti.

Noću uz zvijezde uči, izgovara,
A danju podučava Kur'anu.

I neka je blagoslov našeg Gospodara
Na Poslanika, najbolje stvorenje.

**Muhammed ibn Hafiz ibn Es-Salih ibn Et-Taleb, direktor za
istraživanje na Visokom institutu za studije i islamska istraživanja
– Mauritaniya – Nouakchotte**

**Recenzija profesora Halila Nahvija
Arapaska asocijacija za pedagogiju, kulturu i
znanosti u Tunisu**

Poziv je to za sve koji čuju, Kur'anu.
Poslao si ga, kada bi uši čule.

Zacrtao si pravila jedne nove nauke,
Na lijep i precizan način.

Pozivaju da se nauči Knjiga
Koja spašava njenog čuvara (hafiza) od propasti.

Olakšao si njima put do Kur'ana,
A Kur'an je cilj prema kojem putnici putuju.

...Učenje pojedinažno uz pažnju...
i učenje udvoje, kako to oni već žele.

Metode prodavaca, pisara...
kasete... halke i kruženje

Pisanje, ploče, ili razumijevanje,
Ili vezanje sa događajima ili vremenima.

Sakupio si te metode i nanizao ih,
U nisku bisera i dragulja.

Dodao si tim pravilima i savjetima
Razne vrste uputa.

Zasadio si u baštu najljepše cvijeće
Koje posjetilac poželjeti može.

Posijao si dobro sjeme, pa uživaj u rodu...
U takvom sjemenu oči uživaju

Ono će sazrijeti kod Plemenitog Dobročinitelja
Koji će dobro dobrim platiti...

Neka Allah okoristi Svoje robove,
Neka Allah sačuva Svoga roba Gavsanija.

Amin

**Recenzija poštovanog profesora Muhammed El-Emin
ibn Muhammed Mahmuda, direktora Instituta islam-
skih nauka "Ibrahim El-Halil" i glavni kontrolor škola
Kur'ana u Mauritaniji**

Ova knjiga je uzvišenija od opisa
Ako kažem: dobar rad, nisam ni pola uradio.

Sažeto opisuje i objašnjava,
Lahak je i jednostavan.

Tvoje vrline, Jahja, obilne su,
Poput izvora pred žednim čovjekom.

Uspio si, zato što si se trudio.
A nauka se širi iz tvojih izvora.

Hafize Kur'ana i izreka mudrih,
Kako nas je obradovala ova tvoja knjiga.

Po obliku i načinu je jedinstvena,
čistog izraza i daleko od ukrasa.

Zaslužuješ čast, o Jahja, i uvijek je zaslužuj.
Jer si ti najjače oružje protiv neznanja.

**Rječiti pjesnik, prof. Muhammed El-Emin ibn El-Hadž
iz Šenkita mi je poslao dugačku pjesmu iz koje izd-
vajamo sljedeće stihove:**

Rekoh mu: imao vječitu nagradu,
Uputu si sa svih aspekata opisao.

Čvrstim izrazom i lijepim stilom,
uzvišenom retorikom.

Ta retorika je ispunila more znanja,
Puno bisera i istine.

Dozivamo ga: "O Jahja, uzeo si knjigu
Snažno, bez oklijevanja."

Šenkit o njemu recituje pjesme
Postali su prijatelji iako su daleko.

Baščo mladosti i vrlina,
U kur'anskim naukama srž si našao.

Divno djelo si nam poklonio,
I mnoga čuda u njemu spomenuo.

Njime pozivaš Božijoj Knjizi,
Naređuješ dobro i odvrćaš od zla.

Allah neka te među nama dugo sačuva,
Sa imanom i djelima lijepim

Allahov blagoslov, a za njim i mir,
Na Upućivača, porodicu i ashabe.

Literatura:

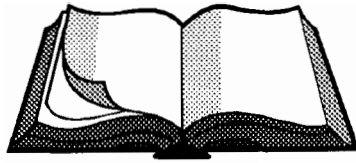
- القرآن الكريم.
- ١- آداب المتعلم في الفكر التربوي الإسلامي، لأحمد فلاتة، دار المجتمع الطبعة الأولى ١٩٩٣ م.
  - ٢- إحياء علوم الدين، للإمام الغزالي، دار المعرفة بيروت لبنان.
  - ٣- الأسرار الطبية الحديثة في السمك والحوت د. حسان شمسي باشا، دار المنارة للنشر والتوزيع، السعودية، الطبعة الثانية ١٤١٣ هـ.
  - ٤- أصول علم النفس د. أحمد عزت راجح، دار المعارف - ١٩٩٣ م.
  - ٥- أفلا يتدبرون القرآن، د. يحيى عبد الرزاق الغوثاني، تحت الطبع.
  - ٦- أيها الولد، للإمام الغزالي، دار الاعتصام، القاهرة.
  - ٧- التاريخ الكبير، للبخاري.
  - ٨- تدريب الراوي، للسيوطي، دار التراث مصر، القاهرة - ١٩٧٢ م.
  - ٩- التذكرة للأنطاكي.
  - ١٠- تذكرة السامع والمتكلم في أدب العالم والمتعلم، لابن جماعة، دار الكتب العلمية بيروت.
  - ١١- تحريم كتابة القرآن الكريم بحروف غير عربية: أعجمية ولاتينية: تأليف صالح علي العود، مركز التربية الإسلامية، باريس، الطبعة الثانية ١٤١١ هـ.
  - ١٢- تحفة الأحوذى.
  - ١٣- تعليم المتعلم طرق التعلم، للزنوجي، دار ابن كثير دمشق ١٤٠٦ هـ.
  - ١٤- التفسير البياني للقرآن الكريم، للدكتورة بنت المشاطي، دار المعارف.
  - ١٥- تفسير القرطبي، مؤسسة مناهل العرفان، بيروت.
  - ١٦- تفسير ابن كثير، دار الكتب العلمية، بيروت.
  - ١٧- تقييد العلم، للخطيب البغدادي، تحقيق يوسف العث، دار إحياء السنة النبوية، الطبعة الثانية ١٩٧٤ م.

- ١٨- جامع بيان العلم وفضله، لابن عبد البر، دار الكتب العلمية.
- ١٩- الجامع في الحث على حفظ العلم، تحقيق أبي عبد الله الحداد مكتبة ابن تيمية، القاهرة، الطبعة الأولى ١٤١٢هـ.
- ٢٠- الجامعة والتدريس الجامعي. لعلي راشد، دار الشروق، جدة.
- ٢١- الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع. للخطيب البغدادي، مكتبة الفلاح، تحقيق الدكتور: محمد رأفت سعيد، الطبعة الأولى ١٤٠١هـ.
- ٢٢- جزء فيه أخبار لحفظ القرآن، تخريج ابن عساكر، تحقيق أبي عبد الله الحداد، مكتبة ابن تيمية، القاهرة، الطبعة الأولى ١٤١٢هـ.
- ٢٣- الحث على حفظ الحديث، للخطيب البغدادي، تحقيق أبي عبد الله الحداد، مكتبة ابن تيمية، القاهرة، الطبعة الأولى ١٤١٢هـ.
- ٢٤- الحث على حفظ العلم وذكر كبار الحفاظ، لابن الحوزي تحقيق أبي عبد الله الحداد، مكتبة ابن تيمية، القاهرة، الطبعة الأولى ١٤١٢هـ.
- ٢٥- الحث على طلب العلم والاجتهاد في جمعه، لأبي هلال العسكري انتقاء أبي عبد الله الحداد، مكتبة ابن تيمية، الطبعة الأولى ١٤١٢هـ.
- ٢٦- ديوان الإمام الشافعي.
- ٢٧- الذكاء لآلان سارتون، دار المعرفة، دمشق، الطبعة الأولى ١٤٠٨هـ.
- ٢٨- رحلة ابن جبير، دار صادر، بيروت: ١٤٠٠هـ.
- ٢٩- الرسالة المفصلة لأحوال المعلمين والمتعلمين. للقاسمي، ضمن كتاب التربية في الإسلام، لأحمد الأهواني، دار المعارف، القاهرة ١٩٨٠م.
- ٣٠- روح التربية والتعليم، لمحمد عطية الأبراشي، دار إحياء الكتب العربية، الطبعة الرابعة ١٩٥٠م.
- ٣١- سفيان الثوري. للدكتور أبو الفتح البيانوني، دار السلام القاهرة.
- ٣٢- سنن أبي داود، تحقيق محمد محيي الدين عبد الحميد، نشر دار إحياء السنة النبوية.
- ٣٣- سنن ابن ماجه، لأبي عبد الله القزويني، دار إحياء الكتب العربية.
- ٣٤- سنن الترمذي، للإمام الترمذي، دار الكتب العلمية، بيروت.
- ٣٥- سيرة ابن هشام، مكتبة مصطفى الباي الحلبي، مصر القاهرة.

- ٣٦- شعب الإيمان، للبيهقي.
- ٣٧- صحيح البخاري، دار إحياء التراث العربي، بيروت لبنان.
- ٣٨- صحيح مسلم بشرح الإمام النووي، المطبعة المصرية ومكتبتها.
- ٣٩- الضوء اللامع في أعيان القرن التاسع، للإمام السنخاوي.
- ٤٠- عون الرحمن في حفظ القرآن، لأبي ذر القلموني، توزيع مكتبة البلد الأمين، الطبعة الثانية ١٩٩٣.
- ٤١- غاية النهاية في طبقات القراء، للإمام ابن الجزري دار الكتب العلمية بيروت الطبعة الأولى سنة ١٣٥٣هـ.
- ٤٢- فضائل القرآن الكريم، للإمام ابن كثير، جمعية تحفيظ القرآن بجدة.
- ٤٣- فضل ماء زمزم، للدكتور: سائد بكداش، الطبعة الأولى.
- ٤٤- الفقه والمتفقه، للخطيب البغدادي.
- ٤٥- القواعد الذهبية لحفظ القرآن الكريم، عبد الرحمن عبد الخالق.
- ٤٦- مدخل إلى التربية، لإبراهيم ناصر، جمعية عمال المطابع التعاونية، عمان، الطبعة الخامسة ١٩٨٣م.
- ٤٧- محاضرات الأدباء ومحاورات الشعراء البلغاء، للراغب الأصفهاني.
- ٤٨- معجزة الاستشفاء بال غسل. د. حسان شمسي باشا، مكتبة السوادي الطبعة الأولى ١٤١١هـ.
- ٤٩- المعجم المفهرس لألفاظ الحديث، مطبعة بريل، مدينة ليدن، ١٩٦٩م.
- ٥٠- المعجم المفهرس لألفاظ القرآن الكريم، محمد فؤاد عبد الباقي، دار الدعوة، إستانبول.
- ٥١- مسند الإمام أحمد، دار الفكر العربي.
- ٥٢- مسند الفردوس.
- ٥٣- نظرية التصوير الفني عند سيد قطب، للدكتور صلاح الخالدي، دار المنارة، جدة، الجبعة الثانية، ١٤٠٩هـ.
- ٥٤- هدي القرآن الكريم إلى الحجّة والبرهان، للشيخ عبد الله سراج الدين، مطبعة الأصيل بحلب، الطبعة الأولى ١٤٠٨هـ.

٥٥- الهمة طريق إلى القمة للأستاذ الأملعي: محمد حسن عقيل موسى، دار الأندلس،
جدة، الطبعة الأولى ١٤١٣هـ.

٥٦- ورتل القرآن ترتيباً، وصايا وتنبهات في التلاوة والحفظ والمراجعة، د. أنس
كرزون، دار أبو القاسم للنشر، جدة، الطبعة الأولى ١٤١٣هـ.

Sadržaj

Predgovor drugom izdanju	5
Predgovor šejha Abdullah 'Ali Basfera, Allah ga sačuvao	7
Recenzija poštovanog šejha - učitelja čitanja (Kur'ani Kerima), Abdulgaffara bin Abdulfettaha Ed-Derubija El-Himsija, Allah ga sačuvao	9
Recenzija glavnog učača u gradu Humah, poštovanog učitelja čitanja, šejha Seid Abdullah El-Muhammeda, Allah ga sačuvao ..	10
Recenzija poštovanog učitelja čitanja (Kur'ani Kerima), naučnika, šejha Ejmen Ruždija Suvejda, Allah ga sačuvao	12
Predgovor prvom izdanju	13
Prvi dio	15
Prvo poglavlje: Allahovo čuvanje ovog Kur'ana u svim fazama objave, sa svih strana i aspekata.....	15
Drugo poglavlje: Vrijednost učenja Kur'ani Kerima napamet – hifza.	15
Treće poglavlje: Obaveza obnavljanja i preslušavanja Kur'ani Kerima.	15
Četvrto poglavlje: Uvjeti za sticanje znanja.....	15
Prvo poglavlje: Allahovo čuvanje ovog Kur'ana u svim fazama objave, sa svih strana i aspekata	17
Prva faza: Čuvanje Kur'ani Kerima u Levhi-mahfuzu (ploči pomno čuvanoj):	17
Druga faza: Allahovo čuvanje Kur'ana u toku njegove objave našem Pejgamberu Muhammedu ﷺ.	17
Treća faza: Čuvanje Kur'ana u srcu Poslanika ﷺ i sakupljanje Kur'ana u njegovim mubarek-prisima od strane Allaha ﷻ.	18
Četvrta faza: Allahovo bdijenje tokom Muhammedovog ﷺ dostavljanja i učenja Kur'ani Kerima ljudima, da bi spriječio pobune protiv njega i uplitanje u njega.....	19

Peta faza: Allahovo ﷻ bdijenje nad Kur'anom nakon što ga je Alejhisselam dostavio, i očuvanje Kur'ani Kerima u originalnom obliku dok je ovoga svijeta.	19
Drugo poglavlje: Vrijednost učenja Kur'ani Kerima – hifza.....	21
Važnost učenja Kur'ani Kerima kod Poslanika ﷺ:	21
Treće poglavlje: Obaveza obnavljanja Kur'ana i opasnost od zapostavljanja i zaboravljanja.	24
Četvrto poglavlje: Uvjeti za sticanje znanja kod selefa.....	27
Drugi dio Opće odredbe i osnovna pravila hifza (učenja Kur'ana napamet)	31
Prvo pravilo: Ihlas – iskrenost je tajna uspjeha i Allahove ﷻ pomoći.	35
Drugo pravilo: Učenje u mladosti j poput klesanja u kamenu.	37
Treće pravilo: Biranje odgovarajućeg vremena pomaže u učenju	39
Četvrto pravilo: Biranje mjesta za učenje	40
Peto pravilo: Melodično i oduženo čitanje Kur'ana učvršćuje ajete u memoriji.	43
Šesto pravilo: Korištenje samo jednog primjerka mushafa.	45
Sedmo pravilo: Ispravno izgovaraj, pa onda pređi na hifz..	46
Idealna metoda učenja Kur'ana za one koji ne govore arapski.....	47
Osmo pravilo: Vežanje ajeta dovodi do kompaktnog hifza.	48
Deveto pravilo: Ponavljanje čuva svježje naučeno od zaborava i nestajanja.....	50
a) Ponavljanje u sebi.	50
b) Ponavljanje naglas i izgovaranje naučenog u cjelosti	50
Deseto pravilo: Svakodnevno ustaljeno učenje je bolje od isprekidanog.....	52
Jedanaesto pravilo: Lagahno i tiho učenje je bolje od brzog i stihijskog.....	54
Dvanaesto pravilo: Koncentrisanje na slične ajete tokom učenja otklanja zbrku.	55
Trinaesto pravilo: Povezivanje sa učiteljem – šejhom.....	57

<i>Kako izabrati učitelja?.....</i>	58
<i>Uslovi koje treba da ispunjava šejh kojeg tražiš: .....</i>	59
Četrnaesto pravilo: Usredsrijediti pogled tokom učenja na ajete da bi se urezali u pamćenje.....	60
Petnaesto pravilo: Da učenje i čitanje bude proporcionalno djelima. Držati se ibadeta, a kloniti se grijeha.	61
Šesnaesto pravilo: Sistematsko obnavljanje učv šćuje naučeno.....	64
Sedamnaesto pravilo: Cjelovito razumijevanje dovodi do svestranog hifza.....	65
Osamnaesto pravilo: Jak motiv i lična želja za učenjem Kur'ana.....	66
Devetnaesto pravilo: Priklanjanje Allahu s dovom i traženje pomoći od Njega.....	68
Treći dio -Praktične i primijenjene metode hifza. -Sredstva za poboljšavanje učenja.	71
Prva metoda: Idealna metoda hifza prema ličnom iskustvu autora.....	74
Druga metoda: Učenje udvoje	78
Treća metoda: Korištenje vremena provedenog u autu. .	79
Četvrta metoda: Hifz kod zanatlija	81
Peta metoda: Slušanje kasete	83
<i>Prvi način:.....</i>	83
<i>Drugi način: podsvjesno učenje.....</i>	84
<i>Treći način: Preslušavanje kasete tokom sedmice .....</i>	85
Šesta metoda: Uči tako što ćeš samog sebe snimati	86
Sedma metoda: Učenje mlađe djece snimanjem njihovih glasova.....	87
<i>Prvi oblik: Otac sa svojom djecom. ....</i>	87
<i>Drugi oblik: .....</i>	88
Osma metoda: Provjera znanja pisanjem.....	89
Deveta metoda: Korištenje kućne table.....	90
Deseta metoda: Učenje Kur'ani Kerima pomoću ploče... ..	92

Jedanaesta metoda Motivisanje učenika putem takmičenja, inicijativa i nagrada	93
<i>Prvi način: Dogovor sa kolegama na poslu</i>	93
<i>Drugi način: Oglašavanje kur'anskog takmičenja</i>	93
Dvanaesta metoda Učenje sa kraja stranice	96
Trinaesta metoda: Učenje stranice red po red	97
Četrnaesta metoda: Upotreba kur'anskih video snimaka	98
<i>Prvi način:</i>	98
<i>Drugi način:</i>	98
<i>Treći način:</i>	99
<i>Četvrti način:</i>	99
Petnaesta metoda: Učenje uz pomoć personalnog računara (kompjuter)	100
<i>Učenje na kompjuteru pomoću pisanja</i>	100
<i>Učenje pomoću zvuka:</i>	100
<i>Učenje pomoću glasa i slike (multimedije)</i>	100
Šesnaesta metoda: Vezivanje ajeta sa posebnim vremenom	102
Sedamnaesta metoda: Vezivanje novog gradiva sa uzbudljivim događajima	103
Osamnaesta metoda: Vezivanje ajeta sa okolinom – ambijentom	105
Devetnaesta metoda Oslanjanje na razumijevanje značenja ajeta	107
Dvadeseta metoda: Učenje slijepaca	108
<i>-Zanimljivosti iz svijeta slijepih:</i>	109
Dvadeset prva metoda: učenje u hafiskim halkama (kružocima) u džamijama	110
Dvadeset druga metoda: Kruženje	113
Dvadeset treća metoda: Uzbekistanski način učenja	115
Dvadeset četvrta metoda: Turska metoda	116

Dvadeset peta metoda: Dovođenje ajeta u vezu sa istinitim pričama i stvarnim prizorima	118
Dodatak o jelima koja pomažu u procesu učenja	120
Četvrti dio Obnavljanje i preslušavanje utvrđuje naučeno	125
1. Samostalno obnavljanje.....	128
<i>Prvi oblik: Podjela Kur'ana na šest dijelova.....</i>	<i>128</i>
<i>Drugi oblik: Podjela Kur'ana na sedam dijelova.....</i>	<i>128</i>
<i>Treći oblik: Hatma za 10 dana .....</i>	<i>129</i>
<i>Četvrti oblik: Princip određivanja i obnavljanja .....</i>	<i>129</i>
<i>Peti oblik: Dvije hatme istovremeno.....</i>	<i>129</i>
<i>Šesti oblik: Jedna hatma mjesečno .....</i>	<i>130</i>
<i>Sedmi oblik: Obnavljanje u namazu .....</i>	<i>130</i>
<i>Osmi oblik: Obnavljanje uz pomoć kasete.....</i>	<i>131</i>
<i>Deveti oblik: Učenje Kur'ana iznova .....</i>	<i>131</i>
2. Grupno obnavljanje	132
<i>Prvi oblik: Izlaganje svega što učenik zna svome šejhu:..</i>	<i>132</i>
.....	
<i>Drugi oblik: Obnavljanje i korepeticija (zajedničko učenje)</i>	<i>132</i>
.....	
<i>Treći oblik: Džibrilsko sastajanje .....</i>	<i>132</i>
Neobični načini obnavljanja	134
<i>Preslušavanje više učenika istovremeno .....</i>	<i>135</i>
Peti dio Preporuke i napomene	137
Prvo poglavlje Preporuke i napomene za one koji su završili hifz	139
Drugo poglavlje Preporuke i napomene za sve ljubitelje Kur'ana, studente i omladinu	142
Pogovor	146
Recenzije.....	147
Literatura:.....	153
Sadržaj	157

مع القرآن الكريم ①

كَيْفَ تَحْفَظُ

القرآن الكريم

قواعد أساسية وطرق عملية

تأليف: الدكتور محمد بن عبد الرزاق الغفواني

كُلُّ شَيْءٍ بِإِذْنِ اللَّهِ
كَانُوا يَوْمَئِذٍ وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا كُنْتُمْ
فَعَلُوا وَكَانَ اللَّهُ
جَعَلَهُ

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ
الْمَالُ كَثْرَةً وَكَانَتْ
الْمَوْتَرُ وَحَدِيثًا عَلَيْهِمْ

مكتبة نور المعرفة